

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Indbydelseskrift

til

de offentlige Examina

i Aarhus Kathedralstole

i Juli 1864.

11
17

Indbydelseskraft

til

de offentlige Examina

i Aarhus Kathedralskole

i Juli 1864.

Indhold:

- I. Prøver af en almindelig Geographie til Skolebrug. Af Adjunct Ed. Erslev.
  - II. Skolefesteretninger ved Rector, Prof. Ingerslev.
-
-

Aarhus.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1864.

Prover

af

en almindelig Geografi

til Skolebrug,

ved

Eb. Erslev.

Støttende mig paa de Studier og Erfaringer, som jeg har haat Lejlighed til at gjøre under en næsten femtenaarig Virksomhed som geografisk Lærer i Statens Tjeneste, har jeg udarbejdet en „almindelig Geografi til Skolebrug“, og det er af dette Arbejde, at jeg herved forelægger nogle Prøver for Offentligheden. At Flertallet af vore saavel som af fremmede Litteraturs Lærebøger i den almindelige Geografi lade meget tilbage at ønske, er vel en Kjendsgjerning, som maa indrømmes, især efterat Schouw i Indledningen til sine „Prøver paa en Jordbeskrivelse“ (Kjøbenhavn 1851) har paavist adskillige af Manglerne ved den geografiske Fremstillingsmaade, og man maa derfor ikke undres, naar der skeer et Forsøg paa at fremstille den almindelige Geografi paa en Maade, der saavel i Indhold som i Form meget adskiller sig fra den sædvanlige. Nabsken tillader mig desværre ikke paa dette Sted næjere at fremsætte og begrunde de Principer, hvorefter jeg har udarbejdet min Lærebog; men jeg maa dog fremhæve enkelte af de Ideer, som have ledet mig.

Angaaende Begrebet „almindelig Geografi“, da stiller det sig for mig saaledes, at der derved forståes den „Videnskab, som giver et samlet Billede af Jordkloden og dens Beboere“, og denne Videnskab er derfor Resultatet paa den ene Side af Naturvidenskabens og paa den anden Side af Historien. Den Tvæb, hvorfra den almindelige Geografi udgaaer, og den Sammenknytning, som den bevirker imellem Naturvidenskabens og Historiens, er efter min Opfattelse en væsentlig Side ved Sagen og af overordentlig Bigtighed med Hensyn til den almindelige Geografis Betydning i Skolen. I Henseende til Fremstillingen af den nævnte Videnskab er det som bekendt jævnligen Skik at lade en Mængde af de Forhold, som behandles, falde fra hinanden i Stumper og Stykker. Jeg for min Del er gaaet en anden Vej, og har behandlet ikke blot en Bjergmasse eller en Flod under Et og i Sammenhæng med andre, men har ogsaa udvidet denne Behandlingsmaade til mange andre Angivelser, som ellers henkastes hist og her imellem hverandre i Topografien ligesom i et andet Pulterkammer, og jeg har tillige ladet de naturvidenskabelige Forhold oplyse de historiske og omvendt. Med Hensyn til den Mængde Detailler, der i Geografien tynde mere end i nogen anden Videnskab, har jeg gjort mig Umage for at fjerne imellem de væsentlige og de uvæsentlige, og jeg har kun medtaget dem, som oplyse og som bidrage til at give et Billede af de Forhold, som omtales. Da det er mig om at gjøre at skaffe et Billede, har jeg ikke frygtet for, modsat den sædvanlige Forestilling om Geografi, at levere en virkelig Beskrivelse; thi jeg er gaaet ud fra, at en sammenhængende Beskrivelse er lettere at lære, selv om den er vidtloftigere, end en kort Udgængning af Kjendsgjerning paa Kjendsgjerning (min Bog er imidlertid ikke vidtloftigere end de almindelige brugte Lærebøger som Belskovs f. Er.) Gaaende ud fra det Ovenanførte, har jeg stræbt efter at løse den Opgave, som Schouw stiller, idet han siger: „Jordbeskrivelsens Fremstillingsmaade staaer, især hvad Lærebøger og Haandbøger angaaer,

overordentlig langt tilbage, ja man overdriver neppe ved at paasta, at man endnu ikke har noget hensigtsvarende Skrift af dette Slags". Om det er lykkedes mig at gjøre noget væsentligt Skridt henimod mit Maal, maa Andre bedømme.

Før at give Læseren et Begreb om Inddelingsgrunden i den Lærebog, hvoraf nedenstaaende Prøver ere udtagne, meddeles et Par Bemærkninger om de enkelte Kapitler. 1. Fordelingen af Hav og Land. Heri gives en Udsigt over Havet og dets Forgreninger (Hav, Bugter, Fjorde, Stræder o. s. v.) samt over Landet og dets Afdelinger (Festlandet, Halsøer, Der og Fjorhjerger) tilligemed de dertil hørende Talforsættelser, — Alt i en saadan Detail, at der ikke bør være Noget af den Art at tilføje, selv i Afgangsklassen. 2 og 3. Den danske Stat samt Norge og Sverige. Disse to Kapitler gives omtrent med det Indhold og i den Form som mit Skrift „de tre nordiske Riger“ (Kjøbenhavn 1863). 4. Østeuropa. 5. Mellemuropa. Disse Kapitler deles ligesom Størstedelen af de øvrige i to Partier, hvoraf det første behandler Naturen under Rubrikkerne: Jordbunden — Floderne — Indsøerne — Klimatet — Planteverdenen — Dyreverdenen, og det andet behandler Folket og Staten, idet de enkelte Lande behandles under Rubrikkerne: Bestanddele og Folkemængde — Nationalitet — Næringsveje — Religion og Oplysning — Politisk Forfatning — Topografi. Som Prøver paa det første Parti af Mellemuropa hidrættes Fremstillingen af de mellemtydske Bjerge, Alperne og Rhinen. Enhver ved, at disse tre Emner høre til de vanskeligste i den almindelige Geografi, og at de absolut bør tages under Et, naar Disciplen skal have en ordentlig Oversigt derover. I min Fremstilling, der overalt skal støttes ved skematisk Raart og Billeder, har jeg bestræbt mig for at give de nævnte Emner paa en Maade, som paa engang er fylbig og overfukkelig, altsaa let for Disciplen. Som Prøver paa det andet Parti af Mellemuropa hidrættes en Skildring af Tydslands politiske Forfatning for at vise, at man selv i en Lærebog til Skolebrug kan meddele et for Disciple forstaaeligt Billede af et Folks politiske Tilstand, et Billede, som for den Unge maa være af mere Værd end den korte Formel: „Statsforfatningen er monarkisk, arvelig i begge Linier, indskrænket ved to Kamre“ eller noget Saadant, — endvidere et Par Exempler af Tydslands Topografi, og endelig en Beskrivelse af Belgien og Schweiz. 6. De britiske Der. Dette Kapitel er afstrøkt i sin Helhed for at vise, hvorledes de naturvidenskabelige og de historiske Resultater ere bragte i Sammenhæng med hinanden. 7. Sydeuropa. 8—11. De fremmede Verdensdele. 12. En Række Oversigter, der tjene til at samle Et og Andet, som i det Foregaaende er bleven holdt adskilt eller ikke er omtalt, saaledes s. Er. Dele af den sydske Geografi. Dette Kapitel skal tjene som Afslutning af hele Undervisningen.

Mellemeuropa.

De mellemeuropæiske Bjerger danne tilsammen en Bue, der gaaer fra Lionbugten til henimod Sortehavet, og dele sig i tre Partier, hvoraf de mellemtyske Bjerger ligge i Midten, Højfrankrig imod Vest og Karpaterne imod Øst. Man har en almindelig Forestilling om Højdeforholdene i de to førstnævnte Partier, naar man erindrer, at Højden tiltager imod Syd, og at, paa enkelte Undtagelser nær, de høieste Punkter, som ligge i en Linie:

fra sachsisk Schweiz til Ardennerne, naa 2—3000 Fod,
fra de mähriske Bjerger til Vogeserne, naa 3—4000 Fod,
fra Jura til Cevennerne, naa 5—6000 Fod.

For at faa en Oversigt over de mellemtyske Bjerger, der opfyldte en stor Del af Tyskland, kan man begynde med Bjergkæden Fichtelgebirge, hvorfra der udgaaer fire Kæder, nemlig Erzgebirge imod Nordøst, Böhmerwald imod Sydøst, Rauhealp imod Sydvest og Thüringerwald imod Nordvest*). Erzgebirge og Böhmerwald danne tilsammen de to Sider af den böhmiske Slette, der paa de to andre Sider begrænses af Sudeterne og de mähriske Flader. Den böhmiske Slette, der danner en for sig afluttet rudeformig Fordybning, har rimeligvis i sin Tid udgjort en stor Sø, og alt Vandet fra den forener sig i Elben. Den hæver sig i sin dybeste Del kun 400 Fod op over Havslæden; men er forresten delt i flere mindre Partier; oppe imod Nordvest ligge saaledes de böhmiske Mellembjerger, der adstille Egerbækkenet fra det øvrige Böhmen. Erzgebirge er, som Navnet viser, meget rigt paa Metaller, og der er derfor megen Bjergværksdrift i denne Bjergmasse. Som et Mellemsled imellem Erzgebirge og Sudeterne staaer det lille Bjergparti, Lausitzerbjergene eller det sachsiske Schweiz, der

*) Schematisk Kaart over Bjerger i Mellemeuropa.

hører til de skønneste i Tyskland, og som derfor besøges af en Mængde Rejsende*). Det udmærker sig ved sine afstumpede Sandstenskegler, som hæve sig op over en jævn Flade, midt igjennem hvilken Elben løber (af disse Sandstenskegler er Fæstningen Königstein den mest bekendte). Næmeligvis staa disse Kegler som Nester af en Dæmning, der tildels er bortstykket ved Gjennembruddet af den omtalte Sø. Sudeternes nordligste Del kaldes Riesengebirge, hvis højeste Punkt er Schneekoppe, 5000 Fod. De mähriske Flader danne ikke nogen skarp fremtrædende Bjergmasse, og sænke sig ganske jævnt ned imod Sydøst, idet de gaa over i den mähriske Slette.

Fra Nordenden af Thüringewald, som strækker sig igjennem Thüringen, udgaaer imod Sydvest med forskellige Afbrydelser af Floddale en Række Bjergmasser, nemlig Rhöngebirge, Spessart, Odenwald og Schwarzwald. Denne Bjerg række danner den nordvestlige Grænse for den tyske Højslette, som imod Syd gaaer ned til Alperne, og som ved Naubealp atter deles i to mindre Afdelinger, nemlig den frankiske Højslette imod Nord, og den bayeriske Højslette imod Syd. Denne Højslette har den betydelige Højde af 1500 Fod; den frankiske Del deraf er noget lavere, men er tillige ujævn, den bayeriske Del er derimod højere, men tillige næsten ganske jævn. Imod Øst gaaer den bayeriske Højslette over i den øvre Donaudal eller Sletten ved Wien, og imod Sydvest fortsætter den sig i den belvetiske Højslette, der indbefatter Slettelandet af Schweiz og som begrænses af Alperne og Jurabjergene. Jurabjergene, der bestaa af Kalk ligesom Naubealp (man kalder derfor ogsaa Naubealp de tyske Jurabjerge), udmærke sig ved at danne en Række Kjæder, der ligge parallelt med hverandre. Vest for Odenwald og Schwarzwald ligger den store Rhindal, som imod Vest begrænses af Vogeserne og Hardt. Den lang-

---

*) Udsigt i det sachsiske Schweiz.

strakte Rhindal, der som Böhmen sandsynligvis har udgjort en Sø, hører til de heldigst stillede Egne i hele Tyskland. Den er nemlig ikke udsat for Vinden, da den ligger skjult imellem Bjerge, som falde brat af imod den, den er meget frugtbar, da dens Jordbund bestaaer af Alluvium, og den staaer endelig i nem Forbindelse med Omverdenen ved Rhinen, som løber igjennem den. Man kan derfor ogsaa godt forstaa, at Frankrig har arbejdet for at fratage Tyskland endel af denne herlige Landstrækning, og at Rhinen her er kommen til at danne Grændsen imellem de to Lande.

Til de mellemtyske Bjerge hører endelig et stort Parti, som ligger imod Nordvest; den Del deraf, som ligger paa begge Sider af Rhinen, kaldes de rhinske Skiferbjerge og bestaaer af Hundsrück, Eifel og Ardennerne, Vest for Rhinen (Ardennerne strække sig ind i det sydlige Belgien og det nordlige Frankrig) samt Taunus, Westerwald og Siebengebirge, Øst for Rhinen. Disse Bjerge, igjennem hvilke Rhinen løber i en smal Bende, ere berømte for deres Skjønhed, og mer end en Million Fremmede foretage aarlig „Rhintrejfen“ fra Köln til Mainz for at se denne Del af Rhinen, der udmærker sig ved sine Vinbjerge og sine Ruiner af Borge, som ligge paa Toppen af Basaltmasser og hvortil der knytter sig mange Sagn*). De rhinske Skiferbjerge begrænses imod Nordøst af et udstrakt, men i det Hele kun lidt ujævnt Bjergparti, hvortil hører det højt fremragende og malmrige Harzen, hvis højeste Punkt er Brocken eller Bloksbjerg, 3500 Fod, og Teutoburgerwald samt Weserbjergene. Disse sidste ere gjennemskaarne af en smal Dal, Porta westphalica, hvorigjennem Weserfloden træder ned i Lavlandet. . . .

Alperne danne ligesom de mellemeuropæiske Bjerge en Bue, men denne Bue er forholdsvis kort, idet den kun naaer fra Vest siden af Genuabugten indtil Øst for det adriatiske Hav.

---

*) Parti ved Rhinen.

Buen er smal imod Vest, men bliver bredere imod Ost, og Alpernes Grundplan har derfor Form af et Overflødighedshorn. Hvad Alperne mangle i Udstrækning, have de derimod i Højde; thi de ere de højeste Bjerge i hele Europa og naa fillige denne store Højde, ikke blot i enkelte, men i en hel Mængde Punkter (Alpernes Kulminationspunkter ere Montblanc 14,800 og Monte Rosa 14,200 Fod). Imedens Bjergene i Mellemuropa imod Nord skyde sig saaledes frem, at der er en forholdsvis jævn Overgang fra de mellemeuropæiske Bjerge til Alperne, er disses Afald imod Syd aldeles brat, og de danne derfor en skarpt udprøget Grændse imellem Mellemuropa og Italien. Et Særkjende for Alperne er, at de overalt danne Kjæder, der lig smalle Bolde gennemstryge Landet, og som ved Bjergknuder hist og her ere forbundne med hverandre; imellem Kjæderne strække sig Længdedale, hvori der løber mere eller mindre betydelige Floder; Sværdalene ere derimod højt underordnede og kunne kun betragtes som snævre Fjeldrevner. Man maa adstille Alperne i to Hovedkjæder, nemlig Foralperne, som strække sig langs Nordfiden, og de egentlige Alper, der danne Hovedmassen af hele Alpesystemet. Denne Deling hører sammen med den geologiske Bygning; thi det viser sig, at Foralperne bestaa af Kalk, hvorimod de egentlige Alper ere Urbjerge. Ogsaa Syd for de egentlige Alper er der en Række Kalkdannelser, men de ere ikke saa skarpt adskilte fra Hovedmassen som de nordlige. Det er karakteristisk for en Mængde af Alpetoppene, at de løbe ud i tynde Spidser, „Naale“ eller „Horn“ *). — Man maa dele Alperne i fire Hovedpartier, nemlig Bestalperne, Centralalperne, Ostalperne og Foralperne.

Bestalperne strække sig i Retning fra Syd til Nord, og naa fra Col di Tenda, der er Udgangspunktet for Apenninerne, indtil Montblanc. Bestalpernes sydligste Del indtil Mont Viso kaldes Søalperne, Nord derfor komme Alperne

---

*) Panorama af Montblanckjæden med Chamounydaalen.

i Piemont og Savoien, hvori ligge Grand Pelvoux, Mont Genis og Ville St. Bernhard. — Centralalperne naa fra Montblanc til Dreiherrnspitze. Den vestlige Del af dem indtil Bjergknuden St. Gotthard kaldes Walliseralperne, hvori ligge Store St. Bernhard, Monte Rosa og Simplon. Øst for Walliseralperne og indtil Ortles ligge Graubündneralperne med Luchmanier, Splügen og Bormio, og Øst for Graubündneralperne indtil Bjergknuden Dreiherrnspitze ligge Tyroleralperne med Brenner. — Østalperne afslutte Alp-systemet imod Øst, og udmærke sig tillige ved, at de udvide sig meget til Siderne*). Fra Dreiherrnspitze udsender Alpernes Hovedkæde en Gren imod Nordøst, høje Tauern med Groß Glockner og Semmering; de tabe sig i Wienerwald og fortsætte sig videre i Karpaterne. Imod Sydøst udgaa fra Dreiherrnspitze de karniske Alper med Terglu, og fra dem udgaa atter de juliske Alper, der strække sig ned til det adriatiske Hav. De karniske Alper udsende lave Udløbere, der naa til Jernporten ved Orsova. Af de aabne Rum, som saaledes ligge imellem Østalpernes Kæder, danner det nordlige Bækkenet ved Graz, og det sydlige SAVEDALEN. Imellem Laibach og Trieste danne de juliske Alper det mærkbærdige Plateau Karst. Det er en 1000 Fod høj Stenmark uden Plantevæxt; Regnen, som falder der, synker strax ned i den porøse Kalk, hvoraf Jordbunden bestaaer, og der er herved opstaaet underjordiske Vandløb og store Guler, hvoriblandt Adelsbergergrotten f. Ex. med en særegen Dyreverden (Proteus o. s. v.). — Foralperne danne en Kæde, som naaer fra Montblanc til Wien og som er adskilt fra de egentlige Alper ved en fortløbende Række af Dale (den øvre Rhonedal eller Wallis, den øvre Rhindal, Innudalen eller Engadin, Saazadalen og Ennsdalen). Den vestlige Del af Foralperne ere Berneralperne, der naa fra Montblanc til St. Gotthard, og som

---

*) Naart over Alp-systemet.

ved den øvre Rhonedal ere adskilte fra Hovedfjæden. Bekjendte Punkter i Berneralperne ere Jomfruen, Munken, Finsteraarhorn og Grimsel, alle nærved St. Gotthard. Øst for Berneralperne ligge Focalperne i det nordøstlige Schweiz med Punkterne Dödi, Nigi og Säntis. I Tyrol ligge Vorarlberg og Allgauer-alperne, og i Salzburg ligge Salzburger-alperne eller det østrigske Schweiz.

Højden i de forskjellige Partier af Alperne er omtrent den samme, dog ere Øst-alperne endel lavere ligesom ogsaa Hovedfjæden fra Montblanc til Monte Rosa er endel højere end de øvrige Dele. De mest bekjendte Højdepunkter i Alperne ere følgende: Mont Biso og Grand Pelvoux 12—13,000, Montblanc 14,800 (dette Punkt ligger i Savoien og hører til Frankrig), Store St. Bernhard 10,000, Monte Rosa 14,200, St. Gotthard 10,000, Ortles og Groß Glockner 12,000, (Groß Glockner er Tydsklands højeste Punkt), Terglu 10,000 Fod, — Jomfruen, Munken og Finsteraarhorn 13,000, Dödi, 11,000, Nigi 5,500 og Säntis 7,700 Fod.

For Samfærdselen over Alperne er det heldigt nok, at de smalle Tværrøner paa en Mængde Steder afgive farbare Passer, i Reglen af 6—7000 Fods Højde (det højeste Alpepas er Bormio, 8,600 Fod, og det laveste er Semmering, 3000 Fod). De vigtigste af Passerne ere følgende: Mont Genis (som fører fra Frankrig til Turin), Lille St. Bernhard og Store St. Bernhard (fra Genève til Turin), Simplon (fra Wallis til Lago maggiore), St. Gotthard (fra Slettelandet i Schweiz til Lago maggiore), Luchmanier og Splügen (fra Graubünden til Lago di Como), Bormio (fra Tyrol til Lago di Como), Brenner (fra Tyrol til Verona), Semmering (fra Wien til Triest). Disse Passer ere i den nyere Tid blevene omdannede til fortrinlige Landeveje, hvorved Forbindelsen imellem Nord- og Sydsiden af Alperne er bleven forholdsvis let; men det har kostet ubyre Anstrængelser at faa dette udført, og man møder paa en Mængde Steder store Broer, der gaa over de

rivende Bjergstrømme, og lange Gallerier, som dække de Rejsende imod Lavinerne*). Over et af Passerne, Semmering, fører endogsaa en Jernbane, og man arbejder paa at føre en anden Jernbane, men i en Tunnel, gjennem Mont Genis. Paa de højeste Punkter af Passerne har man allerede fra gammel Tid indrettet Gæstgiversteder, Hospitier, hvori fattige Rejsende blive optagne og beværtede uden Betaling**). At Passerne have stor Betydning i historisk Henseende, vil man erindre, naar man tænker paa Hannibal (Mont Genis eller St. Bernhard?), Cimbrerne og Napoleon.

I Modsatning til de mellemeuropæiske Bjerge yde Alperne kun en ringe Mængde af brugbare Mineralier, og der er derfor kun lidt Bjergværksdrift i Alpesystemet. Metaller findes næsten kun i Ostalperne, hvor der f. Ex. er Kvægsølminer ved Idria. Salt er ogsaa indskrænket til de østlige Dele, navnlig det Salzburgske (bekjendte Saltværker findes i det til Østrik hørende Salzammergut med Byen Ischl og i den sydøstlige Del af Bayern med Byen Berchtesgaden). Kullag af Betydning findes saagodtstom heller ikke i hele Alpesystemet. Den betydelige Højde, hvortil Alperne hæve sig, fremkalder imidlertid en anden Næringsvej, der er af særdeles Nødtighed. Alpegræssgangene ere nemlig paa Grund af de krydrede Fjeldurter ganske fortrinlige, og Alpeboerne nære sig derfor meget ved Kvægavl, idet de om Sommeren drive Kvæget op til deres „Sennhytter“. Den herlige Natur fører isvrigt en uhyre Mængde Rejsende til Alperne, og det er især tre Partier, som ere Maalet for disse Rejsendes Vandringer, nemlig Montblanc med Chamounydalen, Berneroberland eller Partiet Nord for Tomfruen, Munkten og Finsteraarhorn, samt det Salzburgske.

Floderne i Mellemeuropa ere mange og udmunde i forskjellige Retninger; de fleste af dem ere tillige sejlbare i en stor

*) Billede af Via mala ved Splügen.

***) Billede af Hospitiet paa Store St. Bernhard.

Del af deres Løb. Man indseer heraf, at Mellemuropa er meget heldig stillet i Henseende til Flodforbindelsen, og som ydermere Bevis herfor kan man anføre, at man tilvands kan komme helt ind til Midten af Mellemuropa, til Schweiz og det Indre af Tyskland. I Overensstemmelse med Landets Hældning løbe de fleste Floder imod Nord og Vest; imod Syd og Ost løbe derimod kun to, vigtigstnok betydelige Floder . . .

Rhinen, Mellemuropas næststørste Flod, udspringer paa Bjergknyden St. Gotthard, hvorfra adskillige Floder have deres Oprindelse*). I sit øvre Løb begynder Rhinen med to Hovedarme, Vorderrhein og Hinterrhein; de løbe igjennem Graubünden og danne efter deres Sammenløb for endel Grændsen imellem Schweiz og Tyrol (By: Chur). Efterat Rhinen er løbet ud i Bodensø, drejer den imod Vest, idet den danner Grændsen imellem Schweiz og Baden, indtil den træder ind i den store Rhindal. Paa dette vestlige Løb styrter den sig pludselig 60—80 Fod ned, idet den danner Vandfaldet ved Schaffhausen (dette Vandfald sætter altsaa en Grændse for Flodsejladsen; men forresten bliver Rhinen sejlbar ligeved dens Indløb i Bodensø). For Rhinen forlader Schweiz modtager den et betydeligt Tilløb ved Aare og dens to Bifloder, Reuß og Limmat. Reuß løber igjennem Bierwaldstädtersø, paa hvis Nordside det af sin skønne Udsigt berømte Nigi hæver sig; Limmat løber igjennem Wallenstädtersø og Zürichersø (By: Zürich). Aare (By: Bern) kommer fra Aaregletscheren ved Finsteraarhorn og løber igjennem Brienzersø og Thunersø samt modtager Afløbet af Bielerersø og Neuchatellersø**). — I sit mellemste Løb løber Rhinen imod Nord igjennem den store Rhindal (Byer: Basel, Strassburg og Mainz), hvor den fra den højre Side først optager den lille Flod Neckar (Byer: Heidelberg og Mannheim) og

*) I Egnen ved St. Gotthard udspringe fem Floder, nemlig Rhinen, Reuß, Aare, Rhone og Ticino. De fire første komme fra selve St. Gotthard, Aare derimod fra Finsteraarhorn, nærved St. Gotthard.

***) Hydrografisk Kaart over Schweiz.

senere den fra Fichtelgebirge kommende Main (By: Frankfurt am Main). Rhinen gjør nu en Bøjning imod Vest og løber igjennem „Rheingau“, den drejer derpaa imod Nordvest og løber igjennem de rhinske Skiferbjerge, indtil den ovenfor Köln træder ned i Lavlandet. I disse Bjerge optager den Floden Mosel, der under Navnet Moselle kommer inde fra Frankrig (Byer: Trier og Coblenz). — I sit nedre Løb har Rhinen i det Hele en nordvestlig Retning og den deler sig kort efter sin Indtræden i Holland i flere Arme, der omsluttede det frugtbare Rhindelta. Imod Syd affattes Waal og Lech, to betydelige Arme, og imod Nord Yssel (rimeligvis fra Først en af Romerne gravet Kanal, Fossa Drusiana) og Bechte, som begge løbe ud i Zuidersøen. Ved disse Forgreninger bliver selve Rhinen, den gamle Rhin kaldet, saa vandfattig, at man ved en Kanal maa lede dens Vand ud i Nordsøen. Rhindeltaet bliver forstørret derved, at de to Floder, Maas eller Meuse og Schelde eller Escout forene sig med den. De komme begge fra Nordfrankrig og ere meget sejbare. Det vilde have været mest overensstemmende med Naturforholdene, dersom begge Scheldemundingerne (Oster- og Vesterfeldde) havde kommet til at tilhøre Belgien; men Hollænderne have ikke alene erhvervet de Der, som ligge i Scheldemundingerne, men ogsaa et Stykke Land Syd for Schelden, det saakaldte Staatsflandern (Byer ved Rhinen: Bonn, Köln og Arnheim, — ved den gamle Rhin: Leyden, — ved Lech og Maas: Rotterdam, — ved Maas: Namur, Liege og Maastricht, — ved Schelde: Gent og Antwerpen). — Rhinen er en af Europas interessanteste Floder, fordi den i de forskjellige Dele af sit Løb særdeles tydeligt viser de Ejendommeligheder, som de fleste andre Floder kun delvis frembyde. Rhinens Flodløb falder saaledes i tre, vel adskilte Dele: i det øvre Løb er Rhinen en Alpeflod, Vandets Hastighed er meget stærk, her er en stor Bjergsø og Vandfald; i det mellemste Løb er Vandets Hastighed mindre, og her er allerede en betydelig Sejlads; i det nedre Løb sniger Floden sig langsomt

afsted, den breder sig meget ud til Siderne, idet den danner et stort Delta, og den bliver efterhaanden saa svækket ved det store Vandtab, at den kun ved kunstige Midler kan naa ud i Havet.

Mellemeuropa indbefatter følgende Lande: 1. Polen, 2. Det ikke-tydske Preussen, 3. Tydskland, 4. Danmark, 5. Nederlandene, 6. Belgien, 7. Frankrig, 8. Schweiz og 9. det ikke-tydske Østria.

Tydskland eller det tydske Forbund.

Navnet „Tydskland“ indbefatter to forskellige Begreber, nemlig dels det nationale eller sproglige Tydskland, og dels det politiske Tydskland eller det tydske Forbund. Det nationale Tydskland indbefatter alle de Lande, i hvilke Befolkningen taler Tydsk, og til dette Slags Tydskland hører derfor Elsaf, endel af Belgien, hele Holland o. s. v.; imedens paa den anden Side store Dele af Böhmen f. Ex. ere udelukkede derfra. Dette Sidste ville dog de nationale tydske Politikere ikke gaa ind paa, de ville nok have, men ikke afstaa Noget, og de betragte ethvert Land, hvori endel af deres Landsmænd, „Kulturfolket“, som Tydskerne saa anmassende kalde sig, ere trængte ind, som tilhørende Tydskland. Arndts kraftige Ord „so weit die deutsche Junge klingt“ o. s. v. blive derfor ikke tagne bogstaveligt af det nationale tydske Parti*).

Det tydske Forbund er udgaaet fra det gamle tydske Rige („det bellige romerske Rige“), der bestod indtil 1806. Dette Rige var delt i omtrent 2000 saagodtsom uafhængige Dele; i Spidsen for det Hele stod Kejseren. Rigets forskellige Dele vare forresten Kurfyrstendømmer, Markgreverstaber, Erkebispedømmer, Biskopsæder, Middergodser o. s. v. Ved Rhinforbundet 1806, der afsluttedes under Napoleons Protektorat, blev Riget opløst og Kejseren nedlagde Kronen; men dette Forbund, ved

*) „Was ist des Deutschen Vaterland? Ist's Preußenland, ist's Schwabenland? etc. — „D nein! o nein! so weit die deutsche Junge klingt“ etc.

hvilket en Mængde Herrer bleve „mediatiserede“, bestod kun til Wienerkongressen. Ved denne bestemtes det, at Tyskland skulde danne en Foederativstat, det nuværende tyske Forbund. Forbundet tæller i Alt 34 Stater, hvoraf to, nemlig Preussen og Østria, ere Hovedstaterne og dele Tyskland i en nordlig og en sydlig Del, idet de danne som to Poler, hvorefter de mindre Stater maa rette sig. Af de tyske Stater er der flere, som ere forbundne med Lande udenfor Forbundet; Østria's tyske Lande ere større end dets tyske, til Preussen høre to Provindser, som ikke ere i det tyske Forbund, Holsten og Lauenburg staa under Kongen af Danmark, Limburg og Luxemburg under Kongen af Nederlandene.

Det tyske Forbunds Bestanddele. Ifølge Beliggenheden kan man adstille de tyske Forbundslande i tre Afdelinger, nemlig de nordtyske, de mellemtyske og de sydtyske Stater.

De nordtyske Stater indbefatte: 1. Kongeriget Preussens tyske Lande, som falde i to Hovedgrupper, nemlig den østlige, der deles i Provindserne Pommern, Brandenburg, Schlesien og Sachsen (til denne østlige Gruppe høre ogsaa det egentlige Preussen og Posen, to Provindser udenfor Forbundet) og den vestlige, der deles i Provindserne Westfalen og Rhinprovindsen, — samt i to Smaagrupper, nemlig det lille Jeberdistrikt ved Jahdebugten og Fyrstendømmet Hohenzollern (dette sidste hører efter sin Beliggenhed til Sydtyskland, og det nævnes kun her, fordi det er en Del af Preussen). 2. Storbertugdømmet Meklenburg-Strelitz, med Fyrstendømmet Rügen ved Lauenburg. 3. Storbertugdømmet Meklenburg-Schwerin. 4. Fri-staden Lübeck . . .

Politisk Forfatning. Det ved Wienerkongressen oprettede tyske Forbund blev sluttet af Fyrsterne og ikke af Folkene, og gik ud paa „Oprettholdelsen af Tysklands indre og ydre Sikkerhed og paa Uafhængigheden og Ukrænkeligheden af de enkelte Forbundsstater“. Til at besørge de fælles Anliggender

indrettedes Forbundsforamlingen i Frankfurt am Main, der bestaaer af Fuldmægtige fra de forskjellige Forbundsstater. — Det vil let indsees, at et Forbund, i hvilket to af Medlemmerne bære til Europas Stormagter, medens andre repræsentere Lande, der have en aldeles latterlig Størrelse af souveræne Stater at være, ingenlunde kan ude de forskjellige Medlemmer lige Selvstændighed. Det tyske Forbunds Anliggender ligge derfor saagodtsom udelukkende i Preussens eller Østrigs Hænder, og da nu disse to Magter jævnlig optræde som Modstandere og betragte hinandens Stilling i Tyskland med Skynsye, følger deraf, at det tyske Forbund langt fra vder sine Medlemmer, hvad man antog ved dets Stiftelse, og at det tillige ikke har nogen politisk Indflydelse i det øvrige Europa. En særegen Vanskelighed fremkommer ogsaa derved, at enkelte af Forbundsmedlemmerne maa søge sig en Støtte i de Lande, som de besidde udenfor Forbundet. Tyskerne have i lang Tid følt det Trykkende i deres Lands politiske Stilling, og der udbrød derfor i 1848 Revolutioner paa en Mængde Steder i Tyskland. I Frankfurt samlede sig en tysk Nationalforsamling med „Tysklands Enhed“ som Løsen; den udnævnte først Erkehertug Johan af Østrig til „Reichsverweser“ og tilbød derpaa den preussiske Konge Keiserkronen, han afflog det dog og Forsamlingen blev i 1849 sprængt fra hinanden. I 1850 kom Alt i de gamle Folder, men der høres stadig fra alle tyske Lande stærke Raab om en Gjenfødelse af Tyskland.

Hvad der bidrager til at gjøre Tyskerne endmere utilfredse med deres politiske Stilling er den Maade, hvorpaa Størstedelen af de enkelte Stater blive regerede. Ved Forbundsakten var det bestemt, at enhver tysk Forbundsstat skulde have Stænderforsamlinger; dette Løfte blev vel ogsaa opfyldt efterhaanden, men Stænderforsamlingerne svare i Reglen ikke til Tiden, idet „Junkepartiet“ har for stor Magt, og Tyskerne som en Følge heraf tildels regere efter eget Lykke.

Det tyske Forbund underholder en Hær, som sammensættes af de forskjellige Forbundsmedlemmers Kontingenter i

Forhold til Landenes Folketal, og som bestaaer af henved $\frac{1}{2}$ Mill. Mand. En tydsk Flaade eksisterer ikke mere, men vel en preussisk, bestaaende af nogle Fregatter, nogle mindre Skibe og Kanonbaade o. s. v., og en østrigsk, der er endel større. Som Fæstninger for Forbundet tjene Luxemburg, Mastatt og Ulm, Landau og Mainz, alle indrettede i sin Tid for at forsvare Tysklands Grændse imod Frankrig.

Preussen.

Det preussiske Monarki er samlet sammen til høijt forskjellige Tider. En nürnbergsk Borggreve af Huset Hohenzollern blev i det 14de Aarhundrede Kurfyrste af Brandenburg og hans Efterfølgere erhvervede efterhaanden saa meget Land, at Kurvælden i 1701 blev ombyttet med Kongekronen; ved Frederik den Stores Dugtiqhed blev det nybakte Kongerige stillet jævnsides med andre mægtige Stater i Europa. — Uagtet det preussiske Monarki er delt i flere Stykker, danner det, politisk talt, en Enhed; dets Beboere ere nemlig, nærmest blot med Undtagelse af Potatkerne i de østlige Provindser alle Tyskere og de føle sig tillige som Preussere. Da nu Landet tillige er en Militærstat med en stor Hær, som har store Grindringer, og da det bliver godt bestyret i visse Retninger som f. Ex. i finansiel Henseende, kan man forstaa, at en Stat paa 5000 □ Mile og med 18 Mill Indb. er kommen til at indtage en Plads imellem Europas Stormagter.

Preussens østlige Hovedgruppe. Heri ligge af større Byer Berlin $\frac{1}{2}$ Mill., Breslau 150,000, Königsberg, Danzig og Magdeburg 100,000, Posen, Stettin, Potsdam og Halle 50,000 Indb. . . .

I **Brandenburg** ligge Byerne Küstrin og Frankfurt an der Oder, begge ved Oder, Berlin, Spandau, Potsdam og Brandenburg ved Bisfloder til Elben. Provindsens Universitetsby er Berlin, Küstrin og Spandau ere befæstede, og den sidste er tillige bekjendt som Statsfængsel.

Berlin, den preussiske Kongestad, ligger langs begge Bredder af den lille Flod Spree, og paa en ufrugtbar Sandslette. Man indseer heraf, at denne By mangler de ydre Betingelser for et udviklet Handelsliv, og den er derfor ikke bleven hvad den er ved Folkene, men ved Tyrsterne, navnlig den store Kurfyrste Frederik Wilhelm og hans Efterfølger. Denne Byens Oprindelse giver sig ogsaa tilkjende i dens Udseende*); den er nemlig anlagt efter en storartet Maalestof, den har for en stor Del brede og lige Gader med pragtfulde Huse (af Gaderne er især „unter den Linden“, der er beplantet med flere Rader af Træer, bekjendt for sin Skjønhed), og har en Mængde Paladser og Mindesmærker for preussiske Konger og Feldtherrer (af disse Mindesmærker er Frederik den Stores herlige Nyttestøtte**) særdeles smuk); men den Færdsel, som et udviklet Handelsliv giver, mangler aldeles, og Berlin gjør derfor, uagtet al sin Pragt, et kjedeligt Indtryk. — I en Henseende staaer Berlin imidlertid meget højt. Den er nemlig Hovedsædet for den tydske Videnskabelighed, og har en Mængde videnskabelige Anstalter, hvoriblandt det ypperlige Univerfitet. Af Berlins Samlinger er det nye Museum mærkeligt, ikke saa meget ved dets Indhold (ægyptiske, græske og romerske Oldsager o. s. v.), som ved den prægtige Opstilling og ved Kaulbachs storartede Freskomalerier, hvormed det er prydet. I industriel Henseende er Berlin ikke uden Betydning, og den har især storartede Maskinværksteder.

Berlins Omgivelser ere meget uinteressante, og det eneste Skovparti i Nærheden er den af lige, stive Alleer gennemskaarne Lysstov „Tiergarten“, der ligger udenfor Brandenburgertor. Fire Mile fra Berlin ligger derimod det smukke Potsdam, Preussens Versailles, ved Indseer, der dannes af Havel. I Potsdam findes flere kongelige Slotte,

*) Udsigt over Berlin.

***) Billede af Frederik den Stores Monument.

hvoriblandt det mest bekendte er Sanssouci med dejlige Haveanlæg og Udsigt til skovklædte Høje og Søer . . . .

Baden.

Da Landet har en langstrakt Form, ligge de vigtigste Byer ikke samlede, men i en Række. Længst mod Nord ligger Universitetsbyen Heidelberg ved Neckar, og Mannheim ved denne Flods Udløb i Rhinen, længere nede ligger Hovedstaden Karlsruhe, Forbundsfastningen Rastatt, Badestedet Baden-Baden samt Universitetsbyen Freiburg (i Breisgau). I et Enklave i Schweiz ligger endelig Constanz eller Kostnig ved Bodensø.

Heidelberg strækker sig langs Foden af et Bjerg; oppe paa Bjerget kneise Ruinerne af Heidelbergerflottet, hvorfra der er en af de skønneste Udsigter i Tydskland. Karlsruhe opstod i forrige Aarhundrede ved et Fyrstelune og anlagdes paa en vandløs Elette midt i en Skov; med denne kunstige Opvinding stemmer det godt overens, at Gaderne i Byen udgaa i Risteform fra det store hertugelige Slot.

Württemberg

har sine vigtigste Byer samlede i den mellemste Deel af Landet, saaledes Hovedstaden Stuttgart, Forbundsfastningen Ulm og Universitetsbyen Tübingen. — Den største By er Stuttgart, der har 50,000 Indb., og ligger meget smukt i en Dal nærved Neckar.

Kongeriget Belgien.

Bestanddele og Folkemængde. Belgien bestaar af følgende Provindser: 1. Sydbrabant i Midten af Landet, 2. Limburg, 3. Antwerpen, 4. Ostflandern imod Nord, 5. Vestflandern imod Vest, 6. Hainaut, 7. Namur og 8. Luxemburg imod Syd, endelig 9. Liège imod Ost. — Størrelsen af Landet er 550 □ Mile og Folkemængden henved 5 Mill. eller 9000 paa hver □ Mil. De fleste Provindser have endog en tættere Befolkning end Middeltætheden

(Østflandern 15,000); men Limburg, Namur og Luxemburg staae langt under Middeltætheden (Luxemburg 2500).

Nationaliteten. Belgien, der i saa mange Henseender danner en Modsætning til Holland, er et Land, hvori der forekommer heftige nationale Rivninger. Det er nemlig beboet af to forskjellige Stammer, Flamlændere imod Nord og Valloner imod Syd. Flamlænderne staa meget nær ved Hollænderne, det flamske Sprog ligner ogsaa det hollandske overmaade meget og adskiller sig væsentligst deraf ved sin Rettskrivning, idet Flamsk har beholdt den gammeldags Rettskrivning. Vallonerne nedstamme fra de belgiske Galler, med hvilke Romere og Franker have blandet sig (Navnet Valloner, Holl. Walen, er det Samme som Galler; sammen hermed hænger Nordboernes Navn „Wal-land“ for Nordvestfrankrig). Det vallonske Sprog er som en Følge af Folkets Oprindelse en fransk Dialekt*).

Naar man nærmere vil bestemme de to Nationaliteters Forhold til hinanden i Belgien, viser det sig, at Noget over Halvdelen af Belgierne tale Flamsk og Noget under Halvdelen tale Vallonsk. Sproggrænsen falder omtrent sammen med en Linie, som gaaer fra Liège og Syd for Brüssel til Calais, saaledes at Vallonerne fortrinsvis bebo de højere og Flamlænderne de lavere Dele af Landet (i Frankrig findes ogsaa nogle Valloner og nogle Flamlændere). Ifølge det Foregaaende er ikke blot Flertallet af Beboerne i Belgien, men ogsaa de vigtigste belgiske Byer flamske; men desuagtet har den flamske Nationalitet i Belgien ligetil den nyeste Tid været uheldigere stillet end den vallonske. De belgiske Embedsmænds officielle Sprog var nemlig udelukkende fransk, i Skolerne lærtes kun Fransk og den dannede Klasse talte ligeledes kun Fransk (i Brüssel tales Fransk i den øvre, fornemmere Del af Byen; i den nedre, mest af simplere Folk beboede Del tales Flamsk); men nu er der skeet Meget for at skaffe Flamsk en bedre Plads. Talentfulde

*) Sprogfaart over endel af MellemEuropa.

Forfattere have saaledes begyndt at danne en særegen flamsk Litteratur og det er endelig kommet saa vidt, at Regeringen blot maa ansætte saadanne Embedsmænd i de flamske Provindsfer, som kunne Flamsk.

Næringsvejene. Nagtet Belgien hører til de af Naturen bedst udstyrede Lande, maa Beboerne, da Landet er saa tæt befolket, anstrænge sig meget for at vinde Udkommet. Belgierne have imidlertid allerede fra gammel Tid i enhver Retning søgt at benytte deres Lands naturlige Hjælpekilder, og dette Land er derfor særdeles rigt. Men desværre er Rigdommen uheldig fordelt, og Proletariatet er saa stort, at i Vestflandern hvert 8de og i Østflandern hvert 16de Menneske bliver ernæret af Fattigvæsenet.

Imellem de forskellige Næringsveje staaer Agerdyrkingen øverst, og der gives saa Lande i Europa, hvor den naaer et saa højt Trin som i Belgien. Flandern er især Hjemmet for Agerdyrkingen, og enhver Mark dyrkes der med samme Omhu, som man ellers dyrker en Have. Kornet udgjør dog ikke nogen Udførselsgjensstand (Belgien maa tværtimod indføre Korn til den talrige Befolkning); men dette er derimod Tilfældet med Hørren, der lykkes fortrinlig i Flandern og som derfor udføres i Mængde til Frankrig og andre Lande. Sandsen for Have dyrkning er ligesaa udviklet hos Flamlænderne som hos Hollænderne, og i Gent findes flere hundrede Dribhuse, hvorfra en Mængde Blomster føres til forskellige Egne af Europa. Kvægavl af Betydning finder kun Sted i Luxemburg, og i denne Provinds er tillige megen Skov. — Da Ardennerne ere meget rige paa brugbare Mineralier, spiller Bjergværksdrift en væsentlig Rolle i Belgien, og dette Land frembringer af alle europæiske Lande mest Kul efter England, mest Jern efter England og Frankrig, og mest Zink efter Preussien. De belgiske Kul anvendes ikke alene i Belgien, men udføres ogsaa i Mængde til Frankrig.

Den belgiske Industri har i Aarhundreder staaet meget højt, og der var en Tid, da de belgiske Fabrikker vare de første i Verden (i Gent alene fandtes i Middelalderen 40,000 Væverstole, og denne By kunde stille 80,000 Bevæbnede i Marken; andre Byer som Löwen, Ypern f. Ex., der nu ere uden stor Betydning, hørte dengang til de vigtigste i Evropa). De blodige Kampe, som førtes imellem de stridbare Borgere og Herrerne af Flandern og Brabant, endte med, at adskillige Byer bleve halvt ødelagte, og en Mængde belgiske Vævere flygtede derfor til England, hvor de grundlagde dette Lands Fabrikker. Belgiens Industri er dog endnu betydelig og kappes i flere Henseender med den engelske. Liège med dens Omegn har saaledes de første Vaabenfabrikker i Evropa og herfra forsynes mange europæiske Hære med Geværer og Kanoner, Berviers er Sædet for Klædefabrikkerne („brabantsk Klæde“), Gent er Belgiens Manchester og har betydelige Bomulds- og Linnedvæverier, Tournay er bekjendt ved de saakaldte „Brüsselertæpper“, som forfærdiges der. En hos Flamlænderne, saavel de belgiske som de franske, udbredt Industri er Forfærdigelsen af Kniplinger, der tilvirkes ved Husflid af Kvinderne baade i Stæderne og paa Landet, og mange Tusinder vinde derved deres Udkomme; de bedste Kniplinger faaes fra Brüssel og dens Omegn.

Belgiens Plads i Evropa er saaledes, at dette Lands Handel for en stor Del maa være Mellemhandel. Befolkningen har imidlertid paa alle Maader søgt at give Handelen en anden Karakter, og det er lykkedes i høj Grad, idet Fabrikkerne afgive Emnet til en betydelig direkte Handel. Landets Mangel paa Søhyt (den er kun 9 Mile) afhjælpes ved sejlbare Floder og Kanaler, og hertil er i den nyere Tid kommet et stort Næt af Jernbaner. Dette Næt, der paabegyndtes kort efter Afskillelsen fra Holland, er forholdsvis større end noget andet Lands, England undtaget. Belgiens vigtigste Søhandelsstad er Antwerpen, idet Schelden er sejlbar for de største Skibe ligetil denne By, som dog ligger 10 Mile fra Havet; Ostende,

Belgiens eneste Havn ved Haber, er derimod af Bigtighed som Overfartsted til England.

Religion og Dplysning. Næsten alle Belgiere bekjende sig til den katolske Religion; men forresten have alle Tross-bekjendere fri Religionsøvelse i Landet. Den katolske Geistlighed, i Epidsen for hvilken Erkebispen af Mecheln staaer, har imidlertid ved sin Klogt erhvervet sig megen Indflydelse, idet den efterhaanden har tilkjøbt sig en Mængde af de mindre Landejendomme. Sine store Indtægter benytter Geistligheden til at underholde en Mængde Klostre samt Universitetet i Löwen, og Belgien kan med Rette betragtes som Pavedømmets vigtigste Forpost imod Nord. — Dplysningen i Belgien er langt fra saa god som i Holland, og mer end Halvdelen af Befolkningen faaer ikke Undervisning. For den højere Undervisning sørge fire Universiteter, af hvilke Staten underholder de to (i Liège og Gent), Geistligheden det tredie (i Löwen) og en privat Forening det fjerde (i Brüssel). — Som i Holland var der ogsaa fordom i Belgien en fortrinlig Malerskole („den flamsk-brabantske“), til hvis Mestres hørte Brødrene van Eyck, Rubens og van Dyck. I mange belgiske Byer findes ogsaa fortrinlige, saavel offentlige som private Malersamlinger.

Politisk Forfatning. Da Belgierne ved Revolutionen 1830 havde løsrevet sig fra Forbindelsen med Hollænderne, valgte de Leopold af Sachsen-Coburg til Konge, og de have under hans kloge Styrelse og med en meget fri Forfatning (Folkerepresentationen bestaaer af to Kamre, Senatet og Repræsentanternes Kammer) gjort betydelige Fremskridt, idet Landets naturlige Hjælpekilder ere blevne fremhjulpne paa mange Maader. Den belgiske Hær er dobbelt saa stor som den danske, en belgisk Flaade findes derimod ikke. I Henseende til Forsvarsvæsenet frembyder Belgien den Mærkelighed, at næsten enhver større By er befæstet eller er forsynet med et Citadel; men dette er en Følge dels af, at Landet paa Grund af dets

Fladhed meget mangler naturlige Forstandsninger, og dels af, at det gjentagne Gange har afgivet den Balplads, hvor de vigtigste Krige i Europa ere blevne udfjæmpede. Den stærkeste Fæstning i Belgien og Nigets Waabenplads er Antwerpen; Brüksfels Fæstningsværker ere derimod nedrevne.

Byerne. Uagtet Belgien er mindre end Holland og i Alt kun er saa stort som Jylland og Slesvig tilsammen, har det ikke mindre end fire Byer paa 100,000 Indb. eller derover. Landets største By er Brüksel, der med sine Forstæder har 250,000 Indb.; Byer paa 100,000 Indb. ere Antwerpen, Gent og Liège. Adskillige andre af Byerne have 20—50,000 Indb. — En stor Del af de belgiske Byer have bevaret et middelalderligt Udseende, og overalt seer man Privatbuse med tallede Gable og pragtfulde Forsider, Minder om Datidens Borgeres Rigdom. Et andet Minde om de belgiske Borgeres Rigdom i Middelalderen afgive de storartede Naadbuse, som man finder i næsten alle belgiske Byer, selv de mindre, og som i Pragt overgaa endog Kirkerne, som dog ellers pleje at være de pragtfuldste Bygninger. Som de skønneste Naadbuse i Belgien kan man anføre Brüksels og Löwens.

I **Sydrabant** ligg Brüksel og Löwen, i **Limburg** er ikke nogen By af Betydning, i **Antwerpen** ligg Antwerpen ved Schelde og Mecheln, i **Vestflandern** Gent ved Schelde, i **Vestflandern** Kortryk, Ypern, Brügge og Ostende, den sidste ved Havet, i **Hainaut** Tournay eller Doornick, Mons og Charleroi, i **Namur** Namur ved Maas, i **Luxemburg** er ikke nogen By af Betydning, i **Liège** ligg Liège ved Maas, **Nerviers** og **Spa**.

Brüksel eller Bruxelles, Belgiens Hovedstad, deles i to Dele, hvoraf den ene ligger højt, medens den anden ligger lavt. Sammen hermed høre adskillige andre Modsætninger; thi den højere Del er af et moderne Udseende med mange regelmæssige Bygninger og beboes blot af den fornemmere, fransktalende Befolkning, den lavere Del har derimod fortrinsvis et

gammeldags Udseende og beboes af Flamlændere. Brüssel er isøbrigt en af de smukkeste Byer i Europa. Den pragtfuldeste Del deraf er Parken, et stort Haveanlæg, som er omgivet af offentlige Paladser, og hvorfra man har en herlig Udsigt over den lavere Del af Byen. Som Minde om, at Gottfried af Bouillon nærved Brüssel opfordrede til Korstoget har man reist ham et prægtigt Mindesmærke ved Parken. I Byens lavere Del, der er Sædet for en vigtig Handel og Industri, findes af interessante Mindesmærker især Raadhuset, foran hvilket Egmont og Hoorn bleve henrettede,*) og Martyrmonumentet, der er reist over de i Septemberdagene faldne Belgiere. — Brüssels pragtfulde Boutiker, dens livlige Gader og dens til Boulevarder omdannede Fæstningsværker minde meget om Paris; mange Englændere bo i Brüssel, da den er et billigere Levested end England. — Udenfor Brüssel ligger det kongelige Lustslot Laeken, og en Mil Syd for Staden ligger Balpladsen ved Waterloo eller Belle Alliance, hvor man har reist flere Monumenter, hvoriblandt Lovehøjen med en stor Løve, der er støbt af erobrede franske Kanoner.

Antwerpen var fort efter Middelalderen et Sæde for Verdenshandelen og afløste i saa Henseende Brügge; under det spanske Herredomme bleve mange Kjøttere nødte til at flygte, Byen blev senere belejret og erobret af Spanierne, og den mistede endelig sin Handel, idet den westfalske Fred bestemte, at Schelden skulde spærres. Napoleon vilde atter hæve Antwerpen frem og anlagde to store „Basins“ eller Havne; men det er først i den nyeste Tid, at Byens Handel har taget et stort Opving. Foruden de stærke Fæstningsværker og betydelige Haveanlæg frembyder Antwerpen mange Seværdigheder, hvoriblandt navnlig Domkirken, det smukkeste gotiske Mindesmærke i Nederlandene, med et Taarn, som næsten er ligesaa højt som Strassburgermünsteren, og det store Billedgalleri**). I Antwerpen findes

*) Raadhuset i Brüssel.

***) Domkirken i Antwerpen.

Mindestøtter for van Dyck, som fødtes der, og for Rubens, der fødtes i Köln, men som forresten levede i Antwerpen, hvor han virkede ikke blot som Maler, men ogsaa som Statsmand.

Gent havde sin mest glimrende Tid under Karl V, som blev født i denne By; mange mærkelige Bygninger, hvoriblandt Byens Dagtaarn, Veffroi eller Vefffried med et meget højt Taarn (et saadant Veffroi findes i mange belgiske Byer) minde om Gents Blomstringstid. Brügge er kun en Skygge af, hvad den var i Middelalderen; men dens mange pragtfulde Bygninger vidne noksom om dens tidligere Betydning. Ostende er af Bigtighed ikke blot som Dverfartstied til England, men ogsaa som Søbadestied. Spa er ligeledes et meget besøgt Badestied.

Schweiz.

Dette Land ligger indfilet imellem Frankrig, Italien og Tydskland, og er et Indland uden Søstift. I gamle Dage kaldtes den største Del af Schweiz „Helvetien“ og regnedes til Gallien; kun Graubünden udgjorde en Del af Rætien. Da Romerriget forfaldt, besattes det østlige Schweiz af Alemanner og blev tydsk, imedens det vestlige Schweiz besattes af Burgunder og forblev romansk. Senere blev hele Landet en Del af det tydske Rige; men i 1307 indgik Beboerne i de tre Kantoner eller Landskaber Schweiz, Uri og Unterwalden et Forbund imod den tydske Kejsers Dvergreb. Dette var Begyndelsen til det schweizeriske Edsforbund (die Eidgenossenschaft). Efterhaanden sluttede de nærliggende Kantoner sig til Forbundet, og ved den vestfalske Fred blev dettes Uafhængighed af det tydske Rige anerkjendt. I Tidernes Løb kom flere Kantoner til, og ved Wienerkongressen fik endelig Forbundet sin nuværende Udstrækning.

Bestanddele og Folkemængde. Schweiz er en Forbundsstat, der bestaaer af 25 Republikker (22 Kantoner, af hvilke tre, nemlig Basel, Appenzell og Unterwalden,

atter ere delte i to Afdelinger eller Halvkantoner). Kantonerne ere følgende: 1) Genève, 2) Pays de Vaud, 3) Neuchâtel, 4) Solothurn og 5) Basel, der deles i Halvkantonerne Basel Stadt og Basel Landschaft, — alle imod Nordvest. 6) Aargau, 7) Zürich, 8) Thurgau og 9) Schaffhausen, — alle imod Nord (Schaffhausen ligger Nord for Rhinen og danner et Enklave i Baden). 10) Appenzell, der deles i Halvkantonerne Innerrhoden og Ausserrhoden. 11) St. Gallen og 12) Graubünden, — alle imod Ost (en Del af Graubünden ligger paa Sydsiden af Alperne). 13) Ticino, som ganske ligger paa Sydsiden af Alperne, og 14) Valais eller Valais, — begge imod Syd. 15) Freiburg, 16) Bern, 17) Luzern, 18) Zug, 19) Schwyz, 20) Uri, 21) Unterwalden, der deles i Halvkantonerne ob dem Walde og nid dem Walde, og 22) Glarus, — alle i det Indre. (Schwyz, Uri, Unterwalden og Luzern kaldes tilsammen „die Waldstädte“ α : Skovbyggerne).

Størrelsen af Schweiz udgjør 750 $\square$ Mile. De enkelte Kantoner have en meget forskjellig Størrelse; de største ere nemlig over 100 $\square$ Mile (Bern og Graubünden), medens de mindste kun ere 4—5 $\square$ Mile store (Genève, Zug og Schaffhausen). Folkemængden i Schweiz udgjør 2½ Mill. eller 3200 Indb. paa hver $\square$ Mil.

Nationaliteten. I national Henseende frembyder Schweiz store Forskjelligheder, da det tæller ikke mindre end fire forskjellige Nationaliteter, som danne affondrede Grupper og hvorefter de tre ere Romaner, medens den fjerde bestaaer af Tydskere*).

Det sydvestlige Schweiz er fransk, og hertil høre Kantonerne Genève, Pays de Vaud og Neuchâtel samt det Halve af Valais, en Del af Freiburg og Lidt af Solothurn og Bern. Den Del af Schweiz, som ligger paa Sydsiden

*) Sprogtaal over endel af Mellemuropa.

af Alperne, nemlig hele Ticino og en Del af Graubündten, er italiensk. I den højeste Del af Graubündten bo Rætoromaner eller Ladinier, et Folkesæd, hvis Oprindelse endnu ikke er bragt paa det Nene (efter Nogle skulle de være romaniserede Strusker, efter Andre romaniserede Kelter); deres Sprog, i hvilket der udgives Blade og Smaa-bøger, ligner meget Italiensk. Rætoromanerne findes ikke blot i Schweiz (den øvre Rhindal og den øvre Innadal eller Engadin); men ogsaa, skjøndt i ringe Tal, i det sydlige Tyrol og i en Floddal i Savoien. Den øvrige Del af Schweiz er beboet af Tydske r. e. — Talsforholdet imellem de forskjellige Nationaliteter i Schweiz er saaledes, at 1,800,000 tale Tydskt, $\frac{1}{2}$ Mill. Fransk, 150,000 Italiensk og 50,000 Rætoromansk. Iøvrigt leve de forskjellige Nationaliteter i Schweiz i Fred med hverandre.

Næringsvejene. Da Schweiz er et Bjergland fremfor noget andet i Europa, kan Agerdyrkningen naturligvis ikke være af særdeles Bigtighed i dette Land. Agerdyrkning af Betydning finder ogsaa kun Sted i de lavere Egne, og der maa derfor indføres meget Korn til Schweiz. Schweizernes Hovednæringsvej er derimod Kvægavl og Landet frembringer især en Mængde fortræffelig Ost. Fiskeri, Skovbrug og Bjergværksdrift ere uden videre Betydning.

Uagtet man skulde tro, at Schweiz, der saagodt som mangler Kul og tillige er omgivet af Lande, i hvilke Beskyttelsestold hersker mere eller mindre, ikke kunde have nogen Industri, er dette langt fra Tilfældet; Schweiz's Industri er endog saa stor, at den naaer Belgiens. Man maa i Schweiz adskille to Fabrikdistrikter; i det nordlige Schweiz fabrikeres især Bomulds- og Silkevarer (Zürich og Basel), i det franske Schweiz derimod især Ure (Hovedsædet for denne Fabrikation er Genève og La Chaux des fonds i Neuchâtel). — Den udviklede Industri giver Anledning til en saa betydelig Handel, at Schweiz i denne Henseende indtager en fremragende Plads i Europa.

Der er ogsaa fra Schweizernes Side gjort Meget for at fremme Forbindelsen med de omgivende Lande, saaledes Alpeveje, Dampskibsfart paa Søerne og endelig Jernbaner, hvilke sidste forgrene sig omkring til de vigtigste Dele af Landet og tillige gjøre Udgangen til Schweiz meget let (en Alpebane mangler dog). — Som en Næringsvej af særegen Art maa man regne Landets Naturskønhed, og den Sum, der aarlig udgives af de Rejsende, som besøge „det skønneste Bjergland i Verden“, er overmaade betydelig.

Religion og Oplysning. Imedens de nationale Forskjelligheder i Schweiz ikke have givet Anledning til Rivninger, ere saadanne derimod oftere fremkomne som en Følge af, at Landet er beboet af Reformerte og Katolikker (Schweiz er nemlig Calvinismens Bugge, og den renere Lære har i sin Hjemstavn maattet kjæmpe meget med Katolicismen). For Tiden ere de religiøse Partier i Schweiz dog komne til Ro, og alle Religionssefter have fri Religionsøvelse (kun Jesuiterne maa ikke komme ind i Landet). Naar man vil give et Begreb om de forskjellige Troesbekjendelsers Udbredelse i Schweiz, kan man anføre, at de Reformerte bo i et bredt Bælte langs Kanden af Landet fra Sydvest og til Nordost, hvorimod Katolikkerne bebo det Indre og det Sydlige af Landet. Tilforholdet imellem de forskjellige Troesbekjendelser stiller sig saaledes, at Noget over Halvdelen er Reformerte og Resten Katolikker.

Oplysningen i Schweiz staaer paa et højt Trin og dette gjælder navnlig om Almenoplysningen, for hvilken der i Overensstemmelse med Landets demokratiske Forfatning gjøres særdeles Meget. For den højere Undervisning gjøres derimod ikke saa Meget, navnlig fordi Staten ikke saaledes som det ellers i Regelen er Skik, fordrer, at dens Embedsmænd skulle have studeret. Schweiz har dog tre smaa tvdske Universiteter (i Bern, Zürich og Basel) og tre franske Akademier (i Genève, Lausanne og Neuchâtel). En Mængde

Schweizere have ogsaa erhvervet sig et stort Navn som Videnskabsmænd; Konsten har derimod aldrig staaet paa noget højt Standpunkt i dette Land.

Den politiske Forfatning i Schweiz frembyder mange Ejendommeligheder, hvortil der ikke findes Møgen i noget andet europæisk Land. I lang Tid var der i Schweiz mange indre Stridigheder som en Følge af Demokraternes Bestræbelser imod de tildels oligarkiske Forfatninger for Kantonerne. I 1848 vandt imidlertid det demokratiske Parti aldeles Sejer og indførte den nuværende Forfatning. I Spidsen for hele Edsforbundet staaer Forbundsforsamlingen, der bestaaer af to Kamre: Nationalraadet, som vælges ved almindelig Stemmeret saaledes, at der kommer et Medlem for hver 20,000 Mennesker, og Stænderraadet, hvortil hvert Kanton sender to og hvert Halvkanton et Medlem. Forbundsforsamlingen vælger atter Forbundsraadet, der har den udøvende Magt og i Spidsen for hvilket staaer en Præsident. — Ved Siden af denne Repræsentation for hele Forbundet staa de enkelte Kantoners Repræsentationer, der ogsaa ere demokratiske og som tillige ere af megen Vigtighed, fordi Forbundet saa lidt som muligt blander sig i de enkelte Kantoners Anliggender.

Sammen med hele denne demokratiske Forfatning høre en Mængde andre Forhold. Embedsmændene blive saaledes valgte af Folket og blot paa et bestemt Aaremaal; Lønningerne ere tillige saa ringe, at den højest lønnede Embedsmand i Landet, Præsidenten, kun har 3000 Rdl. om Aaret. En staaende Hær har Schweiz ikke; men derimod en Militz, der tæller den forholdvis betydelige Styrke af henved 200,000 Mand. Enhver vaabenfør Schweizer bliver øvet i Vaabenbrug og allerede Smaadrenge omgaaes med Skydevaaben. Paa Grund af disse Forhold har Edsforbundet kun meget faa Udgifter, og Schweiz har derfor i Modsætning til andre Stater ikke alene ingen Statsgjæld, men endog en Statsformue af flere Mill. Rdl.

Byerne. Da Schweiz for en stor Del er gennemskaaet af Bjerge, kan der ikke være noget betydeligt Opland til de enkelte Byer, og de schweizeriske Byer ere derfor i det Hele jmaa. De største af dem ere Genève og Basel 40,000, Bern, Lausanne og Zürich 20—30,000 Indb.; de øvrige Byer ere af Størrelse som de danske Kjøbstæder. — De fleste af Kantonerne have samme Navn som deres Hovedstæder.

I Kanton **Genève** ligger Genève, der er berømt af sin dejlige Beliggenhed ved Rhonens Udløb af Genèveføen. Genève er den rigeste By i Schweiz og er Opholdstedet for mange Fremmede. I Rhonen ligger Rousseaus D med Haveanlæg og med en Mindestøtte over Stadens berømteste Søn.*) I Kanton **Vaud** ligger Lausanne og Vevey, begge ved den for sin Skjønhed bekjendte Nordkyst af Genèveføen. I Kanton **Neuchâtel** ligger Neuchâtel og La Chaux de Fonds.

I Kanton **Basel** ligger Basel ved Rhinen; den er gammeltdags bygget og er omgivet med Mure og Taarne. I Kanton **Graubünden** ligger Chur ved Rhinen. I Canton **Ticino** ligger Lugano. I Kanton **Bern** ligger Bern ved Aare, og Interlaken imellem Brienzersø og Thunersø. Bern udmærker sig ved sit nye, prægtige Forbundspallads, hvori Forbundsforsamlingen holder sine Møder. Interlaken, hvis Navn kommer af „inter-lacus“, er bekjendt af den dejlige Udsigt, som man har derfra til Berneralperne, og mange Fremmede komme derfor til denne By.

I Kanton **Luzern** ligger Luzern med Thorvaldsens herlige Lovemonument, der er rejst til Minde om de i 1792 i Tuilleriesne faldne Schweizergardere**).

---

*) Billede af Quaierne i Genève og Rousseaus D.

***) Billede af Lovemonumentet (Længde 28 Fod).

De britiske Øer.

A. Naturen.

An saa Lande i Verden ere saa heldigt stillede af Naturen som de britiske Øer. Allerede deres Beliggenhed er fortrinlig, idet de ligge saaledes, at der fra dem er en nem Afgang, ikke blot til en stor Del af Europa, men ogsaa til det atlantiske Hav, der tjener som den vigtigste Handelsvej til de andre Verdensdele. Den store Havarm, Kanalen, som stiller de britiske Øer fra det øvrige Europa, er ikke bred nok til at danne en Adskillelse og paa den anden Side saa bred, at den forhindrer Fremmedes Indblanding. De britiske Øers Kystform er endvidere særdeles fordelagtig, da intet Punkt paa Storbritannien er mere end 15 og intet Punkt paa Irland er mere end 8 Mile fjernet fra Havet, ikke at glemme, at de britiske Kyster ere særdeles rige paa Havne. Til alt dette komme endelig de mange Fordele, som selve Landet frembyder, og som næjere blive omtalte i det Følgende.

Jordbunden. Ved Betragtningen af Kaartet faaer man den Formodning, at de britiske Øer danne en Fortsættelse af Mellemuropa, og denne Formodning bliver til Visshed, naar man undersøger de nævnte Øers Jordbundsforhold. Jordlagene paa begge Sider af Kanalen svare nemlig til hinanden, og de ere kun blevne adskilte ved Dannelsen af Kanalen. I Modsætning hertil frembyde de nordlige Dele af de britiske Øer stor Lighed med Nordeuropa, og det synes heraf, som om der i sin Tid, men forud for den nuværende Jordperiode har været en Forbindelse imellem Skotland og Norge, og at Bjergene paa de nordlige Dele af de britiske Øer ere en Fortsættelse af de norske Fjelde.

I Overensstemmelse med det Anførte er Englands sydøstlige Del et Lavland, der i mange Henseender ligner det overforliggende Fastland. Ved Kysten af the Wash ligge Marsskrævninger med Diger; det Øvrige danner derimod et af-

verfende, af Høje og Eletter beftaaende Land, der er særdeles frugtbar og tæt bebygget. Dette Land er Sædet for den engelfke Agerdyrkning, det vrimler af gamle Herrefæder og velbyggede Forpagtergaardte, man finder ikke ftore sammenhængende Skove, men der er overalt levende Hegn og ftjønne Smaapartier af Træer, og denne Del af England gjør derfor ogsaa Indtrykket fom „en ftor Park“. — I Englands veltlige Del hæve Højene fig op til Bjerge, fom falde i fire forftjellige Partier, de devonifke Bjerge i Cornwall, de cambrifke Bjerge i Wales, den penninifke Kjæde midt op igjennem Nordengland, og endelig Cumberlandsbjergene helt oppe imod Velt. De højeve Dele af diſe Bjerge danne i Heglen ufrugtbar Hedetrækninger, de lavere Dele og ifær Dalene ere derimod frugtbar og vel- dyrkede. I Høufende til Højden ftaa de engelfke Bjerge tilbage; de devonifke Bjerge naa kun til 1,700 Fod, højeve ere derimod de cambrifke Bjerge, fom danne et ftarpt udpræget Bjergland, hvis højeve Punkt, Snowdon, kun er 150 Fod lavere end Garzen; Bjergene i Nordengland ere atter noget lavere*).

Cheviotts Hills, der ftaae i Forbindelfe med den penninifke Kjæde, ligge paa Grændfen imellem England og Skotland. Ifølge Højden deles Skotland i to Hovedpartier, Lavlandet og Højlandet. Det ftotiſke Lavland falder langfomt af imod den ftore Indfænkning, fom ftækker fig tværsøver Landet, og i hvilken man har gravet Glasgowlanalen. I Sammenligning med England er dette Land viſtnok mindre frugtbar, men det maa dog altid erklæres for at være et gunftigt Land. — Grændfen imellem Lavlandet og Højlandet i Skotland dannes af Grampiansbjergene, der gaa tværsøver Mellemſkotland, faaledes at altsaa hele Nord- og endel af Mellemſkotland høre til Højlandet, Reften til Lavlandet. I

*) Schematiſt Raart over Bjergene paa de britiſke Der ſamt Kullagenes Udbredelfe.

Grampiansbjergene ligge de britiske Ders Kulminationspunkt, Ben Maedhu, 4,150 Fod høit eller 20 Fod højere end Ben Nevis, der i lang Tid har været anset for Dernes højeste Punkt. Ogsaa igjennem det skotske Højsland gaaer en Indsænkning, hvori man har gravet et Kanalsystem, den caledoniske Kanal, som naaer fra Moray Frith til Loch Linnhe og som for endel dannes af Indsøer, f. Ex. Loch Ness, der ligger i den mægtige Nevene midt igjennem Fjeldene. En stor Del af det skotske Højsland danner Moser, Sumppe og Hvedstrækninger.

De skotske Bjerge, der ligesom Hovedmassen af den skandinaviske Halvøs gaa i Retning fra Nordøst til Sydvest, fortsætte sig ud paa Derne langs Kysten. Disse ere derfor bjergrige, og have vilde Klippefjæster, der sætte en Bom for de mægtige Havbølger og ere sonderrevne som den norske Kyst. Som en Fortsættelse af disse Bjerge staa de Bjergpartier, som findes hist og her paa Irland. Denne Ø er imidlertid, under Et betragtet, et Lavland, og det er kun paa enkelte Steder, navnlig langs Kysten, at man finder Bjerge. Irland er et frugtbart Land, men det indeslutter ogsaa store Mosestrækninger.

I Henseende til Jordbundens Sammensætning vise de britiske Der stor Afværling. Det maa dog fremhæves, at Jordbunden i det sydlige England bestaaer af Kridt, som svarer til Normandiets, og i Cornwall af Skifer og Granit ligesom i Bretagne, samt at det nordlige Skotland dannes af Granitgnejs ligesom den skandinaviske Halvøs. Der findes ikke virksomme Vulkaner paa de britiske Der, men i de nordlige Dele ere mange Basaltmasser, som betegne Fortidens Vulkaner. Det skjønneste Parti af Basalt findes paa den hebridiske Ø (Staffa *). Basalten optræder der med mægtige Søjler, hvormellem Havet har skyllet ind saaledes, at der er dannet en Hule, i hvilken Bølgeslaget fremkalder en syngende Lyd og som derfor efter Æsians Digte har faaet Navnet „Fingalshulen“.

*) Billede af Fingalshulen paa Staffa (70 Fod høj).

Karakteristisk for Bjergene paa de britiske Øer og navnlig i England er Rigdommen paa brugbare Mineralier, saavel Metaller som Salt og Kul, der danne en af Hovedkilderne til det engelske Folks store Rigdomme. Af Metallerne maa man især nævne Jernet, Tinnet, Blyet og Kobberet. Af Jern frembringer Storbritannien mere end hele den øvrige Jord tilfammen, af Tin og Bly Halvdelen og af Kobber Fjerdedelen af, hvad der produceres paa Jorden. Ogsaa en betydelig Mængde Salt vindes i de britiske Miner. Disse Mineralier ere udbredte saaledes, at Jernet og Kobberet findes i alle de engelske Bjerge og i endel af Skotland, Tinnet findes derimod kun i Cornwall*); Stensaltet er indskrænket til Chesire, men findes der i umaadelige Mængder. Disse Mineralier betyde dog ikke nær saa Meget for Storbritannien som Kullene. Man maa i Storbritannien adskille fire store Kuldistrikter, nemlig Sydwaalesdistriktet, Staffordsdistriktet, det nordengelske og endelig det skotske Kuldistrikt (ogsaa i Irland findes mange Kullag, men de ere ikke af megen Betydning), og de udbrede sig i Alt over 500 □ Mile. Udbyttet af Kulgruberne i Storbritannien overgaaer langt andre Landes, og man kan sætte Værdien deraf til 200 Mill. Rdr. om Aaret eller Mere end Udbyttet af Mexicos Sølvgruber eller Kaliforniens Guldelejer**). Tmedens Hovedmassen af Kullene anvendes til Landets Fabrikker, gaaer en betydelig Mængde til Ulandet, og Hovedpladserne for Kulhandelen til Søs ere Hartlepool, Sunderland,

---

*) Dette Metal hører til de sjældnere forekommende og Tingruber af Betydning findes kun paa to Steder i Verden, nemlig i Cornwall og paa Den Banka ved Malacca. Paa Grund af Tinnet kaldte de Gamle først de britiske Øer og senere Scillyøerne „Kassiteriderne“. (Tin findes imidlertid ikke paa Scillyøerne).

***) De største Kullag, som man kjender, findes i de nordamerikanske Fristater og have en større Udstrækning end hele Storbritannien og Irland tilfammen; de nordamerikanske Kullag blive imidlertid langt fra saa bearbejdede som de britiske.

Newcastle og Whitehaven*). Sammen med Kullagene hænger en egen Karakter af Landskabet, som frembringer en stor Modsætning imellem det sydøstlige og en stor Del af det øvrige England. I Stedet for Træerne i det parklignende sydøstlige England seer man i Kulegnene store Dynger af Kul og høje Fabrikkskorstene, og Alting er sværet af Kulrøg. Kulegnene ere ogsaa Hjemmet for de engelske Demokrater, medens det sydøstlige England med dets Herresæder er Aristokratiets Hjem.

Floderne. Som Jordbunden ere Flodforholdene særdeles heldige paa de britiske Øer. Uagtet Landets ringe Størrelse og uagtet Flodernes ringe Længde (de største Floder, Themsen og Severn have kun en Længde af 50 Mile) ere de meget vandrige og de ere tillige, da deres Løb er meget jævnt, i høj Grad sejlbare. En betydelig Fordel for Sejladsen yde mange af de britiske Floder derved, at de ved deres Udløb have en bred Munding, og at de ikke danne Deltaer. Paa Grund af de heldige Flodforhold har det været forholdsvis let at danne Kanalsystemer, som tjene til Forbindelse imellem de forskellige Sider baade af Storbritannien og Irland.

I Storbritannien løbe mod Øst Themsen, Humber, Tweed, Forth og Tay, og imod Vest Severn, Mersey og Clyde. — Themsen (Eng. Thames) er uagtet sin ringe Længde en af Verdens vigtigste Floder, idet den afgiver en fortrinlig Sejlads for meget store Skibe op til Verdens største Handelsstad; Themsen hedder fra Først af Isis (Byer: Oxford og London.) — Humber opstaaer af to Floder, Trent og Ouse (By ved Ouse: York, ved Humber: Hull.) — Tweed har blot Betydning, fordi den danner endel af Grændsen imellem England og Skotland. — Forth og Tay ere af Bigtighed paa Grund af deres vide Mundinger (Byer ved Tay: Perth og Dundee.) — Severn er den største Flod i Storbritannien

---

*) Figur til Sammenligning imellem de vigtigste kulfrembringende Landes Udbytte.

efter Themsen; i dens vide Munding falder Avon, der er sejlbar for de største Handelskibe til Bristol (By ved Severn: Gloucester, Byer ved Avon: Bath og Bristol.) — Mersey er kun af ringe Længde, men af særdeles Vigtighed, fordi den gennemløber det vigtigste Fabrikdistrikt i England (By: Liverpool.) — Clyde er Skotlands største Flod (Byer: Glasgow og Greenock.)

I Irland findes kun en eneste Flod af Betydning, Shannon nemlig, hvis Løbs Retning meget ligner Severns (By: Limerick.)

Judsøerne. I England findes meget faa Judsøer, og af Vigtighed ere kun Cumberlandsøerne, som udmærke sig ved deres Skjønhed og som derfor ere Maalet for mange Tourister. I Skotland findes derimod mange dybe Fjeldsøer, der som Cumberlandsøerne besøges meget for deres Skjønhed; de vigtigste af de skotske Søer ere Loch Lomond og Loch Ness. Irland er ogsaa rig paa Søer; den største af dem er Lough Neagh imod Nord, berømt for sin Skjønhed er Lough Killarney imod Sydvest.

Klimatet. Til de fordelagtige Naturforhold paa de britiske Øer hører ogsaa Klimatet. Det er nemlig et meget mildt Klima, som selvfølgelig er mest udpræget imod Vest. Sommeren har ikke nogen synderlig Varme, men til Gjengæld er Vinteren saa mild, at selv Bjergene i de sydlige Dele sjælden ere bedækkede med Sne. Følgen af disse Varmeforhold er, at Laurbærtræer, Fuchser og Myrter trives i det Fri i Cornwall og i Irland, og at man i Cornwall kan have Dranger paa Espalier, naar man blot om Vinteren løselig dækker dem til med Maatter, Noget, som ikke lader sig gjøre i Paris, der dog ligger flere Mile sydligere, men inde i Fastlandet. Paa den anden Side er Sommervarmen i Cornwall og i Irland for ringe til at de nævnte Planter kunne naa deres Udvikling, ja Sommervarmen er endog for ringe til at modne Bindruen, Aprikosen og selv Blommesorter, som længere inde i Fastlandet, endog paa langt højere

Bredder, modnes hvert Aar. — Som en Følge af Øklimatet have de britiske Øer endvidere stor Fugtighed. Denne er størst imod Vest, og der gives paa Irland et Punkt, hvis Regnmængde er 55 Tommer eller henved tre Gange større end Kjøbenhavn's. Selv i de østlige Egne er Regnmængden større end hos os, og der viser Fugtigheden sig tillige i hyppige og stærke Taager, som ere saa bekendte for enhver Rejsende, der har besøgt London.

Plante- og Dyreverdenen. Som en Følge af de klimatiske Forhold udmærke de britiske Øer sig ved Plantevæxtens Fylde og Yppighed. Dette fremtræder navnlig i Græsvæxten, hvis Skjønhed er bekendt nok; den har skaffet Irland Navnet „Smaragdøen“, og det er naturligt, at den er kommen til at spille en Rolle i „den engelske Havekunst“, hvis Plainer vi anvende, selv i vore Smaahaver. Paa Grund af Landets vidt-drevne Kultur findes der kun saa Skove paa de britiske Øer, skjøndt der er mange Smaagrupper af Træer. Træarterne ere vel de samme som i Mellemøropa; men det maa dog bemærkes, at først Bøg og senere Eg høre op, jo længere man kommer op i Skotland.

Ogsaa Dyreverdenen paa de britiske Øer stemmer overens med Mellemøropas. Man maa dog lægge Mærke til, at større vilde Pattedyr mangle; disse ere nemlig efterhaanden bleve udryddede ligesom i Danmark.

B. Folket og Staten.

De britiske Øer danne den vigtigste Del af det store britiske Rige, hvortil der hører udstrakte Lande i alle Verdensdele, og som i Alt har en Størrelse af 170,000 □ Mile og en Befolkning af 225 Mill. I Henseende til den politiske Forbindelse maa de forskjellige Dele, som udgjøre det britiske Rige, adskilles i to Afdelinger, nemlig 1. Hoved-

I landet, officielt kaldet „det forenede Kongerige Storbritannien og Irland“, der er repræsenteret i Parlamentet, og 2. Øilandene, som i Europa indbefatte Man, de normanniske Øer samt de tre Millitairstationer Helgoland, Gibraltar og de maltesiske Øer — og desuden Besiddelserne udenfor Europa, hvilke Dele ikke ere repræsenterede i Parlamentet.

Det forenede Kongerige Storbritannien og Irland.

Bestanddele og Folkemængde. Under ovennævnte Titel forstaaes 1. Kongeriget England, 2. Fyrstendømmet Wales, 3. Kongeriget Skotland og 4. Kongeriget Irland. At Udlændinge hyppig anvende Benævnelsen England for disse fire Lande tilsammen, er en Følge af, at England er Hovedlandet, hvormed det Øvrige efterhaanden er blevet forenet. Irland blev erobret af Englænderne i det 12te, og Wales i det 13de Aarhundrede; Foreningen med Skotland skete derimod først i 1603 og paa fredelig Vej, idet Maria Stuarts Søn, Jacob VI. af Skotland under Navnet Jacob I. besteg Tronen i England.

Størrelsen af de britiske Øer er 5,800 □ Mile og deres Folkemængde 28½ Mill. Heraf indbefatter England 2400 □ Mile og 19 Mill., Wales 400 □ Mile og 1 Mill., Skotland 1500 □ Mile og 3 Mill., Irland 1500 □ Mile og 5½ Mill. Befolkningens Tæthed er vistnok, naar man tager alle Landsdele under Et, temmelig betydelig, thi den udgjør 5000 paa hver □ Mil; men dette er blot en Følge af Tætheden i den ene Landsdel, England. I England findes nemlig 8000 Mennesker paa hver □ Mil og altsaa næsten en ligesaa tæt Befolkning som i Belgien; de øvrige Landsdele ere derimod ikke saa tæt befolkede, og i de nordlige Shirer af Skotland findes ikke engang 1,000 Mennesker paa hver □ Mil. Ved Folkemængden i Irland fremtræder den Mærkelighed, at den i en Række af Aar har aftaget meget stærkt. Aarsagen hertil er Udvandring, idet en Mængde Ir-

lændere ere dragne til Amerika, for at slippe bort fra de usle Biskkaar, hvorunder de leve i Hjemmet. Fra 1841—61 er Folkemængden i Irland aftaget med 30 pCt.

Nationaliteten. Den samme Stamme, som dannede den største Del af Oldbefolkningen i Frankrig, Kelterne nemlig, har i sin Tid udelukkende beboet de britiske Øer; paa disse Øer findes ogsaa langt flere Levninger af den keltiske Befolkning end i Frankrig, og de britiske Øer ere for Tiden den eneste Del af Europa, hvor denne Stamme, ren og ublandet, endnu har nogen Betydning. Man maa adskille Kelterne i to Hovedgrupper, den kymriske, der indbefatter Bas Bretons og Walliserne, og den gadheliske, der indbefatter Højskotterne eller Gælerne og Irerne eller Erserne samt Beboerne paa Man og Anglesea. Forskjellen i Sproget for de to Hovedgrupper er større end Forskjellen imellem Islandsk og Tydsk; men paa den anden Side kan den wallisiske Bonde med Letthed gjøre sig forstaaelig for den bretagniske Matros, som ankrer ved Wales*).

I Tidernes Løb er den keltiske Befolkning bleven fortrængt eller denationaliseret paa en stor Del af de britiske Øer. England beboedes oprindelig af den keltiske Stamme, der kaldtes Briterne. Da Romerne havde indtaget Gallien, drog de over til England og gjorde dette Land tilligemed det Sydlige af Skotland til en romersk Provinds, Britannia. Ved denne romerske Erobring blev næsten hele England romaniseret, og Briterne holdt sig kun ublandede i endel af Cornwall og i Wales (Nordboernes „Bretland“ er derfor Wales). Efterat Romerne havde trukket deres Tropper bort, søgte de Tilbageblevne, som vare udsatte for Anfald af de keltiske Pikter og Skotter i Skotland, Hjælp hos Angler, Sachser og Tyder, og disse underkastede sig efter deres Ankomst (449) England og oprettede der Heptarkiet eller de syv angelsachsiske Riger. Ovenpaa den angelsachsiske (væsentlig germaniske) Indvandring

---

*) Sprogfaart over den keltiske Stamme.

fulgte en skandinaviske, der udgik fra Vikinger i Danmark og Norge og som varede fra det 8de Aarhundrede indtil Knud den Store. Denne skandinaviske Indvandring, som forhen antoges at være af en forbigaaende Natur, er i den seneste Tid bleven bevist at være af overordentlig Vigtighed, idet mange af Indbyggerne paa de britiske Øer den Dag idag bære tydelige Mærker af deres nordiske Oprindelse. Den sidste Indvandring i England skete endelig ved de franskstalende Normanner, som i 1066 under Wilhelm Erobrer drog over Kanalen og indtog England. Resultatet af det Ovenstaaende er altsaa, at Engländerne ere et Blandingsfolk, og at det engelske Sprog er fremgaaet af mange forskellige Grundelementer*).

Nutiltdags stille de nationale Forhold sig saaledes paa

*) Nordiske Minder paa de britiske Øer. I England besatte Danerne navnlig den saakaldte „Danelagh“ o: Landet Nordost for Watlingastræet eller den ældgamle Landevej fra London til Chester, og her findes endnu en Mængde Levninger fra Danstiden. Disse Levninger bestaa saaledes i Stednavne, som f. Ex. Eastby (Østby), Langtofte, Brakenwaith (Bregentved), Linthorp, Sandwich (Sandvig), Greenwich (Granvig), York, for Jorvik, Southwark o: Sydvirke i London, — i Personnavne som f. Ex. Johnson, Nelson, Thomson, i selve Folkesproget, der mere end det øvrige Engelsk ligner Dansk og især Jydsk, og endelig i Befolkningens Ydre. Ogsaa i det skotske Lavland findes mange Levninger af Nordboer, men her er det af Nordmænd, saaledes Stednavne som f. Ex. Cheviots Hills (hill o: Høj, gjenfindes i Ronsild), frith eller frith o: Fjord o. s. v.; det skotske Højland viser derimod ingen Spor af nordisk Befolkning. Orknø og Shetlandsøerne have havt en hel norsk Befolkning og horte med til Norge indtil Christiern I.; Indbyggerne have ogsaa først i den sidste Tid givet Slip paa deres nordiske Sprog, og en Mængde Stednavne paa disse Øer ere nordiske (Mainland o: Nord. Meginland eller Storland, Kirkwall, opr. Kirkeværger o: Kirkevaagen). Paa Hebriderne saavel som paa Man har Nordmændenes Betydning været mindre. Mans ejendommelige politiske Forfatning med gamle nordiske Thingforhold hænger dog sammen med Nordmændene. Paa Irland findes ogsaa kun saa Levninger af Nordmænd; Etavelsen stor i tre af de gamle Provindsnavne er imidlertid det Nordiske „stadir.“

de britiske Der, at den keltiske Stamme trænges mere og mere imod Vest. I Cornwall uddøde det kymriske Sprog i forrige Aarhundrede, i Wales holder det sig derimod endnu og tildels paa Man og Anglesea. I Skotland tales Gælist kun af Højfletterne, og i Irland kunne kun en Trediedel af Indbyggerne Irsk, og disse Irsktalendes Antal aftager med hver Dag. At Keltisk er saaledes stillet, kan man ikke undre sig over, naar man tænker paa den store Magt, som maa udøves af Verdenssproget Engelsk, der tales ikke blot paa de britiske Der og i deres Kolonier, men ogsaa i en stor Del af de nordamerikanske Fristater, hvor Befolkningen bestaaer af Angloamerikanere. Iøvrigt fastholde mange af Kelterne med Forkjærlighed deres Stammes Særkjender. Walliserne afholde saaledes jævnlig nationale Fester, ved hvilke Belønninger uddeles til Digtere i Folkesproget, Højfletterne holde ikke blot fast ved deres Sprog, men ogsaa ved mange andre Ejendommeligheder som f. Ex. Mandfolkernes Skjort og Plaid, og selv Lavfletterne, der tale Engelsk i en særegen Dialekt, betragte sig som bestemt adskilte fra Englænderne.

Næringsvejene. De heldige Naturforhold paa de britiske Der blive i en ganske særdeles Grad benyttede af Befolkningen, og alle Næringsveje ere derfor udviklede til en høj Grad af Fuldkommenhed. Dette gjælder saaledes om Landbruget, der staaer saa høit som nogensteds. Man maa imidlertid lægge Mærke til, at Agerdyrkingen navnlig er indskrænket til det østlige England og til Sydskotland, hvorimod de øvrige Dele især have Kvægavl; der føres derfor ogsaa meget Korn fra Øst til Vest, og mange Fedevarer fra Vest til Øst af Landet. Den store Folkemængde bevirker dog, at Landet selv ikke kan frembringe de fornødne Landbrugsprodukter, og der indføres derfor meget heraf fra Udlandet til de britiske Der. Den almindeligste Kornsort i hele England og i Sydskotland er Hveden, og heraf laves ogsaa Brødet; i det nordlige Skotland træder Havren i Hvedens Sted, og det Samme er Tilfældet i Irland, hvor Befolkningen tillige for en stor Del lever af Kartofler. I Henseende til Kvæg =

avlen staa Englænderne ogsaa overmaade højt. Det er be- kjendt, at Englænderne have en særegen Fortfærlighed for Alt, hvad der angaaer „sport“; de udmærke sig derfor ved deres fortrinlige Hesteracer, baade Væddeløbere („Fuldblodshesten“) og Trækheste („Bryggerhesten“), og Væddeløbene i Epsom og Newmarket have et verdensberømt Navn. Af alle andre Hus- dyr have Englænderne ligesledes fortrinlige Racer, og selv til Husfuglene udstrækker deres Raceforbedring sig.

De engelske Fiskerier have først i dette Aarhundrede faaet en særdeles Betydning. Ferskvandsfiskeriet, som i det øvrige Europa, Rusland undtaget, ikke er af særlig Vigtighed, drives i stor Maalestok i Skotlands og Irlands Floder; en stor Mængde Østers fanges ogsaa langs Sydøstkysten. Dette er dog Intet i Sammenligning med Silde- og Kabliaufiskeriet. Silden fiskes ved Landets nordlige Kyster og ude i Nordsøen, Kabliauen derimod ved Newfoundlandsbanken, hvor Englænderne i Forening med Franskmændene og Nordamerikanerne drive det største Fiskeri i Verden.

Den i det Foregaaende omtalte Bjergværksdrift og navnlig Stenkullene have gjort England til Verdens første Industriland, og der eksisterer ikke noget andet Land, som i saa Henseende kan sammenlignes dermed. Næsten enhver Art af Fabrikvirksomhed har i England og Skotland (Irland staaer langt tilbage som Industriland) naaet et højt Trin af Fuldkommenhed, og de engelske Fabrikvarer, der udmærke sig ved Godhed og Billighed, benyttes i alle Egne af Verden, „langt ind i Afrika og Asien som af Estimoen og Sydhavs- boen“. Man maa i England adskille sex store Fabrikdistrikter, hvoraf hvert har sine Varer; de ere rundt omkring besaaede med Fabrikker og have større Byer, som danne Midtpunkterne der- for. I det østlige England ligger Strømpedistriktet med Byerne Nottingham og Leicester, dernæst Knivdistriktet med Shef- field og endelig Klædedistriktet med Leeds og Bradford. I det vestlige England ligger Metaldistriktet (Maskiner, mange Slags

mindre Metalvarer) med Birmingham og Wolverhampton, dernæst Stentskjdistriktet („engelsk Stentskj“) med Stoke og Struvia, og endelig det uhyre Bomuldstøjdistrkt med Manchester og en Mængde andre store Fabrikbyer. Et syvende Distrikt dannes af Sydskotland med Bomuldsfabrikker (især Glasgow) og Linnedfabrikker (især Dundee). Paa mange andre Steder i Landet findes ligeledes store Fabrikker, og som de vigtigste heraf kan man nævne Silkefabrikkerne og Ølbryggerierne („Porter“ — „Ale“) i London. I Henseende til Værdien af Udbyttet staa Bomuldsfabrikkerne højest; de sysselsatte i 1856 1½ Mill. Mennesker og Værdien af de udførte Bomuldsvarer var i samme Aar 300 Mill. Rdl., altsaa over 10 Gange mere end den danske Stats Indtægter. De britiske Der have et større Antal Tene i Virksomhed end alle andre Lande tilsammen.

Engländerne ere Verdens første Handelsfolk, og der gives ikke noget andet Folk, hvis Handel tilnærmelsesvis kan sammenlignes med Englændernes, ja der har aldrig eksisteret noget Folk eller nogen Stat med en saa uhyre Handel, og hverken Tyrus eller Kartago i Oldtiden, hverken Italien i Middelalderen eller Nederlandene noget senere kan stilles ved Siden deraf. At dette kan være saaledes, vil man forstaa, naar man tænker paa hele det uhyre britiske Riges Udstrækning og Beliggenhed, dets Folkemængde, dets Rigdom paa Produkter og dets overordentlige industrielle Virksomhed. — Den indenlandske Handel bliver befordret ved fortræffelige Landeveje, Kanaler og Jernbaner. Uagtet de britiske Der ere af saa ringe Størrelse, have deres Kanaler dog en Længde af 500 Mile, og de britiske Der staa derfor i Henseende til Kanaler kun tilbage for Nederlandene. Adskillige af disse Kanaler udmærke sig ved den Driftighed, hvormed man har overvundet stedlige Vanskeligheder, saaledes navnlig Bridgewaterkanalen, der fører fra Manchester til Liverpool og som paa to Steder gaaer mere end en Mil under Jorden og paa et tredie Sted gaaer over en sejlbar Flod, saa at de største Flodskibe med Masten paa kunne sejle

under Kanalens Buer. Med Jernbaner ere de britiske Der bedre forsynede end noget andet Land i Verden. Imellem de storartede Anlæg, som høre hertil, kan man nævne Britannia-broen, som gaaer over Menaisstrædet imellem Wales og Anglesea, og som bestaaer af et 1300 Fod langt Jernrør, hvorigjennem Jernbanetogene gaa, og som hviler paa saa høje Piller, at store Skibe kunne sejle derunder (endnu mere storartet end Britannia-broen er Victoriabroen i Canada, af $1\frac{1}{2}$ Sjerdingvejs Længde)*). Den udenlandske Handel strækker sig overalt, og Englænderen siger derfor ogsaa med Stoltthed, at „det britiske Flag vajer paa ethvert Hav“. Fra alle Egne strømme Produkter til England enten for at bruges der eller for at udføres i forædlet Tilstand. Ind- og Udførselen beløber sig ogsaa til den uhyre Sum af henved 4,000 Mill. Rd. om Aaret, og man kan sætte de britiske Ders Omsætning med Udlandet i 9 Dage til ligesaa Meget som den danske Stats i et helt Aar. Den britiske Handelsflaade er 20 Gange større end den danske og saa stor, at den udgjør det Halve af hele Jordens. Englands vigtigste Handelsstæder ere London, Liverpool og Bristol.

Religion og Oplysning. Efter mange Kampe have de religiøse Forhold paa de britiske Der udviklet sig saaledes, at der hersker fuldkommen Religionsfrihed; ved Siden heraf bestaa to Statskirker, den episkopale og den presbyterianiske. Den episkopale Kirke eller Højkirken, der er en Art Protestantisme, men som dog har bibeholdt Meget af den katolske Kirkes Glæds og Pragt, er Statskirken i England med Wales og i Irland. I Spidsen for Højkirken staa to Erkebiskopper i England (i Canterbury og York) og to i Irland (i Dublin for det Sydlige og i Armagh for det Nordlige). Højkirken har uhyre Indtægter, og alle de engelske samt nogle af de irlske Erkebiskopper og Biskopper have den vigtige Forret, at de paa Grund af deres Embeder ere Medlemmer af Overhuset. Den

---

*) Billede af Britanniabroen.

presbyterianske Kirke er Statskirken i Skotland. Den er dannet af John Knox efter den reformerte Kirke i Genève, og forkaster enhver Art af Hierarki; i Epidsen for den staa Præsterne samt Menighedens Ældste (Presbyter). Endskjøndt Højkirken er Statskirke i Irland, høre de fleste Irøndere ikke dertil; de ere derimod ivrige Katolikker og ere i høj Grad forbitrede over, at mange af Landets Indtægter maa afgives til den episkopale Gejstlighed. Katolikker findes forresten ogsaa i England og Skotland, og næsten alle Højfletter høre dertil. I Skotland har tillige i nyere Tid dannet sig en Frikirke, hvis Medlemmer have løsrevet sig fra enhver Forbindelse med Statskirken. Af de mange andre Religionspartier paa de britiske Der kan man fremhæve Methodisterne og Kvækerne. — Et gennemgaaende Træk i de engelske Protestanternes religiøse Opfattelse er deres Ærefrygt for Bibelens Ord, deres daglige Husandagt og deres strenge Højtideligholdelse af Søndagen. Missions- og Bibelselskaber ere særdeles udbredte, og det store engelske Bibelselskab har uddelt ikke mindre end 36 Mill. Exemplarer af den hellige Skrift, trykte i over 150 forskellige Sprog.

Uagtet Englønderne ere et saa dygtigt Folk og uagtet de udmærke sig ved deres praktiske Blik, have de ikke faaet Øje for det Fordelagtige i, at Staten tager Almueskolevæsenet i sin Haand. Almuens Oplysning er alene en Privatsag, og skjøndt der arbejdes Meget for at udbrede Kundskaber, har en stor Mængde af Befolkningen aldrig besøgt nogen Skole og kan ikke læse eller skrive (Protestanterne i Skotland ere dog godt oplyste). I Modsætning hertil gjøres der Meget for Videnskaben. Af Universiteter findes der 10 paa de britiske Der, hvoraf 5 i England (i Oxford, Cambridge, Durham og 2 i London), 4 i Skotland (i Edinburgh, Glasgow, St. Andrews og Aberdeen) samt 1 i Irland (i Dublin). De gamle Universiteter i England (i Oxford og Cambridge) ere indrettede paa en ejendommelig Maade. De ere oprindelig stiftede

af Privatfolk, og ere fuldkommen uafhængige af Regeringen; de ere delte i flere Kollegier, som danne Afdelinger for sig, og Studenterne have en særegen Dragt, spise sammen og have betydelige Indtægter, der endog vedblive, efterat de have forladt Universitetet. Foruden Universiteterne gives der flere Kollegier eller højere Skoler med en særegen Indretning, hvoriblandt navnlig Skolen i Eton er meget bekjendt.

I flere Retninger staaer den engelske Litteratur meget højt (mekaniske Videnskaber, Romaner), og det engelske Sprog er et af de vigtigste i Verden. Berømt er Videnskabernes Selskab i London saavelsom det geografiske Selskab sammesteds, der har sat sig i Spidsen for adskillige vigtige Expeditioner. Konsten har derimod ikke indtaget noget fremragende Standpunkt i England, og de mange fortrinlige Malerier, som findes i de engelske Samlinger, ere især af nederlandske Mestere.

Politisk Forfatning. Som en af de vigtigste Aarsager til Englands Storhed og Magt maa man anføre den engelske Statsforfatning, der er en af de frieste i Europa. I Modsetning til mange andre Landes Forfatninger er den engelske ikke grundet paa en enkelt Akt (der eksisterer nemlig ikke nogen skreven egentlig Grundlov for Landet), men den har udviklet sig i flere Aarhundreder og er efterhaanden voxet sammen med hele Folkets Tænkemaade og Tilstand.

Kongen eller den regerende Dronning (Kronen er nemlig arvelig baade i den mandlige og den kvindelige Linie) deler Magten med Parlamentet, der bestaaer af to Kamre, Underhuset og Overhuset. Underhusets Medlemmer, hvoraf den langt større Del vælges i England og i Wales, blive valgte efter en høj Censur; Valgretten er derimod kun knyttet til en ringe Censur. Overhuset sammensættes af de gejstlige Peers, der ere nævnte ovenfor, og af de verdslige Peers, der bestaa af de Fleste, som ved deres Fødsel udgjøre den høje Adel, samt af enkelte fortjente Mænd, som udbælges af Regenten. Med-

lemmerne af Overhuset have Titlen Lord (o: Barond, Herre), alle engelske Peers ere Medlemmer af Overhuset, men kun et ringere Antal af de slotske og irske Peers*). — Som en Følge af, at Forfatningen er sammenvoret med Folket, retter Regenten sig altid efter Afstemningen i Parlamentet; et Ministerium vil ikke kunne blive ved Roet uden at have Flertallet af Parlamentet paa sin Side, og skjøndt Regenten har Lov til at nægte en Bill sin Underskrift, er denne kongelige Ret ikke bleven benyttet i over et Aarhundrede. Dronning Victoria, der har regeret Landet siden 1837, har med særlig Fortjærlighed rettet sig efter sit Lands frie Institutioner.

Ved Siden af den store Frihed, som saaledes hersker i England, gaaer der en i høj Grad aristokratisk Tendents igjennem Landet, og der viser sig heri en stærk Modsetning til Frankrig. Englænderne have en dyb Verbødighed for det kongelige Hus, der er stor Afstand imellem de forskjellige Klasser, og det engelske Folk holder meget paa mange ned-arvede Institutioner (dette viser sig f. Ex. i den gammeldags Pragt, hvormed de kongelige Optog træde frem, i Dommernes Bibeholdelse af Varykkerne o. s. v.). — En Del af Befolkningen paa de britiske Øer kan med Rette beklage sig over sin Stilling. Irælænderne nemlig, der i saa mange Henseender føle, at de ere overbundne og undertrykte af Englænderne (til de tidligere nævnte Forhold i Irland maa man ogsaa føje, at

---

*) Man adskiller Folket i England i tre Klasser: den høje Adel (the nobility), der bestaaer af Peererne og derfor især dannes af de Grundejere, hvis Ejendomme gaa i Arv til den Forstefodte; Gentryen, der bestaaer af den høje Adels yngre Søner, højere Embedsmænd, Videnskabsmænd, Grossererere o. s. v. og Borgerstanden (the commonalty), der bestaaer af Kjobmænd med aaben Bob, Forpagtere, Haandværkere o. s. v. En egentlig Bøndestand eristerer ikke, da Jorden ejes af den høje Adel og Gentryen, som driver den ved Forpagtere. Fordelingen af Formuen er højst forskjellig; imedens Aristokratiet har unaadelige Rigdomme, bestaaer den langt større Del af Folket af Proletarier.

Jorden ejes af engelske Adelsmænd, som opholde sig udenfor Irland og som derfor aarlig føre store Kapitaler udaf Landet). Irland er derfor som et aabent Saar paa den britiske Størhed.

Det britiske Riges store Rigdomme foranledige, at Landet har overordentlig store Indtægter, men Halvparten deraf gaaer til Afbetaling og Forrentning af den uhyre Statsgjæld, der udgjør 800 Mill Pund Sterling. I Henseende til Forsvarsvæsenet overgaaer England alle andre Magter til Søs; til Lands staaer det derimod tilbage, men den 200,000 Mand store Hær, som alene bestaaer af hvervede Tropper, koster uagtet sin ringe Størrelse uhyre meget. Af Landfæstninger findes ikke nogen af Betydning paa de britiske Der; de fornemste Krigshavne ere derimod Woolwich, Chatham, Portsmouth og Plymouth.

De britiske Vilande frembyde den Særegenhed, at de med Undtagelse af dem, hvis Befolkning staaer paa et andet Udviklingsstrin end det engelske Folk, som f. Ex. Indien, have frie Forfatninger; de regere sig selv ved folkevalgte Parlater, som ere stillede ved Siden af en kongelig Gouverneur og et kongeligt Raad.

Byerne. Da England er den tættest befolkede Landsdel, følger deraf, at det har de fleste store Byer. De store Byer i England ere endog usædvanlig mange, og der findes mere end en Snes engelske Byer paa over 50,000 Indb., imedens tillige flere af dem ere langt større. En anden Mærkelighed ved de engelske Byer er den store Hurtighed, hvormed flere af dem have hæbet sig i Vejret. Englands største Byer ere: London 3 Mill, Liverpool og Manchester 4—500,000, Bristol, Birmingham, Sheffield og Leeds 2—300,000, Brighton, Portsmouth, Hull, Bradford og Newcastle 100,000 Indb. I Skotland findes 4 større Byer, nemlig Glasgow 400,000, Edinburgh 150,000, Dundee og Aberdeen 100,000 Indb. I Irland ere 3 større Byer, nemlig Dublin 250,000, Belfast og Cork 100,000 Indb.

England.

For at samle de mange engelske Byer i Grupper, kan man dele Landet i tre Afdelinger: Sydengland, der gaaer til Themsen og til Severns Munding, Mellemengland, der gaaer til Humberen og til Merseys Munding, og endelig Nordengland. I administrativ Henseende deles de britiske Der i Grevskaber, som i England, Wales og Skotland kaldes Shires og i Irland Counties.

I Sydengland ligger London ved Themsen i Middlesex, Woolwich, Chatham, Canterbury imod Nordost, Dover og Folkestone ved Kanalen — alle i Kent, Brighton ved Kanalen i Sussex, Winchester inde i Landet, Southampton og Portsmouth, begge ved Kanalen i Hampshire, Plymouth i Devonshire og Falmouth i Cornwall, begge ved Kanalen. Længere imod Nord ligger Bath og Bristol ved Avon, og endelig Oxford midt inde i Landet ved Isis.

„Kæmpestaden“ London, den største By paa Jorden, var allerede, som Navnet viser (af Kelt. Lhong, Etk, og Don, By) til i Kelternes Tid, og den har i lang Tid været en af Europas anseeligste Byer, Noget, som godt stemmer overens med dens fortrinlige Beliggenhed, idet den paa engang ligger langt inde i Landet og tillige staaer i umiddelbar Forbindelse med Hædet. Af Romerne kaldtes den Londinium og af Nordboerne Lundunaburg. Sin uhyre Størrelse har London dog først faaet i den nyere Tid. Ved vort Aarhundredes Begyndelse havde den henved 1 Mill. Indb.; men siden den Tid er den været med rivende Hast, og den har efterhaanden opslugt flere folkerige Byer, som laa i Nærheden af den, og som nu udgjøre Kvarterer i den. Ved Betragtningen af Grundplanen seer man, at London strækker sig langs begge Themsbredder. Paa den venstre Side af Themsen ligger City i Midten, Vest for City ligger Westend, og Ost derfor ligger flere Kvarterer med forskjellige Navne. Paa den højre Side af

Themsen ligger Lambeth, Southwark, Deptford og Greenwich.*)

London danner i mange Henseender en stor Modsatning til den anden af Europas største Byer, Paris. Imidlertid Huseene i Paris tildels ere meget store, gjælder dette ikke om London; thi til engelsk Comfort hører i Overensstemmelse med Ordsproget „my house is my castle“ først og fremmest, at en Familie har hele Huset for sig. De londoniske Huse ere heller ikke af et smukt Udseende, dels paa Grund af Kulrøgen, der sværter Alting i kort Tid, og dels paa Grund af, at Jorden, hvorpaa de ere byggede, ejes af Andre end dem, der have bygget Huseene (man lejer en Grund paa 99 Aar og bygger da Huset derpaa.) London har heller ikke saa mange monumentale Bygninger, og den er ikke saa fuld af Fortyftelser som Paris. I Henseende til storartet Handel og Fabrikvirksomhed overgaaer London derimod langt Paris, og Enhver, som interesserer sig for denne Side af Livet, vil derfor finde sig langt mere tilfredsstillt i den engelske end i den franske Hovedstad.

Londons Handelsliv er mest udpræget i City, Byens ældste Del, der med sin særegne Bestyrelse og sin Lordmayor danner som en By i Byen. I Citys snævre Gader ligger Banken, hvori der opbevares uhyre Forraad af Guld og Sølv, Børsen med Lloyds Kassehus, hvor Verdenshandelsens Gang for en stor Del bestemmes, og Kontorerne for de rige Kjøbmand, hvis Privatboliger findes andensteds i London eller udenfor Byen. Af monumentale Bygninger i City maa man fremhæve Tower og Paulskirken. Tower har i Aarhundreder været Statsfængsel og rummer indenfor sine Mure mange mørke Grindringer af den engelske Historie**). I Towers Kirke ligger Adskillige af dem, der ere omkomne i Statsfængselet, begravede (Eduards Søner, Anna Boleyn, Catharina

*) Grundplan af London.

***) Billede af Tower i London.

Howard f. Gr.); i Tower findes ogsaa en mærkelig Samling af historiske Vaaben og her opbevares den engelske Kroningskæt, der har en uhyre Værdi. St. Paulskirken, der er den største protestantiske Kirke i Verden, byggedes af Wren og ligner meget St. Peter i Rom; dens mægtige Kuppel rager højt op over hele Staden og i den ligge adskillige berømte Englændere som f. Gr. Nelson begravede*).

Igjennem den uanselige Port Templebar kommer man fra City til den pragtfuldeste Del af London, Westend, hvor Hoffet og den fornemme Verden har sit Sæde; den gennemskæres af to Hovedgader, Oxfordstreet og Piccadilly, og har mange Parter og Squarer (s: Pladser med et Bustads i Midten). I Westend ligger den prægtige gotiske Kirke, Westminsterabbedit med en Mængde Mindesmærker over ældre engelske Konger og Dronninger og mange engelske berømte Mænd og Kvinder, og den uhyre Parlamentsbygning, der bestaaer af en ældre Del, Westminsterhall, hvortil mange historiske Grindringer knytte sig, og en nyere Del, hvori Parlamentet nu forsamler sig**). I Westend ligge ogsaa det kongelige Slot, St. James, af et uanseligt Ydre, og Buckingham Palace, den nuværende Dronnings Residens, samt British Museum. Dette Museum indeholder værdifulde Samlinger af mange Slags, f. Gr. Manuskripter og Bøger, naturhistoriske Gjenstande, ægyptiske og græske Oldsager (imellem de græske Oldsager ere Phidias's Skulpturer fra Parthenon, der ere hidskaffede af Lord Elgin). Til de skønneste Partier i Westend høre de store Parter, hvoriblandt Hydepark med Kensington Gardens og Regentpark, i hvilken sidste der findes den største zoologiske Have i Verden.

Ost for City er Sædet for Skibsfarten, og Skibene ligge dels i selve Themsen og dels i de uhyre Dokker eller gravede Havne, der ere indrettede saaledes, at Themse-

*) Billede af St. Paulskirken.

**) Billede af Parlamentshuset.

vandet i Flodtiden løber derind. Om det uhyre Liv, som hersker her, faaer man et Begreb ved at erfare, at 30,000 Skibe aarlig løbe ind til London. Paa Grund af den stærke Skibsfart paa Floden, har man ikke i denne Del af London villet anlægge nogen Bro til den anden Flodbred, og man har derfor med uhyre Beføstninger bygget den bekjendte, men meget lidt benyttede Tunnel under Floden. Fra selve City og fra Westend føre derimod flere Broer over Themsen, og herimellem er den vigtigste Londonerbroen, der er at betragte som Londons Hovedpulsaaer og paa hvilken der derfor er en umaadelig Trængsel. — Southwark er den grimme Del af London, idet den er Sædet for en stor Del af Byens Fabrikker. I Greenwich ligger det engelske Hospital for Svinvalider (henved 3,000) og tillige Observatoriet.

Ved Jernbaner, der gaa over eller under Husene, kommer man fra London ud til dens venlige og smilende Omegn. Syd for London ligger Krystalpalladsen i Sydenham, der bestaaer af Jern og Glas og er dannet af Materialierne fra den store Udstillingsbygning i 1851, og i hvilket der gives en Oversigt over de forskjellige Tidens Videnskab og Kunst. Sydvest for London ligger flere bekjendte Slotte. Hampton Court har en fortrinlig Malerisamling, Richmond er bekjendt af sin store Park og Kew af sin udmærkede botaniske Have. Det største af Slottene er Windsor, der er den nuværende Dronnings Sommerbolig. I Windsor er Høisebaandsridderens Kapel, i hvis Kjælder Kongefamiliens Begravelser findes.

Canterbury har en pragtfuld Domkirke. Dover og Folkestone ere bekjendte som Dverkfartssteder fra Fastlandet. Brighton, der før var et ubetydeligt Fiskerleje, har i dette Aarhundrede paa Grund af sine Søbade faaet et kongeligt Slot, og den er nu en glimrende By, som besøges meget af den fornemme Verden. Winchester er bekjendt af sin Domkirke, hvori Knud den Store og Hardeknud ligger begravede. Portsmouth er en af Europas stærkeste Sø-

fæstninger; dens Ned Spithead er bekjendt som Hovedsamlingspladsen for de engelske Flaader. Denne Ned dannes ved Den Wight, der er berømt for sin Skjønhed og sit milde Klima, og som derfor vrimler af smukke Landsteder og Villaer. Plymouths Havn udmærker sig ved sin mægtige Stendæmning, der bryder Bølgerne, og ved Fyrtaarnet Eddystone, der er bygget paa et Skjær ude i Habet*). Bath er bekjendt af sine varme Bade.

I Mellemenglands østlige Del eller Ostangeln ligger Harwich ved Kysten i Essex, Ipswich og Lowestoft ved Kysten i Suffolk (Lowestoft har i den senere Tid megen Dampskibs fart paa Danmark) og endelig Norwich med dens Havnestad Yarmouth i Norfolk. — I Mellemenglands midterste Del ligger Cambridge, endvidere Leicester, Derby og Nottingham omkring Trents Mellemløb, og endelig den gamle By Lincoln. I Mellemenglands vestlige Del ligger Gloucester ved Severn, Birmingham i Warwickshire, Wolverhampton og Stoke upon Trent, der er sammenføjet med Etruria, i Staffordshire, endelig Chester i Cheshire.

Nordengland indbefatter 3 Shires paa hver Side af den penninske Kjæde. Imod Vest ligger Lancashire med Liverpool ved Mersey, Manchester og en Mængde andre større Byer inde i Landet, i Westmoreland er ingen betydelige Byer, i Cumberland ligger Whitehaven ved Habet. — Imod Ost ligger Yorkshire, Durhamshire og Northumberland. I det udstrakte Yorkshire ligger imod Syd Sheffield, Bradford og Leeds inde i Landet og Hull ved Humber; i Midten deraf ligger York ved Ouse. I Durhamshire ligger Durham inde i Landet, Hartlepool og Sunderland ved Kysten; i Northumberland ligger Newcastle ved Tyne.

York er det gamle Nordenglands Hovedstad, og var allerede af Bigtighed under Romerne, som kaldte den Ehora-

*) Billede af Eddystone.

cum; af Nordboerne kaldtes den Jorvik. Den har en Mængde Minder fra Fortiden, hvoriblandt de gamle Stadmure og den prægtige gotiske Kirke; men den er ibrigt uden stor Betydning, og den tæller kun 40,000 Indb. — I Modlætning til York staa Liverpool og Manchester, der nutildags ere Nordenglands vigtigste Byer. De ere nemlig først komne frem i den nyeste Tid, og for 100 Aar siden havde de kun 20—30,000 Indb.

Wales

har kun faa Byer af Betydning. Langs Sydrenden af Landet ligge Søstæderne Cardiff, Swansea og Pembroke, den sidste med en Fjord, som kaldes Milfordhavnen.

Skotland.

De betydeligste skotske Byer ligge alle i Lavlandet, og i Højlandet findes kun en eneste By af Vigtighed, Inverness nemlig; men selv denne har kun 15,000 Indb. I Lavlandet ligge de fleste større Byer i Nærheden af den sejlbare Forbindelse, som gaar fra Ost- til Vestfiden af Landet, saaledes Edinburgh ved Frith of Forth paa Ostfiden i Landskabet Lothian, Glasgow og Greenock ved Clyde samt Paisley, alle paa Vestfiden. I den øvrige Deel af Lavlandet ligge Perth og Dundee ved Tay og Aberdeeen heelt oppe ved Havet imod Nordost; paa Halvøen Fife imellem Forth og Tay ligger den lille By St. Andrews. Ved Størrelsen af de skotske Byer maa man særlig lægge Mærke til, at Landets Hovedstad ikke er nær saa stor som Fabrikbyen Glasgow.

Edinburgh udmærker sig ved sin materiske Beliggenhed, idet det er bygget baade paa Højder og i mellemliggende Dale. I Midten ligger den gamle Deel af Byen, i hvilken Husene ere byggede opad Fjeldet, saa at de paa den ene Side have 10—12 og paa den anden Side kun 3—4 Etager. Disse Huse, der forhen vare de skotske Stormænds Paladser, beboes nu kun af Fattige. I den gamle Del af Byen er ogsaa det gamle skotske Kongeslot, Holyrood House, hvortil der knytter sig saa mange Minder af Skotlands Historie, og hvori man

endnu bevarer flere af Bærelserne fra Maria Stuarts Tid i uskadt Stand. — Over Dalene føre flere Broer fra den gamle By over til de nye Staddele, der have mange smukke Bygninger; i den nyere Del af Byen har man rejst et pragtfuldt Mindesmærke for den skotske Nationaldigter Walter Scott. Fra den egentlige By fører en Række Guse ned til Edinburghs Havnestad Leith. Endstjøndt Edinburgh har endel Fabrikker, er den nærmest af Betydning som Hovedstad og som det vigtigste Sæde for Videnskaben i Skotland.

I Henseende til de skotske Øgrupper maa fremhæves Følgende: Paa den lille hebridiske Ø Icolmkill eller Jona findes Levninger af St. Columbas Kloster (St. Columba bragte Kristendommen til Skotland), der er de gamle skotske Kongers Gravsted. — Orknøernes Hovedstad paa Pomona eller Mainland er Kirkwall, og Shetlandsøernes Hovedstad paa Mainland er Lerwick. Hebriderne kaldtes af Nordboerne „Sydersøerne“, og Shetlandsøerne „Hjaltland“. Beboerne paa Orknø- og Shetlandsøerne have ikke som Færingerne bevaret deres Eiendomsret; men ere efterhaanden blevne undertrykte af den skotske Adel.

Irland

kaldtes af Romerne Jerne eller Hibernia; paa Irsk hedder den Eiri eller Eirin. Denne Ø deles sædvanlig i de 4 Provindser, der i sin Tid vare uafhængige Kongeriger. I **Leinster** ligger Hovedstaden Dublin og Drogheda; i **Ulster** ligger Belfast og Londonderry; i **Connaught** ligger Galway, og i **Munster** ligger Limerick, Cork og Waterford. Alle de nævnte Byer ligger ved selve Havet eller staa i sejlbar Forbindelse dermed (Limerick ligger ved Shannon, Cork og Waterford ved sejlbare Smaafloeder). Den stærke Aftagelse af Befolkningen i Irland strækker sig ogsaa til Byerne, og de fleste af dem ere derfor i en Marvække gaaede tilbage.

II.

Efterretninger

om

Aarhus Kathedralskole

i Skoleaaret 1863—64.

Red

Prof. Dr. C. F. Ingerslev,
Skolens Rector.

I. Afgangsexamina.

1. Afgangsexamen for studerende Disciple. Til dennes 2den Deel indstillede sig 8 Disciple af VII Kl., til 1ste Deel 14 Disciple af VI Kl.

Underviisningsinspecturen, Conf. Madvig, var tilstede og deeltog i Censuren over Prøverne i Latin, skriftlig og mundtlig, i Græsk samt i Historie og Geographie. Censorer udenfor Skolens Lærerpersonale vare fremdeles: i Tydsk Litteratus v. Leitner; i Fransk Professor Bjerring (s. nedenfor, 2); i Hebraisk Pastor Laurberg; i Religion Stiftsprovst Boesen; i Matematik Ingenieurlieutenant Larsen; i Naturlære Cand. polyt. Mølleier Weis; i Naturhistorie Apotheker Meyer.

De skriftlige Prøver foretoges d. 23de, 25de og 26de Juni, de mundtlige den 20de—22de Juli. Opgaverne og Examens Udfald meddeles nedenfor.

2. Afgangsexamen for Realdisciple. Ved denne prøvedes 3 Disciple af V Realkl., hvilke alle bestode Examen. Den skriftlige Prøve afholdtes d. 23de, 25de og 26de Juni, den mundtlige den 13de—15de Juli. Som Examenscommisfair mødte Professor Bjerring, der deeltog i Censuren over Fransk, Tydsk, Engelsk, Historie og Geographie (desuden fungerede

Prof. Bjerring velbilligen som Censur i Fransk ved Afgangs-examen for Studerende). Foruden ham vare følgende Nænder udenfor Skolens Lærpersonale Censurer: i Tydsk Litteratur v. Leitner; i Engelsk Consul Mørk; i Mathematisk Ingenieur-lieutenant Buchwald; i Naturlære Consul Mørk; i Naturhistorie Apotheker Meyer; i Skrivning Lærerne Launy og Madsen; i Tegning Malerne Fritz og Holm.

Dygterne til de skriftlige Prøver vare følgende:

a. For studerende Disciple.

1. Udarbejdelse i Modersmaalet. Hvilke Pligter har Mennesset med Hensyn til Dyrene?

2. Oversættelse fra Latin paa Dansk. In medio ardore belli Ponici secundi, quum, exhausto ærario privatorumque fortunis attritis, ne species quidem luxuriæ ferenda videretur, M. Oppius, tribunus plebis, legem tulerat, ne qua mulier plus semunciam auri haberet nec vestimento versicolori uteretur neu iuncto¹ vehiculo in urbe aut propius inde mille passus² nisi sacrorum publicorum causa uteretur. Aliquot annis post belli finem, L. Valerio Flacco et M. Porcio Catone consulibus, M. Fundanius et L. Valerius, tribuni plebis, ad plebem tulerunt de lege Oppia abroganda, eamque rem quum multi nobiles homines adiuuabant, tum matronæ vehementissime perfici cupiebant; itaque vias urbis aditusque in forum obsidebant viros descendentes ad forum orantes ut, florente republica, crescente in dies privata omnium fortuna, matronis quoque pristinum ornatum reddi paterentur. Sed resistebant tribunis legemque Oppiam defendebant præter alios collegæ duo et consul M. Cato, homo in omni vita severissimus. Eius oratio, qua tribunos legem abrogare studentes et cives et matronas increpuit, apud Livium in libro tricesimo quarto annalium refertur, ex qua libet brevem locum excerpere: Sæpe me querentem de feminarum, sæpe de virorum, nec de privatorum modo, sed etiam magistratum sumptibus audistis, diversisque duobus vitiis, avaritia et luxuria, civitatem laborare, quæ pestes omnia magna imperia everterunt. Quo melior lætiorque in dies fortuna reipublicæ est quoque magis imperium crescit et iam in Græciam Asiamque transcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas, et regias etiam attractamus gazas, eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint quam nos illas. Iam nimis multos audio Corinthi et Athenarum ornamenta laudantes et antefixa³ fictilia⁴ deorum Romanorum ridentes.

Ego hos malo propitios deos, et ita spero futuros, si in suis manere sedibus patiemur.

¹ iunctum vehiculum forkyændt Vogn. ² propius mille passus ... propius quam m. p. ³ antelæxa, af ante ligo, Tæmpelvæddelser (paa Bygningens ydre Sider. Tag. Gavlne v. f. v.). ⁴ Fictilis, af Leer, af Bøttemagerarbejde, Teglbønderarbejde.

2. Oversættelse fra Dansk paa Latin. Plataæ, der horte til Boeotiens anseete Stæder, kan tjene til Exempel paa, hvor store Lyffens Omstiftninger¹ mange græske Byer have lidt ved Fremmedes Raaben og endnu meer ved Grækernes indre Stridigheder og Krige. Da Plataenserne trængtes² af Thebanerne, der stræbte at bringe alle Boeotiens Stæder under deres Herredømme, sluttede de omtrent tredive Aar før den første Perserkrig Forbund med Athenienserne, og med hvor stor Trostaa de bevarede dette, sees af den følgende Tids Historie. I Slaget ved Marathou er det bekendt, at Plataenserne ene af alle Grækerne ydede Athenienserne Hjælp, medens de øvrige ulede af Frygt eller af andre Grunde. Da Xerxes angreb Grækenland, besteg en Deel af Plataenserne, som selv, fordi de boede inde i Landet³, ingen Skibe havde, Athenienserne Skibe og søgte paa dem ved Artemisium. Da dernæst Xerxes havde indtaget og opbrændt deres By, deeltog⁴ ser Hundrede af dem i det Slag, som har gjort Plataæ's Navn berømt ved Mardonius's og Persernes Nederlag. I Begyndelsen af den peloponnesiske Krig bleve Plataenserne, fordi de holdt sig til Athenienserne Parti, beleirede af Lakædonierne og, da de i to Aar havde udholdt Beleiringen, ved Hunger nødte til at overgive sig; mange af dem bleve henrettede, Byen nedrevet; dem, der vare blevne tilovers, gave Athenienserne, til hvem de vare flygtede, Borgerrættigheder. Efterat fyrrethve Aar vare hengaaede, blev Plataæ gjenopbygget efter den Fred, der har faaet Navn af Antalkidas; men da Plataenserne i den Krig, der fort efter opstod in mellem Lakædonierne og Thebanerne, deels frivillig deels tvungne havde sluttet sig til Lakædonierne, indtog Thebanerne Byen og ødelagte den aldeles. Da den havde ligget øde i meer end halvtredshindstyve Aar, blev den gjenopreist⁵ efter Alexander den Stores Tid.

¹ Omstiftning, vicissitudo. ² trænges, premor. ³ „Over inde i Landet“ udtrykkes ved Adjectivet mediterraneus (boende inde i Landet). ⁴ deeltager, intersum.

⁵ gjenopreiser, restituo.

4. Geometrisk Opgave. Af en Trekant kjender man den ene Høide h og de to Vinkler A og B , der ligge ved Grundlinien. Trekantens Sider og Areal skulle udtrykkes ved h , A og B i Formler beqvemme for Logarithmeregning, og beregnes for $h = 10$ Alen, $A = 30^\circ$, $B = 63^\circ 28' 45''$.

5. Arithmetisk Opgave. Naar man til to ubekjendte Tals Product lægger deres Sum, faaer man et bekjendt Tal a , og naar man fra deres Product trækker Summen, faaes et andet bekjendt Tal b .

hvorledes udtrykkes de to ubekjendte Tal ved a og b? Hvorledes maa a afhænge af b, for at de ubekjendte Tal skulle blive ligestore, og hvor store blive de i saa Tilfælde?

6. Oversættelse fra Dansk paa Tydsk. Allerede Ludvig den trettende byggede et Slot i Versailles; men det var kun et lidet, prydeløst¹ Jagtslot, hvor Kongen, der var en lidenskabelig Jagtelster, aarlig pleiede at opholde sig en kort Tid for at hengive sig til denne Fornøielse; den egentlige Residents var i Paris eller St. Germain. Under Ludvig den 14des Mindreaarighed² stod det lille Slot i Versailles aldeles forladt; heller ikke i de første Aar af hans Selvregjering finder man noget Spor af, at han har ydet³ det nogen fortrinlig Opmærksomhed. Først fra Aar 1660 af begyndte de store og kostbare Arbejder, hvorved Ludvig den trettendes beskedne Jagtslot omdannedes til det prægtigste Kongesæde i Europa, svarende⁴ til Frankrigs Magt og Ludvig den 14des Pragtsyge og til de høie Forestillinger, som han nærrede⁵ om den kongelige Værdighed. Residentsen, der havde verlet imellem Paris og St. Germain, forslagdes ganske til Versailles. Urolighederne i Paris under Kongens Mindreaarighed havde indgivet ham en Uvillie imod denne Stad, fra hvilken han engang havde maattet flygte hemmeligt, og han troede, at det stemmede bedst med det uindstrænkede Herredømme, hvori han satte Kongedømmets Væsen, at Hersteren holdt sig fiernet fra den store Hov. I St. Germain kunde han (saaledes fortæller man i det Ringeste) ikke taale Synet af det ikke langt bortliggende Abbeie St. Denis, hvor de franske Konger begravedes.

¹ schmucklos. ² Minderjåhrigeit. ³ yidmen. ⁴ entsprechen. ⁵ begen.

b. For Realdisciple.

1. Udarbejdelse i Modersmaalet. a) (Gjengivelse af et bekjendt Stof.) At fortælle Carl den Stores Historie. b) (Fri Opgave.) At forklare Ordspørgene: „Det er ikke Alt Guld, som glimrer“ og: „Man skal ikke stue Hunden paa Haarene“, og vise, hvorvidt de indeholde en fælles Tanke og hvorvidt en forskjellig.

2. Oversættelse fra Dansk paa Tydsk. Den store Kunstner Leonarbo da Vinci blev født i Midten af det femtende Aarhundrede i Toscana og døde i Frankrig i det nittende Aar af det følgende Aarhundrede. Udmærket ved alle Aandens og Legemets Gaver var han et af de fleersidigste¹ Mennesker, som Jorden nogensinde har baaret, og fuld af utrættelig² Iver efter at udvide sine Studier for at udstrække³ Kredsen af sin Dannelse. Han var smuk, velskabt, kraftig, og Mester i de ridderlige Kunster Ridning, Dands og Fægten. Han var ikke blot Maler, men desuden endnu Architect, Billethugger, Musiker og Digter. Med den største Iver drev⁴ han alle videnskabelige Studier, der ere nødvendige til Begrundelse⁵ af de forskjellige Kunster, og

han har selv efterladt flere Skrifter. Endelig maae endnu hans talrige Opfindelser i Krigsbygningskunsten⁶ og hans Virksomhed⁷ i dette Fag erindres.

¹ viefæitig. ² uernmædlig. ³ ausdehnen. ⁴ drive Studier, den Studien obliegen. ⁵ Begründing. ⁶ Kriegsbaufunst. ⁷ Thätigkeit.

3. Oversættelse fra Dansk paa Engelsk. Blandt de fattige Familier i Omegnen var der een, som jeg især holdt af at besøge. Den lille Hyttes reenlige Ydre kunde ikke unblade at tiltrække sig Ens Opmærksomhed, der blev endnu mere forøget ved Eiermandens staaende Udseende¹. Hans bydende Holdning², hans hæfke Ansyn³ viste tydeligt, at han, ligesom mange af hans Naboer, var en Smugler. Han var opdragen til at dyrke⁴ Jorden, men hans Duffer vare afgjort⁵ for et søfarende Liv. Netop da han havde naaet sit 20de Aar, døde hans Fader og efterlod ham som Arving⁶ til den lille Eiendom. Han fulgte⁷ snart sin naturlige Tilbøielighed og blev Sømand, men mistede sit Skib i en Storm. Uden nogen Udfigt⁸ til at ernære sin Familie, blev han tilsidst optagen i en Smugler-Bande⁹. Han kæmpede adskillige Gange imod de Skibe, som udsendt: s af Regjeringen for at odelægge Banden, og faldt tilsidst i en saadan Kamp, efterladende en talrig Familie, aldeles blottet for Livets første Fornødenheder.

¹ appearance. ² carriage. ³ countenance. ⁴ till. ⁵ decidedly. ⁶ inheritor. ⁷ yield to. ⁸ chance. ⁹ (Bande) gang.

4. Geometrisk Opgave. Af et Rectangel er givet Omkredsen = p og Arealet = A. Hvilke ere Siderne?

Hvilket Rectangel med samme Omkreds p har det størst mulige Areal?

5. Opgave i geometrisk Tegning. En retsaaende Regle hviler med sin Grundflade paa Horizontalplanet og gjenennemskjæres med et Plan, som er parallelt med Verticalplanet uden at falde sammen med Aren. Der forlanges den verticale Projection af den krumme Linie, som Skjæringen frembringer.

6. Arithmetisk Opgave. Af Ligningen

$$\sqrt{x-a} + \sqrt{x-b} = c$$

søges x.

Exempler: 1) a = 1, b = 6, c = 5.

2) a = 7, b = 4, c = 1.

De fundne Værdier af x prøves ved at indsætte dem i den givne Ligning.

7. Opgave i Regning. Hvormeget bør betales i danske Penge for 382 Lod Sølvs, naar 5539 hollandske As koste 22 Gyllden 4 Cents? 1 Pund dansk Sølvvægt à 32 Lod er 467,71 fransk Gram. Et hollandsk Troppund er 492,17 fransk Gram og veles i 10;240 As. En hollandsk Gyllden er 73³/₄ Skilling dansk og veles i 100 Cents.

Udfaldet af Prøverne var følgende:

A. Afgangseramen for studerende Disciple.

1. Anden Deel.

	Udarbejdede i Modersmaalet.	Latin skriftlig.	Latin mundtlig.	Græsk.	Religion.	Historie.	Arithmetik.	Geometri.	Naturlære.	Hebraisk.
1. P. Th. Andersen .	mg.	mg.	ug.	mg.	ug.	ug.	ug.	mg.	ug.	
2. F. Reet.	mg.	g.	mg.	ug.	mg.	mg.	ug.	mg.	mg.	
3. H. C. M. Krarup .	g.	g.	mg.	mg.	mg.	g.	g.	g.	tg.	tg.
4. B. Wille	mg.	g.	mg.	mg.	mg.	g.	ug.	ug.	g.	
5. C. F. V. Leverhøjen	mg.	g.	g.	tg.	tg.	mdl.	mg.	g.	g.	
6. E. C. Flensborg .	g.	g.	mg.	g.	mg.	tg.	ug.	mg.	g.	mg.
7. J. Møller	g.	tg.	g.	g.	g.	g.	ug.	mg.	mg.	
8. B. Hansen	g.	tg.	g.	g.	g.	g.	g.	g.	tg.	

Resultatet af disse Charakterer, i Forbindelse med de disse Disciple ved Afgangseramens 1ste Deel i Juli 1861 tildeelte*), blev at Nr. 1 erholdt 1ste Charakter med Udmærkelse, Nr. 2 og 4 1ste Charakter, de Øvrige 2den Charakter.

Disse 8 Disciple afgik derefter til Universitetet.

2. Første Deel.

	Lybst.	Frank.	Geographie.	Naturhist.
1. J. S. V. Lassen	mg.	ug.	ug.	ug.
2. J. N. B. Tilmann	tg.	mg.	ug.	mg.
3. J. F. Brockmann	g.	mg.	mg.	ug.
4. J. B. Krarup	mg.	mg.	ug.	ug.
5. H. P. C. Hansen	g.	g.	mg.	mg.
6. N. A. Secher	mg.	mg.	mg.	ug.
7. H. C. Salling	g.	mg.	mg.	g.
8. E. G. Wille	mg.	mg.	g.	ug.
9. M. C. J. Braff	g.	g.	g.	ug.
10. S. M. Sørensen	g.	g.	ug.	mg.
11. C. P. E. Mac	g.	mg.	g.	mg.
12. Th. C. Thomsen	g.	g.	mg.	mg.
13. R. C. Lind	g.	g.	mg.	ug.
14. G. E. F. Thygesen	g.	g.	mg.	g.

*) For Fuldstændighedens Skyld aftrykkes disse atter her:

Af disse Disciple opflyttedes Nr. 1—11 i VII Kl. (Nr. 10 forlod dog Skolen for ved privat Underviisning hurtigere at naae Maalet).

B. Afgangsexamen for Realdisciple.

	Dansk.	Ladst.	Fransk.	Engelsk.	Historie.	Geographie.	Aritmetik.	Geometrie.	Naturfær.	Naturhistorie.	Skrivning og Tegning.
1. P. L. G. Lissberg	g.	mg.	g.	mg.	mg.	g.	mg.	mg.	mg.	mg.	mg.
2. J. E. Holm . .	mg.	g.	mg.	g.	g.	mg.	g.	g.	ug.	mg.	mg.
3. N. Faurshou .	tg.	tg.	g.	g.	g.	g.	tg.	tg.	g.	mg.	mg.

Disse 3 Disciple erholdt derefter ved Examen henholdsvis 69, 68 og 45 Points, og bestode saaledes alle Prøven.

II. Disciplene.

Ved Udgangen af Skoleaaret 18⁶²/₆₃ var Disciplenes Antal 180. Af disse udgik efter bestaaet Afgangsexamen 11, nemlig 8 til Universitetet og 3 (Realdisciple) til andre Livsstillinger; desuden udmeldtes dengang 8 Disciple, nemlig: C. Lind og M. Sørensen (af VI Kl.), J. Frederiksen (af IV Kl.), H. Graae og E. Holstein (af III Kl.), F. Wiehe (af V Realkl.), N. Lorenzen (af IV Realkl.) og N. Faurshou (af I Kl.), saa at Antallet blev 161. Ved indeværende Skoleaars Begyndelse optoges 37 Disciple, nemlig:

	Ladst.	Fransk.	Geographie.	Naturhist.
1. P. Th. Andersen	mg.	mg.	ug.	ug.
2. F. Neef	mg.	mg.	ug.	mg.
3. H. M. C. Krarup	mg.	ug.	mg.	mg.
4. B. Bille	g.	mg.	mg.	mg.
5. F. B. Leverkhusen	g.	mg.	ug.	mg.
6. C. C. Flensborg	g.	mg.	mg.	mg.
7. J. Møller	mg.	mg.	ug.	g.
8. B. Hansen	mg.	mg.	g.	mg.

I I Kl.: 1) C. G. F. Benzen, 2) N. S. Boesen, 3) P. C. Bruun, 4) J. N. Brøchner, 5) C. D. Th. Freiesleben, 6) D. H. Honum, 7) N. P. Hovgaard, 8) C. C. Jensen, 9) N. H. H. Jensen, 10) B. A. Juul, 11) S. Kaas, 12) D. Lassen, 13) D. Th. Petersen, 14) H. B. Rasmussen, 15) J. P. E. Seiersen, 16) C. C. Thomsen;

I II Kl.: 17) J. C. Bartholdy, 18) D. B. Boeck, 19) F. F. B. D. B. Bodenhoff, 20) J. Ingerslev;

I III studerende Kl.: 21) N. J. Bindesbøll, 22) G. E. E. Bodenhoff, 23) C. S. Flensborg, 24) N. N. Flensborg, 25) H. C. Warming, 26) J. B. Pontoppidan, 27) M. G. F. Brøndsted, 28) S. J. Boesen, 29) J. L. Møller;

I III Realkl.: 30) B. C. Bruun, 31) J. B. Theilmann, 32) J. S. Nyland, 33) J. M. Frisch, 34) J. F. Pape, 35) H. A. E. Nielsen;

I IV studerende Kl.: 36) C. B. Pontoppidan.

I IV Realkl.: 37) N. Th. Müller.

Skoleaaret begyndte saaledes med en Frequent's af 198 Disciple. Kort Tid efter optoges endnu 1 Discipel, nemlig G. B. F. Cortes (III Realkl.), saa at Antallet blev 199. Efterhaanden udgik 15 Disciple, nemlig: 1) P. C. Bruun (I Kl.), 2) B. Bruhn (III Realkl.), 3) N. Malling (IV Kl.), 4) N. Møller (I Kl.), 5) B. Møller (I Kl.), 6) F. Bendix (I Kl.), 7) D. Hansen (II Kl.), 8) D. Callisen (III Kl.), 9) C. Sørensen (III Realkl.), 10) N. G. S. Prior (III Realkl.), 11) H. Christensen (III Realkl.), 12) C. Jensen (III Kl.), 13) L. Wisjing (IV Realkl.), 14) N. S. Syberg (II Kl.). Døden berøvede os en særdeles brav og agtværdig Discipel, 15) P. Hansen (VII Kl.). Han havde i længere Tid lidt af Brystsyge, og det var tungt at see, hvorledes han daglig hentæredes, imedens hans unge Hjerte endnu hang ved Livet her; hans trofaste, utrættelige Flid drev ham

til af egen Drift at søge Skolen og syssle med dens Arbejde, selv da han var saa svag, at han neppe kunde tale, og vi kun med Betyrning saae ham færdes iblandt os. I Juleferien bortfaldtes han til et bedre Liv; hans Død var blid og stille, som hans Liv havde været fromt og gudhengivent.

I Løbet af Skoleaaret optoges endvidere 2 Disciple, nemlig C. Budz (II Kl.) og M. H. Lassen (III Kl.).

Skolen har derefter i dette Dieblig et Antal af 186 Disciple, fordeelte saaledes paa Klasferne*):

VII Klasse.

A. 1. C. N. Berner (Strompevæver B.). 2. M. C. Chr. Juul (Kjøbmand J.). 3. Th. B. Knudsen (Pastor K. i Uttang ved Kolding). 4. B. Chr. K. Bendtsen (Pastor B. i Aadslev). 5. J. C. B. Valeur (Pastor B. i Witben). 6. C. M. Gradman (Oberstlieutenant og Kjøbmand Gr. i Helsingør). 7. G. E. Krugén (Overlærer N.).

B. 1. J. C. B. Lassen (Forpagter L. paa Bisgaard paa Samsø). 2. N. A. Secher (Kjøbmand B. C.). 3. M. Ch. J. Brast (Procurator B. i Mariager). 4. J. B. Krarup (Pastor K. i Søften). 5. H. Ch. Salling (entlediget Kirkesanger og Skolelærer S.). 6. J. N. Titemann (Pastor T. i Knebel) 7. J. F. Brochmann (Kjøbmand B. i Grenaa). 8. Ch. A. E. Mæe (Overlærer N. ved Borger-skolen). 9. C. G. Wille (Pastor B. i Sbyum).

VI Klasse.

1. D. Jensen (Gaardmand N. J. i Rysinge). 2. Th. Ch. Thomsen (Pastor Th. i Skivholme). 3. Th. J. A. Elmquist (Pastor E. i Birring). 4. G. E. F. Thygelsen (afd. Provst Th. i Søften). 5. H. Selmer (Prof. S., Overlæge ved Helbredelsesanstalten for Sindssyge). 6. A. Kjeldsen (Proprietair K. til Lerkenfeldt). 7. F. D. Secher

*) Faderens (eller Moderens) Stilling og Opholdssted angives i Parenthes; hvor det sidste ikke udtrykkelig angives, er det Aarhus.

(Kjøbmand B. S.). 8. L. B. Hufum (Pastor H. i Tranebjerg paa Samsø). 9. H. F. Jørgensen (Pastor J. i Mygind). 10. D. Meulengracht (Jernstøber M.). 11. A. Pedersen (Gaardmand P. Andersen i Malling). 12. P. D. La Cour (Pastor La C. i Helgenæs). 13. Ch. W. Krieger (afd. Capitainlieutenant Kr.). 14. M. A. Haar (Pastor H. i Tødberg).

V Klasse.

1. J. Gaarn (afd. Skibscapitain G.). 2. M. S. Laurberg (afd. Procurator L. i Grenaa). 3. F. E. S. Willemoes (Statsraad, Herredsfoged W.). 4. A. G. Elmquist (Broder til Nr. 3 i 6. Kl.). 5. P. J. H. S. Malling (Overauditeur, Birkedommer M. i Hammel ved Frisjenborg). 6. G. J. Barner (Particulier B. paa Skovgaard ved Viborg). 7. M. E. Kirketerp (afd. Kammerraad K. til Højholm). 8. S. G. Baudig (Nitmester B.). 9. J. E. J. Lindberg (Overlæge L.). 10. W. M. S. Thomsen (Kjøbmand Th. i Weile). 11. C. E. Moe (Nitmester M.). 12. L. F. Pape (Overlærer P. ved Friskolen). 13. W. A. Nielsen (Proprietair N.). 14. D. J. L. Bruun (Pastor B. i Saxild). 15. M. M. G. Friis (Møller F. i Hylke). 16. C. F. D. Engberg (Proprietair E. paa Tøusgaard). 17. J. J. Brøndsted (Pastor B. i Braa).

IV Klasse.

1. M. A. Berg (Pleiesøn af Apotheker Aagaard). 2. A. D. B. Ingerslev (Prof., Rector J.). 3. J. F. F. Wichfeld (Kammerjunker, Capitain W.). 4. B. L. S. W. Jørgen (Adoptivsøn af Pastor J. i Kolind). 5. J. Ch. L. Richter (pract. Læge N. i Grenaa). 6. M. J. B. Schäffer (Krigsraad, Districtslæge Ch. i Odder). 7. H. L. B. Hansen (Pedel H.). 8. N. B. Sontag (Synge lærer S.). 9. P. M. Lunøe (Procurator L. i Grenaa). 10. Ch. Bagger (Procurator B. i Skanderborg). 11. N. B. C. Funck (Prof., Overlærer F.). 12. Ch. N. Bock (Pastor B. i Hornslet).

13. G. H. M. W. Arnk (Proprietair N. paa Sølyst ved Skanderborg). 14. Ch. B. Pontoppidan (Pastor P. i Hyllested). 15. H. Brøchner (afd. Pastor B. i Vandborg). 16. Ch. Wiebe (afd. Dr., Overlærer W.). 17. L. Christensen (Kjøbmand Ch.). 18. Ch. F. Friis (Mægler F.). 19. H. L. S. Smith (Kjøbmand S.). 20. N. M. Jensen (Gjæstgiver J.). 21. N. P. M. Falslev (Strædermester F.). 22. D. Jansen (Toldecontrollør J. i Skanderborg).

III Klasse.

1. J. H. Ahnfeldt (Proprietair N. til Rugtved). 2. N. H. Th. Brøchner (Broder til Nr. 15 i 4. Kl.). 3. J. J. Møller (Kjøbmand M.). 4. J. M. Valeur (Broder til Nr. 5 i 7. Kl.). 5. H. B. Broge (Kjøbmand B.). 6. N. J. Bindesbøll (Kammerraad, Postmester B. i Silkeborg). 7. M. J. Lange (Kjøbmand H. L.). 8. M. G. F. Brøndsted (Jernbaneopsynsmand B.). 9. B. Ch. B. Frederiksen (Ritmester F.). 10. M. H. Lassen (Broder til Nr. 1 i 7. Kl. B.). 11. Chr. F. Werner (Broder til Nr. 1 i 7. Kl. A.). 12. Ch. J. N. Ziellian (Procurator J. i Silkeborg). 13. B. D. Rjørboe (Møller R. i Skjægsmølle). 14. N. P. Valudan-Müller (afd. Pastor N. i Beder). 15. S. J. Boesen (Stiftsprovst B.). 16. H. Ch. Warming (Pastor W. i Vester-Ulling). 17. S. P. J. Sartorpy (Lieutenant, Godsseier S. paa Boenæsgaard). 18. Ch. N. Lunø (Broder til Nr. 9 i 4. Kl.). 19. J. L. Møller (Kjøbmand M. i Grenaa). 20. S. C. E. Friis (Stedson af Fuldmægtig Jespersen). 21. L. C. Moe (Broder til Nr. 11 i 5. Kl.). 22. G. S. Flensborg (Pastor F. i Haurum). 23. G. H. Meyer (Kjøbmand M.). 24. J. B. Pontoppidan (Broder til Nr. 14 i 4. Kl.). 25. N. N. Flensborg (Broder til Nr. 22). 26. Th. G. M. N. Wisling (Boghandler W.). 27. P. G. J. Olsen (Jægermester O. paa Meilgaard). 28. B. Ph. N. Leitner (Vitteratus v. L.). 29. D. G. J. Müller (Weisinspecteur M.). 30. G. C. E. Bodenhoff (Kammerjunker,

Overforster B. ved Stenderup i Nordslesvig). 31. A. J. G. Launy (Lærer L.).

II Klasse.

1. Ch. F. S. Flagstad (Bankbogholder F.). 2. A. Ch. C. E. Freiesleben (Nitmester F.). 3. J. Ingerslev (Pastor J. i Bestervig). 4. N. N. Meulengracht (Broder til Nr. 10 i 6. Kl.). 5. D. B. Boeck (Broder til Nr. 12 i 4. Kl.). 6. P. E. Hørning (Pastor H. i Borum). 7. H. C. A. Glæsel (Jernbaneinspecteur G.). 8. J. C. Bartholdy (Apotheker B. i Hammel). 9. P. M. Langballe (Kæmmer L.). 10. P. G. La Cour (afd. Proprietair L. G.). 11. E. Glæsel (const. Districtslæge G.). 12. C. D. Malling (Broder til Nr. 5 i 5. Kl.). 13. E. M. G. Petersen (Kjøbmand J. P. P.). 14. C. L. Galschiot (Justitsraad, Amtsforvalter G. i Skanderborg). 15. C. H. B. Michaelsen (Lærer M.). 16. J. H. Stabell (Kjøbmand St.). 17. L. L. N. Ulstrup (Stibsbygmester U.). 18. D. E. Henius (Pøssementmager H.). 19. N. Levin (Boghandler L.). 20. J. F. H. Schrøder (afd. Pastor Sch. i Hjerlev). 21. C. G. Holm (Farver H.). 22. E. Warming (Bundtmager W.). 23. G. J. Andersen (Kjøbmand A.). 24. C. Budk (Particulier B.). 25. C. E. N. Malling (afd. Capitain og Kjøbmand M.). 26. N. P. Larsen (Gjæstgiver L.). 27. F. F. B. D. B. Bodenhoff (Broder til Nr. 30 i 3. Kl.). 28. E. H. Lange (Proprietair L. paa Kalbygaard). 29. B. B. Nøse (Kjøbmand N.).

I Klasse.

1. P. P. Hovgaard (Adjunct H.). 2. B. N. Juul (Kjøbmand J.). 3. C. D. Th. Freiesleben (Broder til Nr. 2 i 2. Kl.) 4. C. G. F. Benzen (Snedker B.). 5. W. M. Sartorff (Broder til Nr. 17 i 3. Kl.). 6. D. Th. Petersen (Bager P.). 7. D. Lassen (Kjøbmand L.). 8. J. A. Brøchner (Boghandler B.). 9. H. St. Lyken (Kammerjunker, Nitmester L.). 10. J. P. E. Seiersen (Kjøb-

mand S.). 11. N. S. Boesen (Stiftsprovst B.). 12. C. H. E. Friis (Broder til Nr. 20 i 3. Kl.). 13. C. C. Thomsen (Gartner T.). 14. H. B. Rasmussen (Kammerraad N. paa Moesgaard). 15. C. C. Jensen (Skibscapitain J.). 16. N. H. H. Jensen (Adoptivbroder til Nr. 15.). 17. S. Raas (Kjøbmand K.). 18. D. H. Honum (Kammerraad, Landinspecteur H.). 19. N. C. D. Nielsen (Bogtrykker N.).

V Realklasse.

A. 1. C. F. M. Blegvad (Kirkesanger og Skolesanger B. i Ørsted). 2. G. T. B. Juul (Broder til Nr. 2 i 7. Kl. A.). 3. B. C. Budtz (Broder til Nr. 24 i 2. Kl.).

B. 1. L. T. Schytte (Alterdegn S.). 2. W. S. Haurowitz (Skuespiller H.). 3. M. C. Secher (Proprietair S. til Vedøe). 4. F. L. N. Walthers (Forpagter W. paa Wilhelmsborg). 5. N. P. Woldum (Tommermand W.). 6. C. C. W. Petersen (Proprietair P. til Holmstrupgaard). 7. W. C. Schrøder (Architect S.). 8. W. J. B. Møller (Kjøbmand M.). 9. N. J. Werner (Broder til Nr. 1 i 7. Kl. A.). 10. J. C. Theil (Bagermester T.). 11. J. J. Jensen (Broder til Nr. 20 i 4. Kl.).

IV Realklasse.

1. L. F. Werner (Broder til Nr. 9 i 5. Realcl.). 2. D. H. Kjeldsen (Broder til Nr. 6 i 6. Kl.). 3. C. M. F. Jensen (Pastor J. i Houlberg ved Randers). 4. C. C. Guldencrone (Baron F. G. til Steenege). 5. A. T. Møller (Pastor M. i Veilby). 6. A. J. Selmer (Broder til Nr. 5 i 6 Kl.). 7. N. N. C. Secher (Kjøbmand C. S.). 8. C. H. F. Friis (Godeforvalter F. paa Christinehøi).

III Realklasse.

1. J. F. Vape (Broder til Nr. 12 i 5. Kl.). 2. J. M. Frisch (Kjøbmand F.). 3. B. D. Bruun (Broder til Nr. 14 i 5. Kl.). 4. N. P. Stampe (Farver St.). 5. H. A. C. Nielsen (Broder til Nr. 13 i 5. Kl.). 6. G. Cortes (Skuespiller C.). 7. J. C. S. M. Engberg (Broder til

Nr. 16 i 5. Kl.). 8. D. G. S. Frideriksen (Kjøbmand F.). 9. L. Arnken (Broder til Nr. 7 i 7. Kl. A.). 10. F. B. Theilmann (Kjøbmand Th. i Løgstør). 11. A. Rasmussen (Broder til Nr. 14 i 1. Kl.). 12. Th. F. Lange (Broder til Nr. 28 i 2. Kl.). 13. G. B. A. Christensen (Proprietair Gh. til Nisumgaard). 14. J. Larsen (Kjøbmand L. L.). 15. A. R. Holm (Broder til Nr. 21 i 2. Kl.). 16. N. Sch. Nyland (Proprietair N.).

Af disse 186 Disciple have 102 deres Hjem i Aarhus By, 84 udenfor samme.

III. Lærerne, Fag- og Timefordelingen.

Skolen har i dette Aar lidt et stort Tab ved Overlærer Dr. Wiebes Bortgang. Dr. Wiebe havde allerede i tidligere Aar, som det vil være mange af disse Blades Læsere bekendt, lidt af Brystsvagbed. I afvigte Efteraar blev han igjen betænkkelig angreben og maatte i en Maaned holde sig hjemme; fra Nytaar kunde han, med Undtagelse af nogle faa Dage, slet ikke varetage sine Embedsforretninger. Hans Kræfter aftog stedse mere, og den 24de Marts hensov han, et Par Dage efter at han var bleven udnævnt til Rector for Frederiksborg lærde Skole, der saaledes ikke engang lærte personligen at kjende den høit begavede Mand, som man maatte lykønske den til at have erholdt til Bestyrer. Dr. Wiebe var en Mand af ualmindelig Dannelse og forstandig Indsigt i Alt, hvad der stod i Forbindelse med Skolens Gjerning og sande Fartv. Hans Underviisning var omhyggelig og klar, rolig og sikker, men beaandet af hans grundige Tænkning og store Kundskabsfulde. Disciplene erkjendte derfor med Taknemlighed, hvor Meget de lærte under ham, imedens hans pletfrie Charakter, hans Samvittighedsfuldhed og strenge Pligtopfyldelse vandt ham deres Høiagtelse. Af sine Medlærere, som af Alle, der kjendte ham, var Dr. Wiebe

høit agtet og afholdt; hans Minde vil her bevares af Mange i taknemlig Erindring.

Under Dr. Wiebes langvarige Sygdom og under den efter hans Død opstaaede Vacance bleve hans Underviisningsfag fordeelte paa Adjuncterne Hovgaard og Kleisdorff samt (Græst i VI Kl.) Rector. Det har ikke kunnet undgaaes, at Underviisningen leed noget derved, da det kun i en Deel af Tiden var muligt for hine to Lærere at overtage alle de til Latin i V og VI Kl. henlagte Timer; at den ikke leed endnu mere, skyldes den Beredvillighed, hvormed de to nævnte Lærere overtog hiint besværlige extraordinaire Arbeide. — D. 21de April blev Adjunct ved Domskolen i Slesvig, Cand. philol. A. Neergaard, som ved det af Fjenden understøttede Oprørspartie var fordreven fra sin Embedsstilling, constitueret som Adjunct ved denne Skole. Han tiltraadte sin Virksomhed her d. 1ste Mai og overtog for Resten af indeværende Skoleaar samtlige Dr. Wiebes Fag.

Skolens Gymnastiklærer Lieutenant La Cour blev i Juli Maaned f. A. uventet forsat til et andet Regiment og maatte saaledes forlade Byen, dog med det Ønske og Haab at komme her tilbage. Som hans Stedfortrædere ledede først Lieutenant Dahl Svømmeøvelserne, derpaa, da ogsaa han var draget bort med 3die Dragonregiment, Lieutenant Villienstjold Øvelserne i Gymnastik. Siden kaldtes ogsaa denne herfra, og da her ingen midlertidig Lærer var at faae, bleve med Ministeriets Samtykke Øvelserne efter Nytaar suspenderede indtil Videre. Dette vilde forresten snart af sig selv være indtraadt, da Gymnastiklocalet i flere Maaneder har været taget til Bagstue først af vore egne Tropper, dernæst af de fjendtlige, hvilke endnu i dette Dieblit have det i Besiddelse. — Øvelserne i Riffelskydning lededes i Efteraaret af Lieutn. Villienstjold istedetfor den til et andet Regiment forsatte Ritmester Frederiksen; iaar have de slet ikke kunnet anstilles, da Geværer o. d. forlængst ere bortsendte i Anledning af Fjendens Nærmelse.

Fagene have iøvrigt været fordeelte paa Lærerne paa samme Maade som i sidstævnte Skoleaar, nemlig:

Hector Prof. Ingerslev: Latin og Græst samt Oldsager i VII Kl., Fransk i V Realkl.	17	Timer ugl.
Overlærer Prof. Funch: Tydsk i III—VI Kl. samt III—V Realkl.	22	— "
Overlærer Dr. Wiehe, fra 1ste Mai Adjunct Neergaard: Latin i V og VI Kl., Græst i VI Kl.	23	— "
Overlærer Arngén: Latin og Græst i IV Kl., Græst i V Kl.	19	— "
Adjunct Munch: Historie og Geographie i I Kl samt i III—V Realkl.	22	— "
Adjunct Hovgaard: Historie i II—VII Kl., Geographie i II Kl., Tydsk i I og II Kl., Hebraisk i VII Kl.	28	— "
Adjunct Erslev: Naturhistorie i I—VI Kl. og III—V Realkl., Geographie i III—VI Kl.	27	— "
Adjunct Warming: Geometrisk Tegning i III—V Realkl., Mathematisk i IV—V Realkl., Naturlære i VII Kl. og V Realkl.	27	— "
Adjunct Schaldemose: Fransk i II—VII Kl. samt i III og IV Realkl.	24	— "
Adjunct Ostermann: Mathematisk i III—VII Kl. samt i III Realkl.	29	— "
Adjunct Gram: Religion i V—VII Kl., Dansk i IV—VII Kl. samt i IV og V Realkl.	19	— "
Adjunct Guldberg: Skrivning i I—IV Kl samt i III—V Realkl., Tegning i I—III Kl. samt i III—V Realkl.	25	— "
Adjunct Kleisdorff: Latin i III Kl., Dansk i III Kl og III Realkl., Engelsk i III—V Realkl.	26	— "

Adjunct Ingerslev: Religion i I—IV Kl.
 samt i III og IV Realkl., Dansk og
 Regning i I og II Kl. . . . . 33 Timer ugl.
 Syngelærer Sontag: Sang . . . . . 6 — "
 Gymnastiklærer Lieutn. La Cour . . . . . 6 — "
 Fordelingen af Timerne sees af følgende Tabel:

Klasse	A. Studerende Klasser.							B. Realklasser.			Igentlige Timer.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	III.	IV.	V.	
Dansk	6	5	2	2	2	2	2	3	2	3	29.
Tydsf	5	4	3	2	3	3		3	4	4	31.
Fransk		6	3	2	3	3	1	3	3	3	27.
Engelsk								4	4	4	12.
Latin			9	9	9	9	9				45.
Græsk				5	5	5	5				20.
Hebraisk							A2 B2				4.
Religion og Bi- belhistorie . . .	3	2	2	2	2	2	2*	2	3		20.
Historie	3	2	2	2	2	2	3	3	3	A1 B1 2	26.
Geographie . . .	3	2	2	2	2	2		2	2	2*	19.
Mathematik og Regning samt Astronomie og geometrisk Tegning . . . }	4	4	4	4	4	4	A4 B4	6	6	A4 B4 2	54.
Naturlære . . .							A3 B3			4	10.
Naturhistorie . .	2	2	2	2	2	2		2	2	A1 2	19.
Skrivning . . .	4	3	2	1				3	2	1	16.**
Tegning	2	2	2					2	2	1	11.**
Sang	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6.
Gymnastik . . .	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	6.
Sum	36	36	37	37	38	38	35	37	37	A36 B37	

*) Efter de paagjældende Læreres Duffe have de to Afdelinger af denne toaarige Klasse i den største Deel af Skoleaaret i dette Fag været adskilte og havt særskilte Timer, hvis Antal saaledes egentlig har været 4 istedetfor 2.

**) 3 Skrivning og Tegning har V Realkl. været combineret med IV Realkl.

IV. Underviisningen.

A. Ifølge Indstilling fra Skolen samtykkede Ministeriet i, at Mønsens's Lærebog i Bibelhistorie blev indført fra II Kl. af, samt at Adjunct Ersklev's „De tre nordiske Niger“ benytttes ved Underviisningen i Geographie i III og VI Kl.

B. I Henseende til Underviisningens Fremgang har dette Skoleaar ikke været blandt de heldige. Flere Sygdomstilfælde ere indtrufne i Lærerpersonalet: blandt Andet medførte Dr. Wiebes langvarige Sygdom megen Forstyrrelse (s. ovenfor), og i 6 Uger var Rector ved Følgerne af et Fald forhindret i at komme paa Skolen, imedens han dog i sit eget Bærelse, om end fordetmeste sengeliggende, kunde besørge alle sine Underviisningstimer. Der-næst har Tidens Uev og den fjendtlige Occupation ikke kunnet Andet end af og til forstyrre Noget af den Sindets Ro og Tankernes Samling fra Udspredelse, som hos Lærere og Disciple er en Betingelse for en fuldkommen heldig Fremgang af Skolens Gjerning. Men nogen betydelig Indflydelse paa denne have disse Omstændigheder dog ikke havt; med Undtagelse af et Par Dage, da det formedest nye fjendtlige Troppers Ankomst blev nødvendigt at afbryde Underviisningen ganske eller for nogle Timer, er denne bleven meddeelt regelmæssigen, og i intet Fag er af den Grund blevet læst synderlig Mindre end i de foregaaende Aar. Skolen har ogsaa hidtil beholdt sit Locale i uforstyrret Besiddelse, kun at Gymnastiksalen er besat af preussiske Soldater, hvilke vi maae finde os i at have til daglige Tilskuere under Ungdommens Ophold paa Legepladsen.

C. Udsigt over det i Skoleaaret Læste.

Dansk.

I Kl. Funchs, Nøginds og Warburgs Læsebog er benyttet til Oplæsning, Analyse og Gjenfortælling; 24 af Dig-tene bag i Bogen ere lærte udenad. Det Væsentlige af Gram-matiken er mundtlig gennemgaaet. Ugentlig 2 Dictatstiler. — II Kl. Samme Læsebog som i foregaaende Klasse. Bojesens

Grammatik, hvoraf det Vigtigste er lært. Af Boisens „Nye og gamle Viser“ ere 8 lærte udenad. 2 Stile ugentlig, afværlende Dictat, Oversættelse fra Tydsk og Gjengivelse af lette Fortællinger.

A. Studerende Klasser. III Kl. Funchs Læsebog for Mellemkl. er benyttet til Dplæsning og Analyse; desuden er forelæst: Heibergs „Alferne“ og Dehlenschlägers „Den lille Hyrdedreng“. Af Holsts poetiske Læsebog ere nogle Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære er læst og repeteret. Stilene (1 ugentlig), deels skrevne paa Skolen, deels hjemme, have bestaaet i Oversættelse (fra Tydsk eller Fransk), Gjenfortælling og selvopfundne Smaaistorier over opgivne Gønner. — IV Kl. Samme Læsebøger som i foregaaende og følgende Klasse. Den prosaiske Læsebog er bleven benyttet til Dplæsning, til Indøvelse af Ord-dannelseslæren o. s. v. Udskillige Digte, hvortil der er knyttet Bemærkninger om vedkommende Digters Hovedværker og Liv, ere læste udenad. Nordisk Mythologie efter Arentzens Lærebog. En større islandsk Saga, „Erik og Abel“ og „Elverhøi“ ere forelæste. To Hjemmestile, især af fortællende Indhold, og to Stile paa Skolen (Oversættelser) ere skrevne maanedlig. — V Kl. Det skriftlige Arbejde har været fordeelt ligesom i IV Kl. imellem Hjemmet og Skolen. Stilene have deels været af beskrivende Indhold, deels Oversættelser, deels Udtog af Læsebøger. Digte ere lærte udenad, og Digterværker af Dehlenschläger, Heiberg o. A. ere forelæste tilligemed et Par Sagaer. Saavel her som i næste Klasse ere Disciplene jevnlig bleve vøede i Dplæsning. — VI Kl. Af Flors Haandbog i den danske Litteraturhistorie, der er bleven benyttet til Dplæsning, have Disciplene tilegnet sig Biographierne. De have oplæst og oversat de svenske Stykker og gennemlæst Sprogprøverne af Islandsk og ældre Dansk. To Stile om Maanedens af beskrivende eller lettere raisonnerende Indhold. Lardalernes Saga er læst efter N. M. Petersens Bearbejdelse. Til Dp-

læsningen af Dehlenschlägers og andre Digteres Værker er føiet en Charakteristik af de forskjellige Digtarter. — VII Kl. Den danske Litteraturhistorie er gennemgaaet fra K. L. Rahbek til Dehlenschlägers Død, og Fremstillingen har bestandig sluttet sig til Værker, som enten vare Disciplene bekendte fra tidligere Klasser, eller som ere bleve oplæste i nærværende. Af Hammerichs svenske Læsebog er omtrent Halvdelen læst. Afhandlinger af Heiberg, Wynster, N. M. Petersen og Flere ere gennemgaaede som Mønstre paa prosaisk Fremstilling. 2 Stile maanedlig.

B. Realklasser. III Realkl. Funchs Læsebog for Mellemkl. er benyttet til Oplæsning og Analyse; af Holsts poetiske Læsebog ere nogle Digte lærte udenad. Bojesens Sproglære læst og repeteret. 1 Stil hver Uge; Opgaverne have været af lignende Art som i III stud. Kl.; her ogsaa Oversættelse fra Engelsk. — IV Realkl. Samme Læsebøger som i foregaaende og næste Klasse; Fremgangsmaaden som i IV stud. Kl. Ligesom i den følgende Kl. ere Stilene — 4 om Maaneden — bleve skrevne deels paa Skolen og deels hjemme. Nordisk Mythologie efter Arnhøns Lærebog. — V Realkl. Læreren har stræbt at gjøre Disciplene bekendte med de vigtigste Værker og Forfattere i den poetiske Litteratur. Der er givet en Oversigt over den græske Mythologie (efter Brohm). 4 Stile ere skrevne maanedlig; i Almindelighed har øverste Afdeling haft særegne Opgaver. Iøvrigt som i V studerende Kl.

Tydsf.

I Kl. Mungs Læsebog for de lavere Klasser S. 34—93. Efter Mungs og Funchs Bøiningslære: Artiklerne, Pronominerne, Talordene, Hjelpeverberne, den regelmæssige og den uregelmæssige Conjugation samt Præpositionerne. Af Jürs og Mungs Materialier: Nr. 1—5, Stykker af Nr. 6—13, Nr. 14, 16 a, Noget af 15 og 16 b. — II Kl. Samme Læsebog S. 86—152. Af Bøiningslæren det Væsentligste lært og repeteret; af Materialierne Nr. 22—43, 46 samt Stykkerne af Nr. 47—51.

A. Studerende Klasser. III Kl. Af Hjorts Læsebog er læst S. 21—74. Af Jürs og Nungs Materialier er gennemgaaet: Nr. 16 a—18 b, 19—22 og 31—43. Bøiningslæren repeteret. — IV Kl. Af samme Læsebog er læst: S. 78—87, 113—127, 134—145 og 186—194. Bøiningslæren repeteret, de vigtigste Regler af Ordføiningslæren gennemgaaede mundtlig og indøvede under Læsningen og ved Stile efter Lorenzens Stiiløvelser, omtrent 1 hver tredje Uge. — V Kl. Af samme Læsebog: S. 108—109, 113—134, 146—157, 187—195 og 267—273. Af Jürs og Nungs „Deutsche Dichter“ er læst: Urians Reise um die Welt, Rheintweinfied, das Lied vom braven Manne, der Kaiser und der Abt, Erfkönig og der Zauberlehrling. Formlæren er repeteret og alle vigtigere Regler gennemgaaede mundtlig og indøvede under Læsningen og ved Stile efter Lorenzens Stiiløvelser, hvoraf der er skreven i Alt 19. — VI Kl. Af samme Læsebog: S. 392—415, 548—64, 565—585, 586—598, 599, 602—610, 438—50, endvidere de 3 første Acter af Schillers Wilhelm Tell og en deel Digte efter Jürs og Nungs Deutsche Dichter. Bøiningslæren er repeteret, Ordføiningslæren gennemgaaet efter Nungs Syntax. Stiil (i Alt 29) efter Lorenzens Stiiløvelser, desuden af og til extemporalt. Hjemme have Disciplene læst større eller mindre Stykker af tydske Forfattere.

B. Realklasser. III Realkl. Af Jürs og Nungs Læsebog for Mellemklasserne er læst: S. 1—16, 109—116, 131—153 og 157—159. Af Jürs og Nungs Materialier: Nr. 16 a—16 c, 17, 19, 20—21, 30—38. Bøiningslæren repeteret. — IV Realkl. Af samme Læsebog er læst: S. 1—16, 89—99, 109—125 og 131—159. Bøiningslæren repeteret, de vigtigste Cætninger af Ordføiningslæren gennemgaaede mundtlig og indøvede under Læsningen og ved Stile, hvoraf der er skreven i Alt 20. — V Realkl. B. Af samme Læsebog: S. 183—188, 188—192, 192—196, 196—199, 310—339, 348—355 og 355—360. Af Jürs og Nungs

Deutsche Dichter er læst: Urians Reise um die Welt, der Kaiser und der Abt og der Zauberlehrling. A. Af samme Læsebog: S. 1—27, 47—67, 131—159, 28—35, 89—131, 159—176, 183—199, 270—274, 280—286, 310—334 og 348—360; endvidere af Schillers Wallenstein: Wallensteins Lager og de to første Akter af Die Piccolomini. Begge Afdelinger: Bøiningsslæren fuldstændig efter Mung, det Vigtigste af Ordfoiningsslæren efter Mungs Syntax (yngste Afdeling dog kun til Side 31). Stil (i Akt 30) efter Lorenzens Stiløvelser, af og til extemporalt.

Ann. De skriftlige Øvelser have især ikke havt den samme Udstrækning som sædvanlig, baade fordi Dovensagheb i Vintertiden har lagt Læreren Hindringer i Veien for at rette Stile, og paa Grund af den Indflydelse, som Tidsforholdene i det Hele og navnlig Forholdene her i Byen have udøvet.

Franskt.

II Kl. Udens Læsebog S. 1—56, dog af nogle danske Stykker kun de 4 første Linier. Borrings Manuel des enf. S. 1—41. Af Ingerslevs Grammatik: Talordene, Pronominerne, Hjelpeverberne samt den regelmæssige Conjugation. Øvelser i at affkrive Franskt.

A. Studerende Klasse. III Kl. Borrings Manuel des enf. S. 87—90, 109—134. Udens Læsebog S. 79—86. Af Ingerslevs Grammatik § 46—55, 60—101 (d. e. næsten alt det af Formlæren, som ikke allerede var læst i II Kl.). — IV Kl. Ingerslevs Læsebog S. 37—39, 41—65. Ingerslevs Materialier (med tilsvarende Grammatik) S. 20—27. Nogle Digte og lette Fortællinger lærte udenad. — V Kl. Ingerslevs Læsebog S. 203—232, 254—289. Tildeels paa egen Haand har Klassen læst og repeteret af Souvestre's „Dans la Prairie“ S. 102—144, 67—81. Ingerslevs Grammatik § 118—140 (d. e. Syntaxen indtil Verbernes Tider), de tilsvarende Stykker af Ingerslevs Materialier. Nogle Digte og Fortællinger ere lærte udenad. — VI Kl. Ingerslevs Læsebog S. 189—199, 259—289, 294—314, 316—328,

331—339, 365—374, 386—391, 416—432, 442—447. Af Souvestre's „Dans la Prairie“ have Disciplene paa egen Haand læst S. 36—66, 119—143, 231—251. 1 Time om Maaneden er anvendt til Examination heri. Efter Ingerslevs Grammatik Formlæren og, med Forbigaaelse af et Par Capitler, det Vigtigste af Syntaxen.

B. Realklasser. III Realkl. Borrings Manuel des enf. S. 81—91, 109—131. Møns Læsebog, de danske Stykker Nr. 26—48. Ingerslevs Grammatik § 46—56, § 60—96 og de uregelmæssige Verber. — IV Realkl. Ingerslevs Læsebog S. 33—65; tildeels paa egen Haand af „Dans la Prairie“ S. 101—135. Af Ingerslevs Materialier fra Stykke 20 til Verber paa oir. Efter Ingerslevs Grammatik de regel- og uregelmæssige Verber. Nogle Digte og lette Fortællinger lærte udenad. — V Realkl. Hele Klassen har læst af Ingerslevs Læsebog S. 162—189, 202—258, A (den ældre Afdeling) desuden, saaledes at der examineredes i Lectien (sædvanlig 1 Side) heri i Begyndelsen af hver Time, S. 341—373 og S. 380—391. I de fleste Timer blev nogen Tid desuden anvendt til extemporal Oversættelse, ved hvilken man gjennemgik S. 202—225, hvilket Ufsnit siden er repeteret statariff og (s. ovenfor) opgives til Examen. Af Grammatiken har hele Klassen repeteret Formlæren og læst Ordfoiningslæren indtil Verbernes Tider; A har desuden læst det Øvrige af denne; begge Dele ere blevne indøvede ved mundtlig Oversættelse af Ingerslevs Materialier (de Exemppler, som ved den statariffke Læsning bleve forbigaaede, medtoges fordetmeste extemporal).

Engelsk.

III Realkl. Liffots Læsebog 1ste Afdel. S. 1—32. Liffots Elementarbog S. 1—23. — IV Realkl. Liffots Læsebog 1ste Afd. S. 32—51; Marryat: Percival Keene S. 1—69. Liffots Elementarbog S. 30—44. Lærens Opgaver S. 1—20. 1 Stil hver Uge (ialt 36). — V Realkl. Begge Afdelinger have læst: Liffots „Stories and Sketches“ S. 1—12,

25—54, 78—88, 146—166; A desuden repeteret Dickens: A Christmas Carol. Curforist har A læst Percival Keene S. 1—77; af B har den ene Hælvdeel læst Marryats: The Children of the New-Forest S. 195—298; den anden Hælvdeel Marryats: „The Mission“ S. 50—144. Læsens Opgaver ere benyttede mundtligt og skriftligt; 1 Stiil om Ugen (ialt 38). Mariboers Formlære.

Latin.

III Kl. Borgens Læsebog §§ 1—36; desuden 20 Fabler. Af Madvigs Grammatik er det Vigtigste af Formlæren læst og repeteret; af Ordsviningslæren ere de Regler mundtlig meddeelte, hvortil Læsebogen har givet Anledning. — IV Kl. Borgens Læsebog 5te Afsnit fra 24de Fabel; Jul. Cæsar Bell. Gall. 4de Bog; Phædrus (Møllers og Thomsens Udvalg) Fab. 11—30. Af Madvigs latinste Sproglære, 4de Udgave, er det Vigtigste af Formlæren repeteret med en Del Udvidelser; af Ordsviningslæren er læst og repeteret det Meste af første Afsnit og af andet Afsnit § 289—95, 313, 327—31, 349—52, 365—67, 372—74 med Forbigaaelse af de fleste Anmærkninger. Ugentlig ere to Stile skrevne (ialt 80 Stile). Hertil benyttedes især Trojels Materialier, som ogsaa ere brugte til mundtlig Oversættelse paa Latin. — V Kl. Jul. Cæsar Bell. Gall. 1ste og 4de Bog; Cicero's Tale pro Deiotaro; Ovids Metamorph. efter Blochs Udvalg: Deucalion, Oeyrrhoe og Europa (c. 240 Vers) Til Examen opgives iaar kun det af Cicero og Ovid Læste. Af Madvigs latinste Sproglære er Formlæren repeteret med enkelte Udvidelser; dernæst er af Ordsviningslæren § 371—453 læst i Sammenhæng, med Forbigaaelse af enkelte Regler og mange Anmærkninger. Af de 3 ugentlige Stiletimer ere i den Tid, Underviisningen har kunnet fortsættes regelmæssigen, de to (sammenhængende) benyttede til at skrive en Stiil paa Skolen, den 3die til mundtlig Stiil, hvorefter Disciplene hjemme have skrevet det saaledes gennemgaaede Stykke. Trojels og Ingerslevs Materialier ere benyttede. — VI Kl. Cicero's Tale pro Milone;

Virgils Æneid. 2den Bog; Livius Hist. XXI, Cap. 1—31. Til Examen opgives kun det af Livius og Virgil Læste. Til Extemporallæsning er benyttet Flemmers Udvalg af Sølvalderens prof. Forff. Af Madvigs latinske Sproglære er Formlæren og Ordfoiningslærens andet Afsnit Cap. 1—6 repeteret med adskillige Udvidelser. Stiil som i 5te Klasse (efter Ingerslevs Materialier). — VII Kl. Statarisf er læst: Livius Hist. 2den Bog; A desuden 1ste Bog fra Cap. 45 (Cap. 1—44 var læst i VI Kl.), imedens B samtibigen læste Cicero's 2den og 4de Tale imod Catilina (1ste og 3die Tale vare læste i VI Kl.). Fremdeles: Cicero Dispp. Tuscul., 1ste og 2den Bog; Tacitus Annal. 2den Bog; Virgil. Æneid. 3die og 6te Bog. Øverste Afdeling (A) har desuden i en særskilt Time ugentligen (i hvilken B beskæftigedes med latinsk Stiil) repeteret det tidligere Læste, som opgives til Afgangsexamen. Extemporalt er læst Lidt i Flemmers Udvalg af Sølvalderens Skrivelser, af hvilken Bog Skolen eier endeel Exemplarer, saa at Disciplene ikke behøve at anskaffe den. Endvidere er læst Bojesens romerste Oldsager med Forbigaaelse af Udskilligt. Til Stiil og Version er anvendt 2 Timer ugentligen (i Almindelighed have de to Afdelinger haft hver sin Opgave); der er præsteret henved 60 skriftlige Arbejder (under Rectors Sygdom havde kun mundtlig Stiil). — Til Afgangsexamen opgiver Klassens øverste Afdeling: Livius: 1ste og 2den Bog; Tacitus: Annal. 2den og 15de Bog; Cicero: Talerne mod Catilina og for Roscius Amer.; Cicero: De amicitia samt Dispp. Tuscul. 1ste og 2den Bog; Horats: Brevene og et Udvalg af Dderne (I. 1, 2, 6, 9, 10, 22, 27, 30, 32; II. 2, 6, 13, 14, 16, 18, 19, 20; III. 1, 2, 3, 4, 5, 8, 16, 18, 22, 27, 30; IV. 2, 5, 6 samt Carmen secul.; Virgil. Æneid. 2den, 3die og 6te Bog.

Græsk.

IV Kl. Af Bergs Formlære er læst og repeteret det Bigtigste af Lydlæren og af Bøiningslæren. Grammatiken er

indøvet ved Læsning af Bergs Læsebog, 1ste Afdeling, 3die Udgave, forfra til S. 43, med Forbigaaelse af endeel Exempler. — V Kl. Af Bergs Læsebog, 2det Mars Curfus, er læst og repeteret 4de Afsnit, af Xenophons Anabasis 2den Bog. Til Examen opgives iaar kun det af Xenophon Læste. Af Bergs (med Oversidderne Tregders) Formlære er læst og repeteret Lydlæren og Bøiningslæren med Forbigaaelse af Endeel. Af Orddannelseslæren ere kun enkelte Paragrapher læste. Endeel syntaktiske Regler ere meddeelte mundtlig under Læsningen. — VI Kl. Xenophons Anabasis 2den Bog; Homers Odyss. 9de og 10de Bog; Herodot Hist. 9de Bog, Cap. 1—20. Tregders græske Formlære er repeteret. Til Examen opgives iaar kun det af Homer og Herodot Læste. — VII Kl. Statariiff er læst: Herodot: 8de Bog; Plato: Apologien og Krito; Homer: Odysséen 11te Bog, Iliaden: 12te Bog. A har desuden repeteret det tidligere Læste, forsaavidtsom det opgives til Afgangsexamen. Det Bigtigste af Madvig's græske Ordsøiningslære saavel som af Bojesens Oldsager er læst, desuden er Mythologien (efter Tregder) repeteret og oplyst ved Foreviisningen af Afbildninger o. s. v. — Til Afgangsexamen opgiver øverste Afdeling: Herodot: 8de og 9de Bog; Xenophon: Memorab. Socr. 1ste og 2den Bog; Plato: Apologien og Krito; Homer: Iliaden 3die, 4de, 10de og 12te Bog, Odysséen 9de, 10de og 11te Bog.

Hebraisk.

VII Kl. B. Cap. I—XII af Genesis. Whittes Grammatik indtil de uregelmæssige Verber. — A. 40 Capitler af Genesis. Whittes Grammatik.

Religion.

I Kl. Hele Balslevs Bibelhistorie. Luthers Katechismus: de 10 Bud og Fadervor. Nogle Psalmer. — II Kl. Mafsens's Bibelhistorie S. 1—61. Balslevs Lærebog § 1—54. Nogle Psalmer.

A. Studerende Klasser. III Kl. Müllers Bibel-

historie S. 85—122, 145—152 og 157—163. Balslevs Lærebog § 55—100. Bibellæsning (Lucas's Evangelium) og Psalmer. — IV Kl. Müllers Bibelhistorie S. 167—245. Hele Balslevs Lærebog. Bibellæsning (Apostlenes Gjerninger). Psalmer. — V Kl. Müllers Bibelhistorie S. 245—342. Kirke's christelige Religionslære forfra til S. 78. Bibellæsning (Matthæi Evangelium), nogle Psalmer. — VI Kl. Hele Herslevs Bibelhistorie. Kirke's Lærebog S. 94—171. Bibellæsning (Johannes's Evangelium og Apostlenes Gjerninger). — VII Kl. A. Læse den christelig-apostoliske Troesbekendelse, hele Bogen; Matthæi Evangelium i Grundsproget. B: Læse fra „Frelsens Samfund“ til Enden. Matthæi Evangelium i Grundsproget, forfra til Cap. 15. B har desuden læst Johannes's Breve, nogle Capitler af Apostlenes Gjerninger o. A. cursorisk i Grundsproget. Ved given Leilighed har Læreren meddeelt Skildringer af betydningsfulde Begivenheder og Personligheder af Kirkehistorien.

B. Realklasser. III Realkl. Müllers Bibelhistorie S. 85—122, 145—152 og 157—163. Balslevs Lærebog § 55—100. Bibellæsning og Psalmer. — IV Realkl. Hele Müllers Bibelhistorie (dog med Forbigaaelse af enkelte Afsnit) og hele Balslevs Lærebog. Bibellæsning og Psalmer.

Historie.

I Kl. Ingerslevs fragm. Historie: Oldtiden o: S. 1—85; fremdeles Fortællinger af Nordens Oldtid og Middelalder S. 92—103. — II Kl. Ingerslevs fragm. Historie: Middelalderen og den nyere Tid (dog er der kun repeteret til 1815).

A. Studerende Klasser. III Kl. Oldtidens Historie til det romerske Keiserdømme, efter Kosfods Udtog. — IV Kl. Den romerske Keisertid samt Nordens Historie, efter samme Lærebog. — V Kl. England, Frankrig, Portugal, Spanien og Italien indtil 1789, efter samme Lærebog. — VI Kl. England, Frankrig, Portugal, Spanien, Nederlandene og Schweiz fra 1789, dertil hele Tydskland, Italien, Ungarn, Polen

og Preussen, efter samme Lærebog. — VII Kl. B. Danmarks Historie efter Fabricius's og Oldtidens efter Bohrs Lærebog. A. Hele Verdens- og Fædrelandshistorien, efter samme Lærebøger.

B. Realklasser. III Realkl. Kofods fragm. Hist.: Oldtiden og Middelalderen. Allens Danmarks Historie: Indledningen og første Tidsrum, med Forbigaaelse af det Meste af de Stykker, der omhandle den indre Udvikling. — IV Realkl. Kofods fragm. Hist.: Oldtiden og Middelalderen. Allen: Tredie Tidsrum og af fjerde Tidsrum indtil 1730, med Forbigaaelse af nogle Stykker. — V Realkl. B. Kofod: den nye Historie indtil 1815. Allen: Tredie og fjerde Tidsrum. A. Hele Kofods fragm. Hist. og hele Allens Danmarks Historie.

Geographie.

I Kl. Kofods Geographie for Begyndere: Europa indtil Østerrig. — II Kl. Efter samme Lærebog den almindelige Indledning samt fra Keiserdømmet Østerrig til Bogens Slutning.

A. Studerende Klasser. III Kl. Ersløvs „De tre nordiske Riger“ med Forbigaaelse af adskillige Partier; Rusland og Preussen efter Belschow. — IV Kl. Tydskland, Holland, Belgien, Frankrig, Schweiz, Østerrig, de britiske Øer, den pyrenæiske Halvø og Italien efter Belschow. — V Kl. De britiske Øer, Østerrig, Sydeuropa, Asien og Afrika efter Belschow. — VI Kl. Hele Geographien efter Belschow; „Den danske Stats Geographie“ af Ersløvs.

B. Realklasser. III Realkl. Nimestads mindre Lærebog: Af Indledningen S. 1—19, hvoraf dog kun er repeteret det, der angaaer Europa. Fremdeles Nord-, Øst- og Vesteuropa. — IV Realkl. Samme Lærebog: Syd- og Mellemeuropa, Asien og Afrika. — V Realkl. B. Belschows Lærebog: Østerrig, Tyrkiet, Grækenland og Slutningsbemærkningerne om Europa; fremdeles Asien, Afrika og Nordamerika. A. Hele Belschows Lærebog.

Naturhistorie.

I Kl. Af Krøyers mindre Lærebog er læst Astronomien og Pattedyrene, desuden er der mundtlig givet en Oversigt over de vigtigste Dyr og Planter. — II Kl. Lützens Begyndelsesgrunde fra Uerne til Klattrefuglene.

A. Studerende Klaser. III Kl. Samnes Lærebog fra Klattrefuglene til de lavere Dyr. — IV Kl. Samnes Lærebog fra Fiskene til Slutningen. — V Kl. Speciel Botanik efter Petit. — VI Kl. Repetition af hele Botaniken og Zoologien.

B. Realklaser. III Realkl. Lützens Begyndelsesgrunde fra Klattrefuglene til de lavere Dyr. — VI Realkl. Samme Lærebog fra Fiskene til Slutningen. — V Realkl. B. Speciel Botanik efter Petit. A. Repetition af hele Botaniken og Zoologien.

Naturlære.

A. Studerende Klaser. VII Kl. B. Ørstedes Naturlære indtil almindelig Bevægelseslære. Varmen og Meteorologien efter Petersens Lærebog. A. Ørstedes Naturlære fra sammensat Bevægelse; Varmen og Meteorologien efter Petersens Lærebog. Astronomien efter Mundts Ledetraad. Det forhen Læste repeteret.

B. Realklaser V Realkl. Sølverbergs kemiske Physik og Johnstrups Chemie. Østerste Afdeling har repeteret det forhen Læste.

Mathematisk Discipliner og Geometrie.

I Kl. De fire Regningsarter med Brøk. — II Kl. Reguladetri.

A. Studerende Klaser III Kl. Steens elementaire Arithmetik indtil Division af en Sum. Regning: Sammensat og omvendt Reguladetri og Procentregning. — IV Kl. Steens elementaire Arithmetik fra Division af en Sum indtil Enden. Mundts Geometrie indtil Cirklen. — V Kl. Steens elementaire Algebra: Potens, Rod, Potens i udvidet Betydning. Mundts Geometrie fra Cirklen til Chorders Beregning. Op-

gaver hjemme hver anden Uge. — VI Kl. Steens elementaire Algebra fra Logarithmer indtil Enden. Mundts Geometrie fra Chorders Beregning indtil Enden. Opgaver hjemme hver anden Uge. — VII Kl. Øverste Afdeling: Repeteret Arithmetiken, Geometrien, Stereometrien og Trigonometrien. Nederste Afdeling: Mundts Stereometrie indtil første Tillæg. Namus's Trigonometrie. Hele Klassen Opgaver hjemme 1 Gang om Ugen.

B. Realklasser. III Realkl. Steens elementaire Arithmetik indtil Division. Regning: Sammensat og ombendt Regulædetri og Procentregning. Mundts Geometrie indtil Cirklen. Geometrisk Tegning. — IV Realkl. Steens elementaire Arithmetik fra Division til Enden. Mundts Geometrie (sidste Udgave) fra Cirklen til den retvinklede Trekant. Procent- og Renteregning. Geometrisk Tegning. — V Realkl. Projections-tegning. Regning Øverste Afdeling: Steens elementaire Algebra indtil Logarithmer; repeteret det forhen Læste Mundts Geometrie repeteret. Opgaver. Nederste Afdeling: Steens elementaire Algebra indtil Logarithmer; repeteret det forhen Læste. Mundts Geometrie (sidste Udgave) fra den retvinklede Trekant til Bighedannethed. Opgaver dels paa Skolen, dels hjemme.

V Skolens Bibliothek og videnskabelige Samlinger.

Bibliotheket har i Løbet af indeværende Skoleaar modtaget den Tilvært, som nedenstaaende Fortegnelse udviser.

I. Mathematik, Naturvidenskab o. d.

Bromander, A. P. W., Journal og Cassabog o. s. fr. Kbh., 1861. B. 4.
Hartwig, G., Underverdenen med dens Skatte og Vidundere. Kbh., 1863. C. d. 203.

Prosch, B., Dyreriget's Naturhistorie. Kbh., 1851. C. d. 204.

Schleiden, M. J., Menneskeslægtens Uld, Arternes Oprindelse og Menneskets Plads i Naturen. Overs. af R. Barberg. Kbh., 1864. C. d. 205.

- Thornam, A.**, Naturkræfterne i Menneskets Tjeneste. Kbhvn., 1863. C. e. 50.
- Tydfsen, C.**, Samling af stereometriske Opgaver. Kbhvn., 1859. C. a. 168.
- , Samling af Ligninger, høørende til det elementære Curfus. Kbh., 1862. C. a. 1-9.
- Vaupel, Chr.**, De danske Skove. Kbh., 1863. C. d. 202.
- Ørsted, H. C.**, Om Sygdomme hos Planterne, som forarsages af Enlytesvampe. Kbh., 1863. C. d. 206.

II. Historie og Geographie m. m.

- Ågren**, Geografisk Konstruktions-beskrivning. Stockholm, 1850. C. n. 274.
- Allen, C. F.**, Haandbog i Færelandets Historie, 6te Udg. Kbh., 1863. C. b. 349.
- Annales regum Mauritaniae a condito Idrisidarum imperio ad annum fugæ 726.* Ed. C. G. Tornberg. T. I—II. Ups., 1843—46. B. 604.
- Chemnitz, B. Ph.**, Königl. Schwedischen in Deutschland geführten Krieger 3. u. 4. Theil. Stockholm, 1855. A. 163.
- Engelhardt, C.**, Thorsbjerg Mosefund. Kbh., 1863. A. 164.
- Erølev, Edb.**, De tre nordiske Rigers Geographie. Kbh., 1863. C. n. 275.
- Espolin, J.**, Islands árbækur í söguformi. D. X—XII. Kpmh., 1843—55. B. 605—7.
- Falkman, L. B.**, Upplýsingar om kronans, presterskabets och kyrkornas inkomster af adeligt gods uti Skåne, Halland och Blekinge från äldre tider til År 1660. 1—2 Dl. Lund, 1848. C. c. 26—27.
- Handlingar rörande Sveriges indre förhållanden under Konung Gustav I.* Bd. I—II. Stockholm, 1841—45. C. c. 24—25.
- Hildebrand, B. E.**, Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor. Stockholm, 1860. C. m. 140.
- Jngemann, B. C.**, Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed fra 1811 til 1837. Udg. og ledsaget af en Efterkrift af J. Galtsfot. Kbh., 1863. C. m. 139.
- Kiepert, H.**, Historisch-topographischer Atlas von Hellas u. den hellenischen Colonien in 24 Blättern. Berlin, 1846. A. 161.
- Rjær, D.**, Studier af Oldtidslivet og Oldtidshistorien. Kbh., 1864. C. a. 487.
- Rönigsfeldt, J. P. F.**, Genealogiske Tabeller over den oldenborgske Stamme. Kbh., 1846. A. 162.
- Lind, A.**, Minnen från ett 3-årigt vistande i Engelsk örlogstjänst 1857—59. 1—2 Dl. (1 Bd.) Stockholm. C. o. 218.

- Oppermann, N. Th.**, Efterretning om de borgerlige Klostre. Kbh., 1863. C. b. 351.
- Rigsraadsbibliotheken.** 5te ordentl. Samling, 1863. 1—2 Bd. Kbh. B. 608—9.
- Rimestad, Geogr.** Lærebog til Skolebrug. 2. Udg. Kbhvn., 1863. C. n. 272.
- Rørham, H. F.**, Kjøbenhavns Kirker og Klostre i Middelfalderen. Kbh., 1859—63. C. b. 350.
- Sköldberg, P. B.**, Beskrifning öfver den skandinaviska Halfön. Stockholm, 1846. C. n. 273.
- Stats-Verkets inkomster och utgifter**, sådanne de blifvet beräkade af rikets ständer for år 1810 och följande år. Tabel Nr. 1—28. A. 165.
- Svenska kongl. Myntkabinettet Tom. I—II** (anglo-sachsiska, beskrifna af Bror E. Hildobrand, kufiska; beskrifna af C. J. Tornberg. Upsaliæ, 1848. B. 41—42.
- Thorsen, P. G.**, De danske Runemindemærker 1. Ufd. (de slesvigiske). Kbh., 1864. B. 610.
- Weber, F.**, Den sønderjydske Kirkes Historie. 1. Ufd. Kbh., 1863. C. b. 352.
- Worsaae, J. J. A.**, Den danske Erobring af England og Normandiet. Kbh., 1863. C. b. 348.

III. Philologie og Sprogvidenskab.

- Codeæ argenteus** s. sacrorum evangeliorum versionis Gothicae fragmenta. Ed. A. Uppström. Ups., 1854. Decem codicis argentei folia rediviva, ed. A. Uppström. Ups., 1857. B. 57—60.
- Fridriksson, H. K.**, íslenzkar rjettritunarreglur. Reykjavík, 1859. C. 245.
- Gislason, K.**, um frumparta íslenzkar tungu í fornöld. Kphm., 1846. C. 244.
- Jversen, C.**, Kortfattet islandsk Formlære. Kbh., 1864. C. 246.
- Kort Udsigt** over det philologisk-historiske Samsunds Virksomhed i Aarene 1854—59. I. 104.
- Munch, P. A.**, Det gothiske Sprogs Formlære med korte Læsestykker og Ordregister. Christiania, 1843. C. 240.
- Rhetores latini minores**, emend. C. Halm. Lips., 1863. C. b. 703.
- Rydqvist, Joh. E.**, Svenska språkets lagar. 1—2 Bd. Stockholm, 1850—57. C. 242—43.
- Uppström, A.**, Fragmenterna af Matthæi Evangelium på Götiska jemte ordförklaring och ordböjningslära. Up. ala, 1850. C. 24.
- Westphal, R.**, Harmonie u. Melodie der Griechen. Leipzig, 1863. H. 198.

IV.

a) Pædagogik og Skolevæsen.

Instruction i Skydning m. m., udarbejdet for de danske Skytteforeninger af Centralcomiteen. 1863. Kbh., 1863. C. 382.

Kjær, D., Om Sprogundervisningen i de lærde Skoler og dens Indflydelse paa Skoleplanen. Kbh., 1860. C. 383.

Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet har som sædvanlig tilsendt Skolen Programmer fra Universitetet, fra Skolerne i det danske Monarchie for 1863, samt for de norske og svenske Skoler for 1862, af hvilke følgende indeholde Afhandlinger:

1. Indbydelseskriftet til Universitetets Reformationstest 1862 (J. S. S. Steenstrup, Et Blik paa Natur- og Oldforskningens Forstudier til Besvarelsen af Spørgsmaalet om Menneskeslægten's tidligste Optraeden i Europa). — Indbydelseskriftet til Festen i Anledning af Kongens Fødselsdag 1862 (A. F. Mehren, Syrien og Palæstina, Studie efter en arabisk Geograph fra Slutningen af det 13de til Beg. af det 14de Aarhundrede, med en Indledning); 1863 (L. Ussing, Prøve paa en Fremstilling af Grækerne og Romernes huuslige og private Liv).

2. Aarhus (D. A. Hovgaard, Gotfred, Underkonge i Jylland, med Carl d. Store, romersk Keiser. II); Altona (C. F. C. Jæger, Des Aristophanes Urtheil über die drei großen Tragiker Athens); Glückstadt (P. H. Jesen, Zu Platons Protagoras); Haderslev, (S. B. Thirge, Bidrag til Haderslev lærde Skoles ældre Historie); Herlufsholm (Ristov, Nogle Bemærkninger om Oldnordist som Lærefag i de lærde Skoler); Kiel (Trede, Qua arte Hecuba Euripidea composita sit); Kjøbenhavn (M. Hammerich, Dehenschlägers Ungdom); Lyngby (Ranghoff, Hist. Beretning om det kong. Skolelærerseminarium i L.); Meldorf (E. Harries, Über Art u. Wesen der alten Griechen); Odense (S. Broberg, Hotel Rambouillet. Et Billede fra Selskabet i Frankrig paa Ludvig den Trettendes Tid); Plön (Kuphaldt, Die Flora von Plön); Randers (H. H. Witte, Selbplageren, overs.); Røsborg (Frahm, Über die Bedeutung der griech. Opfer); Rendsburg (Bohstedt, De rebus capitalibus Atheniensium, quæ τῶν πορνικῶν nomine comprehenduntur); Roskilde (J. E. Hundrup, Biographiske Efterretninger om dimitterede Disciple fra Slagelse lærde Skole, 2. H.); Rønne (J. P. Bang, Kong Agis d. Trede af Sparta); Slævig (P. H. Grünfeldt, Elementarcursus der Geometrie); Slagelse (R. H. Schow, Om Divisionsrest; Printal); Sorø (E. Bojesen, Nogle Ord til Afsked); Viborg (A. Feddersen, Til Bløddyrfaunen omkring Viborg).

3. Drammen (Fortegnelse over Skolens Bogsamling, fort.); Christiania (Th. C. Bernhoft, Om Religionsunderviisningen); Christiansand (Feilberg, Om Coniunctivens Betydning i den latinske Sætningsbygning); Molde (A. Brinchmann, Molde Middels- og Real-

ffele i dens første 30 Aar); Tromsø (Blom, Om det franske Sprog og dets Stilling i de blandede Skoler).

4. *Carlskrona* (Psarski, Kris'na kyrkans tillstånd under Apostlarnes tid); *Carlstad* (T. Hammargren, Om temperaturen i jordens inre); *Malmö* (C. O. Ruth, Några ord om undervisningen i modersmålet, med synnerligt afseende på våra högre elementarläroverk); *Norrköping* (H. Aspling, Vermischte Bemerkungen über deutsche Idiotismen, durch Sprachproben beleuchtet); *Stockholm* (H. Bjursten, Om den svenske romansen).

b) Skjønne Videnskaber og Kunster.

Andersen, S. E., 3 Spanien. *Rbh.*, 1863. C. 507.

Arwidson, A. J., Svenska fornsånger. 1—3 Dl. *Stockh.*, 1834—42. C. 503—505.

Defoe, D., The life and the adventures of Robinson Crusoe. *Lond.*, 1863. C. 491.

Et Par Ord om „Norges Dæmring“ og Welhavens polemiske Digtekunst. *Christf.*, 1835. C. 499.

Heiberg, N. P., Samlede Stuespil, udg. af R. V. Rahbek. 1—4 Dl. *Rbh.*, 1806—1819. C. 493—96.

101, Manden bedre end hans Nytte. *Rbh.*, 1862. C. 502.

Zulegave for 1861: 101 Gaader og Charakter. *Rbh.*, 1861. C. 501.

Lawrie, J. S., Christmas tales. *Lond.*, 1863. C. 490.

Levin, J., De danske Folkeviser af Ev. Grundtvig. *Rbh.*, 1861. C. 489.

N. N. Gud veed, hvortil det er godt! *Rbh.*, 1861. C. 500.

Swift, J., Gullivers travels. *Lond.*, 1863. C. 492.

Thórarensen, B., Kvædi. *Kph.*, 1847. C. 506.

Welhaven, J. E., Norges Dæmring. Et polemisk Digt. *Christiania*, 1835. C. 498.

—, Digte. *Christiania*, 1839. C. 497.

c) Theologie.

Auctores historiae ecclesiasticae. Basileæ, 44. A. 94.

Augustinus, Aurelius, de civitate dei libri XXII. *Rec. B. Dombart.* Vol. I—II. *Lips.*, 1803. C. f. 15—16.

Clausen, S. N., Skrifortbet og „det levende Ord“. Bidrag til Bædering af Grundtvigianismens Stilling til Evangelium og evangelisk Kirke. *Rbh.*, 1863. C. h. 13.

Hammerich, F., Den hellige Birgitta og Kirken i Norden. *Rbh.*, 1862. C. d. 149.

Kurbj, J. S., Handbuch der allgem. Kirchengeschichte. 1 Bd. 1—3 Abth. 2 Bds 1. Abth. *Mitau*, 1858. C. d. 150—150.

Luther, M. Huuspostille fordaudet af P. Tidemand. Paany udg. af L. S. Nordam. *Rbh.*, 1863, B. 273.

Martensen, S., Til Forsvar mod den saakaldte Grundtvigianisme. *Rbh.*, 1863. C. h. 14.

V. Skrifter af blandet Indhold. Litteraturhistorie.

Arnason, Jón, Regístur yfir bókasafn hins lærda Skóla. Reykjavík, 1862. C. 537.

Engelmann, W., Bibliotheca scriptorum classicorum et græcorum et latinorum. Leipz., 1847. C. 533.

Jørgensen, E., Fortegnelse over Horsens lærde Skoles Bogsamling, 1863. C. 536.

Schou, J. F., Dansk Ugekrift, 2. Række, 1—8. Bd. Kbh., 1842—46. C. 327—34.

—, Dansk Tidsskrift, 1—3. Bd. Kbh., 1817—49. C. 235—37.

Skolens naturhistoriske Samling modtog i Juli f. A. en værdifuld Forøgelse, da Enkefrue Steenberg i Helsingør forærede samme et Antal af 123 udstoppede, tildeels sjældne og fortrinlig conserverede Fugle, hørende til den af hendes afdøde Mand, Apoteker Steenberg, med Sagkundskab og Iver antagne Samling, hvortil han ved Forbindelser med Udlandet havde skaffet Bidrag endog fra fjerne Lande. Disse Fugle bleve indlemmede i Skolens tidligere (af Hage skjænkede) Samling ved Hjælp af Conservator Conradsen, som deels i denne Anledning, deels for at eftersee og ordne Skolens Samlinger, var af Ministeriet sendt fra Hovedstaden hertil. Her tilføies en Fortegnelse over de modtagne Gjenstande:

<i>Falco æsalon.</i>	<i>Turdus pilaris.</i>
— <i>peregrinus.</i>	— <i>cyaneus.</i>
— <i>lanarius.</i>	— <i>migratorius.</i>
— <i>palumbarius.</i>	<i>Cypselus melba.</i>
— <i>buteo.</i>	<i>Bombycilla garrula.</i> (3 Expl.)
— <i>ater.</i>	<i>Lanius excubitor.</i> (2 Expl.)
— <i>apivorus.</i> (2 Expl.)	— <i>minor.</i>
— <i>cyaneus.</i>	— <i>rufus.</i> (4 Expl.)
— <i>haliaëtos.</i>	— <i>cuculatus.</i>
<i>Strix uralensis.</i> (2 Expl.)	<i>Emberiza schoeniclus.</i>
<i>Garrulus infaustus.</i>	— <i>melanocephala.</i>
<i>Corvus corax.</i>	<i>Saxicola stapanina.</i>
— <i>monedula.</i>	— <i>aurita.</i>
<i>Alcedo ispida.</i>	— <i>rubicola.</i>
<i>Merops apiaster.</i>	<i>Parus bjarmicus.</i> (2 Expl.)
<i>Sturnus unicolor</i> (2 Expl.)	<i>Fringilla cisalpina.</i>
— <i>vulgaris.</i>	<i>Linota linaria.</i>

- Sylvia suesica* (cyanea).
 — cinerea.
 — phoenicurus. (2 Expl.)
Picus martius. (2 Expl.)
 — leuconotus.
Columba oenas.
Perdix cinerea. (2 Expl.)
 — petrosa. (2 Expl.)
 — colurnix.
Tetrao tetrix.
 — bonasia. (2 Expl.)
 — scoticus. (2 Expl.)
Pterocles setosus (setarius).
Scolopax rusticola.
 — gallinula.
Hemipodius Tachydromus.
 (2 Expl.)
Fulica atra. (2 Expl.)
Charadrius helveticus.
 — morinellus. (2 Expl.)
 — hiaticula.
 — minor. (2 Expl.)
Numenius hudsonicus.
Oedinenus crepitans. (2 Expl.)
Glareola torquata (pratincola).
Platalea leucorodia.
Totanus ochropus.
 — glareola.
Ibis falcinellus.
Porphyrio hyacinthinus.
Gallinula Baillionis pusilla.
Calidris arenarea.
Phalaropus platyrhynchus.
 (2 Expl.)
- Larus eburneus*.
 — marinus.
 — tridactylus. (2 Expl.)
 — canus.
 — argentatus.
Puffinus major (cinereus).
 (2 Expl.)
Procellaria glacialis. (2 Expl.)
Anas penelope.
 — marila.
 — acuta.
 — strepera.
 — leucocephala jun.
 — rufina.
 — spectabilis.
 — casarca (rutilus).
 — leucopthalmos.
 — Barrowii.
Lestris parasitica. (4 Expl.)
 — cataractes.
Colymbus rufogularis.
Anser albifrons. (2 Expl.)
 — torquatus.
Sterna cantiaca.
 — caspia.
 — nigra. (2 Expl.)
 — Dougallii.
 — minuta.
Podiceps cristatus
 — rubricollis.
 — minor.
Alca torda. (2 Expl.)
 — alle.
Thalassidroma Bolwerii.

Discipelbibliotheket*)

har 1862/63 og 1863/64 erholdt følgende Forøgelse:

Aftenlæsning. 7. og 8. B. Kbh., 1863—64.

Andersen, S. C.: 3 Spanien. Kbh., 1863.

*) Dette bestyres af Høj. Kleisendorff, som derved uegennyttigen udfører et besværligt, men for Skolens Disciple gavnligt og behageligt Arbejde med at vælge Bøger til Bibliotheket og holde det i Orden; iffun ved Ublaandet har han nogen Understøttelse af et Par ældre Disciple.

- Becker, L. A.: Vandrefalken. Kbh., 1863.
- Bob: J Verandaen. Kbh., 64.
- , Nogle Aar i det hemmelige Politi. Kbh., 1864.
- Bulwer: Pelham. 1—2 B. Kbh., 1856.
- , Cola di Rienzi. 1—2 B. Kbh., 1855.
- Baldwin: Sydafrikanske Rejsesinder, oversf. af S. Sørensen. Kbh., 1863—64.
- Bojesen, M.: Reise gennem Danmark. Kbh., 1856.
- Campe: Robinson den Jngre. Kbh., 1864.
- Dansk Folkelæsning. 2 B. Kbh., 1863.
- Danske Folkeskrifter: Blandinger. Haderslev, 1863.
- Dalton: Paa Eventyr, bearb. efter det Engelse af F. Sørensen. Kbh., 1864.
- Dickens: Juleqvad, Klokkeslagene, Faarehyllingen, Julefarten, oversf. af L. Moltke. 1 B. Kbh., 1854.
- Etkar, Carit: Kroniker. Kbh., 1863.
- , Herberts Krønike. Kbh., 1863.
- Evalb: Valdemar Krones Ungdomshistorie. Kbh.
- H., Dr.: Fortællinger. 2den Række. Kbh., 1863.
- Hartwig: Underverdenen og dens Skatte. Kbh., 1864.
- Hverdagsfortællinger Nr. 5. Efter det Engelse. Kbh., 1863.
- Kane, Paul: En Kunstners Vandringer blandt Indianerne. Kbh., 1863.
- Lemon, Mark: Tante Sallys Julegaver; oversf. fra Engelse. Kbh., 1864.
- Mau: Fire hundrede Fortællinger for Skolen og Livet. Kbh., 1856.
- Nielsen, Anton: Fra Landet. 3die Saml. Kbh., 1863.
- Scott, W.: Kenilworth. 2 B. Kbh., 1836.
- , Guy Mannering. 2 Bde. Kbh., 1837.
- , St. Valentins Dag, oversf. af L. Moltke. Kbh., 1860.
- Solstraalefortællinger: En Lysstraale i Hjemmel. Efter det Engelse. Kbh., 1853.
- Tusinde og een Dag. 1—2 B. Kbh., 1862—63.

VI. Skolens Beneficier.

Disse have været saaledes fordeelte:

I. Skolens almindelige Beneficier*).

- A. Mellemste Stipendium, 35 Rdr :
	at udbetale	at oplægge
C. M. Gradman	5 Rdr.	30 Rdr.
G. E. Urnng	5 —	30 —
- B. Laveste Stipendium, 20 Rdr.
H. E. Salling	} 5 Rdr.	15 Rdr.
G. E. F. Thygesen		
W. M. S. Thomsen		
- C. Puggaardske Legat, 40 Rdr.
C. F. A. Blegvad	20 Rdr.	20 Rdr.
- D. Fri Underviisning:
1. C. A. Werner.
  2. Th. P. Knudsen.
  3. B. E. K.

---

*) Jeg finder mig foranlediget til angaaende denne Gjenstand at bringe Følgende i Erindring: Indtil en Trediedeel af Disciplene kan erholde fri Underviisning. Beneficierne uddeles af Ministeriet ifølge Indstilling (som indgives i Septbr. Maaned hvert Aar) af Rector. Denne Indstilling støtter sig paa den ene Side til de Dplysninger, Rector skal erhverve angaaende Forældrenes oekonomiske Stilling, paa den anden Side til den af Lærerne ved hvert Skoleaars Slutning, efter gjentagen Forhandling og endelig Beslutning paa et Lærermøde, afgivne Dom over hver Discipels Anlæg, Flib, Fremgang og Dpforsel i det afvigte Skoleaar, hvilken Dom indføres i en Protocol og i Udskrift skal ledsage Indstillingen. Et Beneficium tildeles kun for eet Aar, og for hvert Aar gjøres ny Indstilling, efter et foreskrevet Schema, for enhver Discipel i Skolen. Det berøer derfor ikke paa Rector, men i Virkeligheden paa Disciplen selv, om han fremdeles skal vedblive at nyde et ham engang tilbeelt Beneficium, d. e. om han gjør sig værdig til en saadan Dom af Lærerne, at Rector atter kan med Nytte indstille ham. — Begjering om Beneficium for en Discipel, som ikke før har nydt et saadant, indsendes i Løbet af August Maaned til Rector, ledsaget af fornødne Dplysninger; den kan stiles til Ministeriet eller til Rector.

Bendtsen. 4. H. P. C. Hansen. 5. J. N. Eilemann.
 6. J. F. Brochmann. 7. C. P. C. Aae. 8. Th. J. A.
 Elmquist. 9. J. H. Selmer. 10. H. F. Jørgensen. 11. D.
 Meulengracht. 12. P. D. La Cour. 13. M. A. Haar.
 14. N. S. Laurberg. 15. A. G. Elmquist. 16. L. F.
 Pape. 17. N. B. Sontag. 18. H. L. B. Hansen. 19. J. C. L.
 Richter. 20. B. L. S. B. Tangen. 21. H. Brøchner.
 22. C. N. Boeck. 23. C. H. M. B. Arnkj. 24. H. L. S.
 Smith. 25. N. H. Th. Brøchner. 26. N. B. Paludan-
 Müller. 27. B. D. Kjørboe. 28. D. G. J. Müller.
 29. C. C. E. Friis. 30. C. H. Meyer. 31. C. F. A.
 Blegvad. 32. B. C. Budg. 33. B. S. Haurowitz. 34. B. C.
 Schrøder. 35. N. P. Woldum. 36. C. A. F. Jensen.
 37. C. F. Friis. 38. D. G. S. Frederiksen. 39. J. Larsen.
 40. P. G. La Cour. 41. J. F. H. Schrøder. 42. N. S.
 Eyberg. 43. J. H. Stabell. 44. C. H. B. Michaelsen.
 45. C. M. G. Petersen. 46. D. G. Henius. 47. J. Gaarn.
 48. N. A. Meulengracht. 49. M. G. F. Brøndsted, samt
 50, fra 1ste Jan. d. A., L. L. Ulstrup, og 51, fra 1ste April
 d. A., L. Schytte. — Som extraordinaire Gratister: 52. N. B. C.
 Funch, 53. C. Wiehe, 54. A. D. B. Ingerslev, 55. L. Arnkjøn,
 56. A. P. Hovgaard.

E. Underviisning for modereret Betaling:

1. L. B. Hufum. 2. C. F. Friis. 3. C. U. B. Jensen.
 4. B. C. B. Frederiksen. 5. W. J. B. Møller. 6. C.
 Warming. 7. N. P. Møller.

II. Særegne Legater.

1. Det Moltkeske Legat for Embedsmænds Sønner:
 G. E. Mungen }
 B. C. A. Bentsen } hver 40 Rdr.
2. Det Rosenkrandsk'ske Legat for 18⁶²/₆₃:
 H. C. Sølling . . . . . 16 Rdr. 72 f.
 W. M. S. Thomsen . . . . . 10 — = "

- A. Sontag . . . . . 10 Rdr.
 G. Thygesen . . . . . 10 —
3. Det Davidssenske Legat for 18^{62/63}:
 J. J. Møller . . . . . 10 Rdr.
 B. M. S. Thomsen . . . . . 10 —
4. Det Stougaardsske Legat for 18^{62/63}, 8 Rdr.:
 J. J. Møller.
5. Cantor J. Kabells Legat for 18^{62/63}, 40 Rdr.:
 J. J. Møller.
6. Pastor A. L. Kabells Legat for 18^{62/63}, 40 Rdr.:
 C. Flensborg.
7. Det Foghsske Legat for 18^{62/63}, 10 Rdr.:
 J. J. Møller.
8. Det Hertelsske Legat for 18^{61/62} og 18^{62/63} (10 Rdr. 7 fl ., hvortil kom en Beholdning af 1 Mk. 11 fl ., i Alt 10 Rdr. 2 Mk. 2 fl .) blev anvendt til Indkjøb af Bøger, der som Fjldsbelønning af Stiftsøvrigheden tildeelttes Disciplene D. Jensen, J. F. F. Wichfeld og C. F. F. Flagstad. Disse Bøger kostede i Alt 9 Rdr. 2 Mk. 4 fl .; der bliver saaledes til næste Aar (Legatet uddeles kun hvert 2det Aar) en Beholdning af 5 Mk. 14 fl .
9. Det Puggaardsske Legat for Realdisciple, 40 Rdr.:
 C. Blegvad
10. Det Niissensske Legats Renter for 1863 udgjorde 526 Rdr. 4 Mk.

J Overensstemmelse med Fundatsen bleve ved Bøtering af samtlige Skolens faste Lærere paa et den 18de Decbr. f. A. afholdt Møde (i to tidligere Møder havde Sagen været underkastet en foreløbig Drøftelse) disse Renter fordeelte saaledes:

A. Uformuende Forældres Søner,

1. C. Berner . . . . . 25 Rdr.
 2. Th. Knudsen . . . . . 25 —
 3. C. Juul . . . . . 20 —
 4. C. Gradmann . . . . . 30 —

5.	G. Krnzen	30	Abr.
6.	P. Hansen	20	—
7.	H. C. Salling	30	—
8.	E. Mæe	20	—
9.	G. Thygesen	20	—
10.	F. Jørgensen	20	—
11.	M. Haar	20	—
12.	N. Laurberg	10	—
13.	J. Gaarn	15	—
14.	B. Thomsen	15	—
15.	L. Pape	15	—
16.	N. Sontag	25	—
17.	H. Hansen	15	—
18.	B. Janzen	20	—
19.	Hans Brøchner	15	—
20.	Henr. Brøchner	16	— 32 §.
21.	Valudan-Müller	15	—

B. Ikke uformuende Forældres Sønnen:

1.	J. Lassen	8	Abr.
2.	D. Jensen	8	—
3.	M. Braff	8	—
4.	J. Krarup	8	—
5.	N. A. Secher	8	—
6.	A. Elmquist	6	—
7.	C. Bagger	6	—
8.	J. F. Wichfeldt	6	—
9.	J. C. Richter	6	—
10.	A. J. B. Schäffer	6	—
11.	H. Broge	6	—
12.	J. H. Mynfeldt	6	—
13.	J. Møller	6	—
14.	M. Lange	6	—
15.	C. F. Flagstad	6	—
16.	A. Freiesleben	5	— 32 §.

Efter Fundatsen for Niissens Legater § 8 skulle hjemfaldne Oplagssummer anvendes til dermed i de første Universitetsaar at understøtte uformuende og værdige Studerende, der have bestaaet Afgangsexamen ved den paagjældende Skole. Ifølge denne Bestemmelse ere herfra følgende Understøttelser tildeelte:

- i Novbr. 1862 Studenterne J. C. Høeg og M. Orting hver 50 Rdr.
- i April 1863 Studenterne H. Schierup 30 Rdr.; F. A. Mohr 15 Rdr.; H. Gaarn, J. Larsen og M. Lauritzen hver 20 Rdr.
- i Juni 1864 Studenterne H. Gaarn 30 Rdr.; W. Arngren 30 Rdr.; S. Hee 30 Rdr.; J. Møller 25 Rdr.; J. Larsen og M. Mohr hver 10 Rdr.

VII. Blandede Efterretninger.

Den i August 1862 her oprettede „Aftenskole“ ophørte i afvigte Efteraar af Mangel paa tilstrækkelig Deeltagelse.

At denne Skoles Locale ikke længere er ret tilstrækkeligt for det Antal af Disciple, der nu undervises i samme, vil neppe kunne nægtes, og at Rectorboligen er gammel, brøstfældig, ubekvem og ubyggelig, tor vistnok anses for en bekendt Sag. Et Forslag til at afhjælpe begge Mangler ved at opføre to nye Bygninger for Skolen og derimod nedrive den for endeel Aars siden opførte „Museumsbygning“, som i flere Henseender er ubeldig, samt en ny Rectorbolig ud til Haven, Alt med en Bekostning af c. 23,000 Rdr., blev af Ministeriet forelagt Rigsdagen, men ikke billiget af denne. Derimod bevilgede den, uden dertil givne Anledning fra Skolens Side, 500 Rdr. til at befrie „Museumsbygningen“ for den Fugtighed, som er en af Hovedulemperne ved samme, og til at indrette den bedre, samt tilbød Rector 400 Rdr. aarlig til Huusleiegodtgjørelse, med den Tanke, at

den nuværende Rectorbolig enten skulde kunne paa en eller anden Maade benyttes for Skolen, eller muligens bortleies. Dette Tilbud vil jeg for min Deel ikke modtage. Jeg har derom til Ministeriet yttret mig omtrent saaledes: „Efter hvad mange Mands Erfaring har lært mig, er det et uvurdeerligt Gode for en Skole, især en talrig, at Rector stedse er ved Haanden og tilgjængelig for Lærere og Disciple; og jeg er fuldelig overbevist om, at jeg, naar jeg skulde boe borte fra Skolen — men Enhver, der kjender Forholdene, veed, at det er usandsynligt eller i alt Fald tilfældigt og usikkert, at jeg skulde kunne faae Bolig tæt ved den — ikke vilde kunne varetage mit Embede paa den Maade, som jeg opfatter det, og hvorpaa jeg ene kan tilfredsstille mig selv. Men da vil jeg hellere, naar saa skal være, i Næsten af mit Liv boe nok saa slet, end jeg vil vægte min Embedsghjærning under Forhold, som gjøre mig det umuligt at være for samme, hvad jeg mener at burde være, og at opfylde de Fordringer, som jeg stiller til mig selv i Henseende til stadigt Tilsyn og uafbrudt Leven i og med Skolen. Rectorboligen kan heller ikke afgive noget for Skolen passende Locale: Bibliotheket og Samlingerne kunne ikke anbringes der paa hensigtsmæssig Maade, og til Klasseværelser egner den sig endnu mindre (allerede fordi der ikke engang er 4 Mens Høide til Loftet). Ved Bortleie vilde denne Bygning utvivlsomt indbringe meget Lidt. Den maa altsaa fremdeles, med nogle eventuelle Forbedringer, benyttes som hidtil, eller mulig erstattes ved en ny, hvorom der uden tvivl atter vil fremkomme et noget modificeret Forslag.“

„Museumsbygningen“ vil nu ved Draining, ved Udgravning af Fyldingen og Anbringelse af Lufttræet under Gulvene, ved Udbugning af Murene og Indlægning af Skiferstene i samme, endelig ved, formedelsk Forøgelse af Vinduernes Antal, at skaffe mere Lys og Luft ind i den, snart, som vi haabe, kunne nogenlunde befries for sin Fugtighed, og i Fremtiden sikkes imod samme. De hertil fornødne Arbejder ere begyndte og ville blive

fuldendte i Sommerferien. Ved Flytning af et Skillerum og Omlægning af Trappen ville de to til Underviisning i Naturhistorie og Naturlære bestemte Værelser i denne Bygning, af hvilke det sidste aldrig er blevet benyttet efter Bestemmelsen, erholde en saadan Udvidelse og Forbedring, at de nogenlunde ville svare til deres Hensigt, især naar de forsynes med hensigtsmæssigt Inventarium (hvortil Begyndelsen fleer nu). De physiske Apparater, som hidtil have henstaaet i Lærernes Værelse, ville nu kunne flyttes til det oprindelig dertil bestemte Værelse i „Museumsbygningen“, og Lærernes Værelse behøver ikke længere at benyttes som Hjælpeklasse, hvilket i flere Henseender har medført Ulemper. Den øvrige fornødne Udvidelse af Skolens Locale haabes opnaaet ved et Par Forandringer i Bygningen, om hvilke der dog først ad Aare vil kunne meddeles Noget.

I Skolens Klasseværelser har hidtil ingen Foranstaltning været truffen for at tilbeibringe Ventilation. Ifølge Rectors Indstilling samtykkede Ministeriet i, at der for en Sum af c. 150 Rdr., som kunde spares paa anden Maade, blev anbragt Ledninger af Luft fra Udmuren under Gulvene ind i Klasseværelserne, samt en Trækrude i hvert af disse. Dette Arbejde udførtes i Sommerferien 1863 og har gjort ret god Virkning til Luftens Forfriskning i Værelserne.

Under 23de Juli f. A. bestemte Ministeriet, i Overensstemmelse med Forstanderflabets og Stiftsovrighedens Forslag, at det af afdøde Pastor Schoubye i sin Tid til Skolen skjenkede Legat først da skal uddeles, naar Legatet ved Oplægning af Aenterne er bragt op til den fulde af Testator bestemte Sum, 1000 Rdr. Dette vil formodentlig til næste Aar kunne skee og Uddelingen (til en Dimittend) saaledes til den Tid begynde; forinden vil der blive søgt allerhøieste Confirmation paa en Fundats, hvortil Forslag herfra bliver at indgive.

I Septbr. f. A. spurgte Rector Ministeriet, om en Realdimitterend, for ved Universitetet at kunne underkaste sig en af de Fageramina, ved hvilke Forberedelsesexamen er en Betingelse for at erholde Udgang dertil, behøver et egentligt Testimonium, som for Ikke-Gratister betales med 10 Rdr., eller om dertil, i Analogie med Reglen i Ministeriets Circularskrivelse af 30te Novbr. 1854, 2det Stk., kun udfordres en Attest af Rector, som da vilde udstedes gratis. Ministeriet svarede herpaa under 30te Septbr., at et Testimonium udfordres.

Under 4de Octbr. f. A. anmodede Ministeriet Rectorerne om endeel statistiske Angivelser for Aarene 1849—63 angaaende Discipelantallet, de udgaende Disciples Antal o. s. v., Beneficiernes og Stipendiernes Beløb, Skolebetalingen m. M., hvilke attraaedes som Materiale til Oversigter af denne Art, der siden, stottede herpaa, ere bleve optagne i 8de Hefte af Statsr. Lindes Meddelelser angaaende Universitetet, de lærde Skoler o. s. v. (1864). Af de fra denne Skole meddeelte Angivelser skal jeg her tilføie nogle Momenter, som maaskee turde have nogen almindelig Interesse.

Discipelantallet i Aarhus Kathedralskole, som i næsten alle lærde Skoler, har været i temmelig stadigt Tilvæxt. Det udgjorde ved Hovedexamen 1849: 68; 1850: 59; 1851: 61; 1852: 67; 1853: 79; 1854*): 121; 1855: 111; 1856: 115; 1857: 124; 1858: 135; 1859: 139; 1860: 144; 1861: 153; 1862: 161; 1863: 181. I Reglen var Halvdelen eller lidt derover indenbyes Disciple.— Ved Hovedexamen 1848 havde Skolen 73 Disciple; indtil 1862 var Tilgangen 408, Afgangen 314, af hvilke 103 dimitteredes til Universitetet. Af de sidste havde 7 tilbragt 9 Aar, 11 10 Aar, 1 11 Aar, 2 endog 12 Aar i Skolen, de Øvrige 8 Aar eller derunder

*) I dette Aar var den største Deel af den da nedlagte Realskoles Disciple gaaet over til denne.

(det mindste Antal var ved Optagelsen kommet ind i nederste Klasse). Ved Afgangsexamen erholdt af hine 103 Disciple 3 1ste Charakter med Udmærkelse, 47 1ste Charakter, 51 2den Charakter, 2 3die Charakter.

Realdisciplenes Antal i Skolen var 1854: 18; 1855: 16; 1856: 21; 1857: 20; 1858: 26; 1859: 28; 1860: 18; 1861: 30; 1862: 28; 1863: 32. Af Realklasserne er der i 1854—63 udgaaet 76 Disciple, heraf 23 efter at have bestaaet Afgangsexamen.

Af de foregaaende Angivelser fremgaaer det, at kun omtrent $\frac{1}{3}$ af Disciplene ere bleevne dimitterede til Universitetet, de $\frac{2}{3}$ (deri rigtignok Realisterne iberegne) have forladt Skolen for at gaae over til andre Livsstillinger eller (et ubetydeligt Antal) at dimitteres privat; det Samme er Tilfældet i Skolerne overhovedet. Den Nytte, en Skole som denne stifter, og dens Betydning for den Kreds, hvori den virker, maa derfor ingenlunde bedømmes alene efter Antallet af dem, der afsløbere dens Afgangsexamina, men meget mere maales efter den, om end mere indskrænkede, Kundskab og Dannelse, samme har bidraget til at udbrede hos det langt større Antal, der i kortere eller længere Tid har nydt Godt af dens Underviisning.

Forældrene til Skolens samtlige (477) Disciple for det her paagjældende Tidsrum fordele sig efter deres Livsstilling saaledes:

Civile Embedsmænd, Lærere o. A.	59
Geistlige	86
Militaire	20
Læger	16
Godsbesiddere	7
Andre Landeendomsbesiddere	85
Forpagtere og Forvaltere	13
Handlende og Apothekere	94
Haandværkere og Kunstnere	38
Andre	59

Af Realdisciplene falder det største Antal paa Rubrikerne „Andre Landeieendomsbesiddere“, „Handlende“ og „Gaandværlere“.

I Maret 1848—49 nåde 33 Disciple fri Underviisning, 1851—52: 24; 1858—59: 45; 1862—63: 58. I de samme Aar uddeelttes af de til Skolen henlagte, efterhaanden betydeligen forøgede private Legater (Skolens almindelige Stipendier udgjøre nu c. 130 Akr. aarlig) et Beløb af henholdsvis 154 Akr., 501 Akr., 700 Akr., 706 Akr. *) Skolepengenes Beløb var 1848—49: 1630 Akr., 1851—52: 1573; 1858—59: 3,523; 1862—63: 5,657 Akr. Af de to sidstnævnte Summer bleve dog henholdsvis 751 Akr. og 1,868 Akr. fordeelte paa Lærerne (Overlærerne og Adjuncterne) som deres Andeel af Skolepengene — Beløbet af de ved Fripladserne eftergivne Skolepenge var for 1848—49: 830 Akr., for 1851—52: 570 Akr., for 1858—59: 1,105 Akr., for 1862—63: 1,952 Akr. Sammenstiller man hermed de ovenfor angivne Beløb af Stipendier og Legater, saa sees det, hvor betydelig den Understøttelse er, som af det Offentlige og ved Privates Gaver ydes trængende og værdige Disciple.

VIII. Summarisk Oversigt over Skolens Indtægter og Udgifter i Finantsaaret 18⁶³/₆₄.

Indtægt:	
Beholdning fra Finantsaaret 18 ⁶² / ₆₃	2,832 Akr. 3 Mk. 14 S.
Renter	1,428 — 3 — 5 „
Jordebogsindtægter, med Fradrag af	
Skatter og andre Udgifter	8,978 — 1 — 13 „
Skolecontingenter	6,051 — 5 — „
Tilskud fra Skolefonden	6,307 — 4 — 11 „
Summa	25,598 Akr. 3 Mk. 11 S.

*) Den Deel af de Misfænske Legater, der gives som Hilselsbelønning til „ikke uformuende Forældres“ Sønner, er her ikke medregnet, da samme ikke uddeles som Understøttelse.

Udgift:

Bager og Timebetaling	19,616	Rd. 1	Mt. 11	ß.
Pensioner og Bartpenge	464	— 3	— 14	„
Bygningers Bedstigeholdelse og Godt- gjørelse for Bolig	1,236	— 3	— =	„
Brændsel	405	— 5	— =	„
Belysning	106	— 5	— 11	„
Skatter og Afgifter	138	— 5	— =	„
Megnslabsføring	460	— =	— =	„
Forstjellige Udgifter, nemlig:				
Reengjøring	142	— 3	— =	„
Porto, Protocoller, Skrivemateri- alier og Afsskrivning	145	— 3	— 10	„
Programmer og Skolehøitidelig- heder	168	— 4	— 4	„
Andre Udgifter	26	— 3	— 8	„
Riffelskydning	92	— 3	— 10	„
Indsendt til Skolefonden	1,500	— =	— =	„
Summa	24,504	Rd. 5	Mt. 13	ß.

De offentlige Examina i Juli 1864

afholdes i følgende Orden:

(De skriftlige Prøver til Afgangsexamen foretoges iaar, paa Grund af Krigsforholdene, den 8de—11te Juni; til Skolens Hovedexamen vilde de blive foretagne den 7de—9de Juli.

Bogstaverne A, B, C, D, E betegne henholdsvis Solennitetsalen, VII Kl.'s, II Kl.'s, III Kl.'s og IV Kl.'s Klasseværelser.

Hvor en Klasse er deelt i to Afdelinger, a og b, betegner a de ulige Numere, b de lige.

Afgangsexamen for Realdisciplene er, paa Grund af Krigsforholdene, allerede afholdt (20de og 21de Juni).

De til Afgangsexamen for Studerende hørende Prøver ere her betegnede ved fremhævet Tryk.)

Mandag d. 11te Juli.

<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; padding-right: 10px;">A. { Kl. 8—10 VII Kl. A a } Latin.</td> <td style="width: 50%; padding-left: 10px;">A. { Kl. 3—4½ VI Kl. a } Natur-</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;"> 10½—12 VII Kl. A b }</td> <td style="padding-left: 10px;"> 5—6½ VI Kl. b } historie.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">C. { 8—9½ IV Kl. a } Historie.</td> <td style="padding-left: 10px;">C. 3—5½ V Kl. Græsk.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;"> 10—11½ IV Kl. b }</td> <td style="padding-left: 10px;">D. { 3—5 V Realkl. B Lybstf.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">D. 8—10½ III Realkl. Lybstf.</td> <td style="padding-left: 10px;"> 5½—7 IV Realkl. Historie.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">E. { 8—9½ IV Kl. b } Mathe-</td> <td style="padding-left: 10px;">E. 3—5 I Kl. Danstf.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;"> 10—11½ IV Kl. a } matif.</td> <td></td> </tr> </table>	A. { Kl. 8—10 VII Kl. A a } Latin.	A. { Kl. 3—4½ VI Kl. a } Natur-	10½—12 VII Kl. A b }	5—6½ VI Kl. b } historie.	C. { 8—9½ IV Kl. a } Historie.	C. 3—5½ V Kl. Græsk.	10—11½ IV Kl. b }	D. { 3—5 V Realkl. B Lybstf.	D. 8—10½ III Realkl. Lybstf.	5½—7 IV Realkl. Historie.	E. { 8—9½ IV Kl. b } Mathe-	E. 3—5 I Kl. Danstf.	10—11½ IV Kl. a } matif.		
A. { Kl. 8—10 VII Kl. A a } Latin.	A. { Kl. 3—4½ VI Kl. a } Natur-														
10½—12 VII Kl. A b }	5—6½ VI Kl. b } historie.														
C. { 8—9½ IV Kl. a } Historie.	C. 3—5½ V Kl. Græsk.														
10—11½ IV Kl. b }	D. { 3—5 V Realkl. B Lybstf.														
D. 8—10½ III Realkl. Lybstf.	5½—7 IV Realkl. Historie.														
E. { 8—9½ IV Kl. b } Mathe-	E. 3—5 I Kl. Danstf.														
10—11½ IV Kl. a } matif.															

Tirsdag d. 12te Juli.

<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; padding-right: 10px;">A. { Kl. 8—10 VI Kl. a } Lybstf.</td> <td style="width: 50%;"></td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;"> 10½—12½ VI Kl. b }</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">C. { 8—10½ III Realkl. Historie.</td> <td style="padding-left: 10px;">C. { Kl. 3—4½ V Kl. a } Latin.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;"> 11—12½ V Realkl. B Geo-</td> <td style="padding-left: 10px;"> 5—6½ V Kl. b }</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;"> graphie.</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">D. 8—11 II Kl. Danstf.</td> <td style="padding-left: 10px;">D. { 3—5 VII Kl. B Historie.</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="padding-left: 10px;"> 6—7½ IV Realkl. Lybstf.</td> </tr> <tr> <td style="padding-right: 10px;">E. 8—10½ VII Kl. B Naturlære.</td> <td style="padding-left: 10px;">E. { 3—4¾ III Kl. a } Mathe-</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="padding-left: 10px;"> 5¼—7 III Kl. b } matif.</td> </tr> </table>	A. { Kl. 8—10 VI Kl. a } Lybstf.		10½—12½ VI Kl. b }		C. { 8—10½ III Realkl. Historie.	C. { Kl. 3—4½ V Kl. a } Latin.	11—12½ V Realkl. B Geo-	5—6½ V Kl. b }	graphie.		D. 8—11 II Kl. Danstf.	D. { 3—5 VII Kl. B Historie.		6—7½ IV Realkl. Lybstf.	E. 8—10½ VII Kl. B Naturlære.	E. { 3—4¾ III Kl. a } Mathe-		5¼—7 III Kl. b } matif.	
A. { Kl. 8—10 VI Kl. a } Lybstf.																			
10½—12½ VI Kl. b }																			
C. { 8—10½ III Realkl. Historie.	C. { Kl. 3—4½ V Kl. a } Latin.																		
11—12½ V Realkl. B Geo-	5—6½ V Kl. b }																		
graphie.																			
D. 8—11 II Kl. Danstf.	D. { 3—5 VII Kl. B Historie.																		
	6—7½ IV Realkl. Lybstf.																		
E. 8—10½ VII Kl. B Naturlære.	E. { 3—4¾ III Kl. a } Mathe-																		
	5¼—7 III Kl. b } matif.																		

A. } 8-9 ³ / ₄ VI Sl. a } 10 ¹ / ₄ -12 VI Sl. b } 8-10 V Reall. B Natur- laxe. 11 ¹ / ₂ -1 ¹ / ₂ IV Reall. Ma- themat.	B. } 8-10 ¹ / ₄ III Sl. a } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. b } 8-9 ³ / ₄ II Sl. a } 10 ¹ / ₄ -12 II Sl. b } 8-9 ¹ / ₂ I Sl. Expt. 11-12 ¹ / ₂ V Reall. B St- florie.	C. } 8-10 ¹ / ₄ III Sl. a } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. b } 8-10 ¹ / ₄ II Sl. a } 10 ¹ / ₄ -12 II Sl. b } 8-9 ¹ / ₂ I Sl. Expt.	D. } 3-5 ¹ / ₂ V Sl. Naturhst. 6-7 ¹ / ₂ III Reall. Naturhst.	E. } 3-4 ¹ / ₂ II Sl. a } 5-6 ¹ / ₂ II Sl. b } 3-4 ¹ / ₂ I Sl. a } 5-6 ¹ / ₂ I Sl. b }	8-11 III Sl. Rektion.

Uebersicht v. 143c Sull.

A. } 8-9 ¹ / ₂ VI Sl. a } 10-11 ¹ / ₂ VI Sl. b } 8-9 ³ / ₄ VII Sl. B a } 8-9 ¹ / ₂ VII Sl. B a } 10-11 ¹ / ₂ VII Sl. B b } 8-9 ¹ / ₂ V Sl. Expt.	B. } 3-5 ¹ / ₂ V Sl. Expt. 6-7 ¹ / ₂ IV Reall. } 3-4 ¹ / ₂ III Sl. a } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. b }	C. } 3-5 ¹ / ₂ V Sl. Expt. 6-7 ¹ / ₂ IV Reall. } 3-4 ¹ / ₂ III Sl. a } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. b }	D. } 3-4 ¹ / ₂ IV Sl. a } 4 ³ / ₄ -6 IV Sl. b }	E. } 3-5 ¹ / ₂ III Sl. Naturhst.	8-9 ¹ / ₂ VI Sl. a } 10-11 ¹ / ₂ VI Sl. b }

Uebersicht v. 143c Sull.

A. } 8-9 ³ / ₄ VII Sl. A a } 10 ¹ / ₄ -11 ¹ / ₂ VII Sl. A b } 8-11 V Reall. B } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. a } 8-10 ¹ / ₄ III Sl. a } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. b }	B. } 3-5 ¹ / ₂ IV Sl. Expt. 6-8 III Reall. } 3-4 IV Reall. } 3-4 ¹ / ₂ III Reall. a } 5-6 ¹ / ₂ III Reall. b }	C. } 3-5 ¹ / ₂ IV Sl. Expt. 6-8 III Reall. } 3-4 IV Reall. } 3-4 ¹ / ₂ III Reall. a } 5-6 ¹ / ₂ III Reall. b }	D. } 3-4 IV Sl. a } 4 ³ / ₄ -6 IV Sl. b }	E. } 3-4 ¹ / ₂ III Sl. a } 5-6 ¹ / ₂ III Sl. b }	8-11 V Reall. B } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. a } 8-10 ¹ / ₄ III Sl. a } 10 ³ / ₄ -1 III Sl. b }

Uebersicht v. 143c Sull.

Mandag d. 18de Juli.

A. {	kl. 8—9 V Realff. B Naturhistorie. 10—1 VII kl. A Naturlære.	B. kl. 3—5½ VII kl. B Græsk.	
C. {	8—9¾ VI kl. a } Latin. 10¼—12 VI kl. b }	C. {	3—5 III kl. a } Historie. 5¼—7½ III kl. b }
D. {	8—10½ I kl. Historie. 11½—12½ VII kl. B Hebraisk.	D. {	3—5 III Realff. } Fransk. 5½—7 IV Realff. }
E. {	8—10½ IV kl. Religion. 11—1 VI kl. Religion.	E. {	3—5 V kl. a } Mathe- 5¼—7¼ V kl. b } matif.

Tirsdag d. 19de Juli.

A. {	kl. 8—9½ VI kl. a } Græsk. 10—11½ VI kl. b }	A. {	kl. 3—5 VII kl. A a Mathe- matif. 5½—7½ VII kl. A b Mathematif.
B. {	8—10 II kl. a } Historie. 10½—12½ II kl. b }	C.	3—5½ VI kl. Historie.
C. {	8—9½ IV kl. a } Fransk. 10—11½ IV kl. b }	D. {	3—4½ V Realff. B Fransk. 6—7 IV Realff. Engelsk.
D. {	8—10½ VII kl. B Religion. 11—1 III Realff. Religion.	E.	4—6½ V kl. Geographie.
E. {	8—11 III kl. Geographie. 11½—1½ I kl. Geographie.		

Onsdag d. 20de Juli.

A. {	kl. 8—10 VII kl. A a Hi- storie. 10½—12 VII kl. A b Hi- storie.	A. {	kl. 3—5½ VII kl. B Latin. 6—7 VII kl. A Hebraisk.
B. {	8—10 III kl. a } Fransk. 10½—12½ III kl. b }	B. {	3—5 VI kl. a } Mathe- 5½—7½ VI kl. b } matif.
C. {	8—9½ I kl. Naturhistorie. 10—12 IV kl. Naturhistorie.	C.	3—5½ II kl. Naturhistorie.
D. {	8—9½ I kl. Naturhistorie. 10—12 IV kl. Naturhistorie.	D. {	3—5½ V kl. Lybsk. 6—7½ V Realff. B Engelsk.
E.	8—9½ IV Realff. Religion.	E.	3—5½ III Realff. Geo- graphie.

Fredag den 15de Juli, fra kl. 8 Form., prøves de til Optagelse i Skolen anmeldte Disciple; om Eftermiddagen afholdes et Lærermøde.

Torsdag den 21de Juli afholdes Lærermøder deels til at afslutte Censuren over samtlige Disciplens Flid og Opførsel i det afvigte Skoleaar, deels til at bestemme Opflytningen.

Fredag den 22de Juli, Kl. 10 Form., foretages Translocationen, hvorefter Sommerferien indtræder. Denne varer til d. 22de August, Underviisningen for næste Skoleaar begynder Tirsdagen d. 23de August Kl. 8 Form.

Til at overvære Examen og Translocationshøitideligheden indbydes herved Disciplenes Forældre og Bøerger samt Enhver, der interesserer sig for Skolen og for Underviisning overhovedet.

Marihuus Kathedralskole, d. 28de Juni 1864.

C. J. Ingerslev.

